

NAŠ TOVARIŠ TV 15

St. 41 16. oktobra 1980 Leto XVIII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških staresin Slovenije

Jedro razvoja

»Vi kovinarji, ki predstavljate več kot desetino delavskega razreda Jugoslavije, imate še posebno odgovornost. Iz nepomembnih predvojnih organizacij, v katerih so bili zaposleni vaši predniki, ste v povojnem obdobju postali najpomembnejše jedro industrijskega in splošnogospodarskega razvoja. Kovinsko predelovalna industrija bo skupaj s črno metalurgijo še vedno ostala pomemben dejavnik našega skupnega industrijskega razvoja. Toda podobno kot v ostalem gospodarstvu ste pred pomembnimi odločitvami, saj vsi skupaj pripravljamo nove srednjeročne plane in pomembne odločitve, ki bodo vplivale na naš razvoj v naslednjem dvajsetletnem obdobju. Danes vse bolj spoznavamo in smo prepričani, da je obdobje ekstenzivnega razvoja za nami. Naše proizvode bomo morali proizvajati ceneje in jih oplemenititi z vse več kvalificirane dela, z domačo tehnologijo in znanstvenotehničnimi spoznanji. Vse to pa je mogoče, če bodo delavci v združenem delu medsebojno usklajevali svoje razvojne cilje in interese. Sedanje probleme in neskladja v razvoju je mogoče premagati postopno. Povezovati se morate na osnovi vaših interesov in preprečevati neoptimalnost, ki se kaže v majhnosti in zaprtosti, v regionalizmu, ki vodi v neracionalnost in nekonkurenčnost. Avtarkija, za katero se zavzemajo nekateri občinski in republiški činitelji, ki v precejšnji meri krojijo investicijske odločitve, ni v interesu delavcev in njihove resnične perspektive. CK ZKJ se je odločno opredelil, da je na investicijskem področju potrebno narediti korenite spremembe. Zmanjšati moramo obseg investicijskih vlaganj in odločno spremeniti način odločanja. Letna vlaganja v osnovna in obratna sredstva presegajo 40 odstotkov družbenega proizvoda. Od tega je ena četrtina ali 9 do 11 odstotkov zamrznjeno v zaloge. V razvitem svetu pa v ta namen uporabijo le 4 do 5 odstotkov družbenega proizvoda. To je znak počasnega obračanja sredstev in slabe organiziranosti in medsebojne povezanosti združenega dela. Na takšno stanje vpliva v veliki meri slaba organiziranost in povezanost trgovine s proizvodnim delom in nestabilnost v reprodukciji preskrbi, ki ji botrujeta tudi visoka inflacija in gospodarska nestabilnost. Še pomembnejše je, da bodoče investicijske odločitve sprejemajo delavci. To pomeni tisto, ki nosijo in bodo nosili vse posledice za takšna ali drugačna vlaganja tako v gospodarstvu kot v družbenih dejavnostih. Politično in del gospodarske tehnokracije, ki danes pretežno odloča o investicijah, je potrebno razlstiti. Delavcem pripada oblast nad rezultati njihovega dela, kajti le oni ustvarjajo novo vrednost. Toda ta pravica, ki si jo je potrebno marsikje v praksi izbojevati, ob sleherni konkretni investicijski odločitvi pomeni tudi konkretno odgovornost za svoj in usklajen družbeni razvoj. Delavci morajo poskrbeti za integriteto družbene lastnine in onemogočiti dejavnost tistih, ki zastopajo ozke podjetniške interese in lokalizem. Postati moramo skromnejši in racionalnejši.

Vlagati pa smemo le toliko, kolikor smo ustvarili z ustvarjenim dohodkom in z medsebojnim povezovanjem združenega dela. V naslednjem srednjeročnem obdobju ne moremo več računati na dodatno akumulacijo in zadolževanje v tujini ali na kredite in monetarno politiko, ki nima realnega blagovnega kritja, je med drugim še posebej poudaril član predsedstva CK ZKJ Andrej Marinc na proslavi ob dnevu kovinarjev.

Občani Cerknice praznujejo 19. oktobra svoj občinski praznik v spomin na 19. oktober leta 1941, ko so partizani napadli italijansko postojanko v Ložu in v Bezuljaku. Legendarni napad na Lož je vodil pozneje padli komandant in narodni heroj Ljubo Šerčer.

Letošnje slovesnosti v počastitev občinskega praznika se bodo začele v petek, 17. oktobra, ko bodo na likovni razstavi v Brestovi stari menzi predstavili pokojnega likovnega poetičnega Lojzeta Perka z zbirko Martina Krpana.

Praznovanje se bo nadaljevalo v soboto dopoldne, kjer se bodo delegati zborov občinske skupščine in vodstev občinskih družbenopolitičnih organizacij in samoupravnih interesnih skupnosti ter delegacije domicilnih enot zbrali na slovesnem zasedanju v sejni dvorani občinske skupščine v Cerknici. Šestim zaslužnim občanom bodo podelili občinska priznanja, delovnemu kolektivu Gradišče iz Cerknice pa državno odlikovanje ob 30-letnici uspešnega dela. Po zasedanju se bodo delegati in gostje udeležili slovesnosti ob predaji nove tovarne ognjeodpornih plošč v Cerknici, katere tehnološki postopek in izdelek sta rezultat organiziranega in prizadevnega dela skupine domačih strokovnjakov iz Bresta.

Slavko Berglez

Velika slovesnost je bila minulo soboto v Logatcu. Odbor borcev Logaškega bataljona in družbenopolitičnih organizacij občine Logatec, skupaj s komando garnizona so pripravili proslavo in slovesno otvoritev spominske sobe, posvečene maršalu Titu. Vse navzoče je med drugimi pozdravil in spregovoril polkovnik Franc Dolenc. Spominsko sobo, posvečeno tovarišu Titu, katero je odprl Rudolf Hribnik-Svarun, so si ogledali številni gosti, predstavniki družbenopolitičnih organizacij logaške občine, slovesnosti pa se je udeležil tudi Milan Kučan.

Jože Čurin

Majhna netočnost

Odmev na članek Na pragu svoje mladosti so dali življenja, 35. št. TV-15

V omenjenem članku tovariša Slavka Smerdela je majhna netočnost. Ker sem takrat s temi prvimi krškimi okupatorskimi žrtvami tesno sodeloval, ne bi hotel, da bi bilo v zvezi s tem kaj nejasnega.

Moti me sledeče: »Na dogovorjeni javki v brivskem lokalu na Vidmu, ki je bil ob ponedeljkih zaprt, je ni (kurirke Ivanke Uranjek, op. pis.) nihče pričakoval.« Vem, da je bila ta kurirka dobra znanka ustreljenega Rada Kaplana, s katerim se je domenila, da se bo pripeljala na Videm-Krško v soboto, 26. junija 1941, ob 21. uri. Takrat smo jo na železniški postaji čakali (poleg Rada še Milan Kaplan, Peter Jernejc ter jaz) in se obenem domenili, da se bomo takoj po njenem prihodu sestali v podstrešni sobici v mojem domu v Stari vasi. Kurirke pa tistega večera ni bilo. Rado Kaplan jo je šel čakati k vsem vlakom, tudi naslednjega dne (v nedeljo). Zaman jo je čakal v ponedeljek popoldne (28. 6.) sem se sestel z Milanom Kaplanom v gostilni Zemljak. Omenil je, da bo prišla kurirka verjetno zvečer in naj bi jo skupaj pričakali na postaji. V tem pa je prišel Milanov brat Rado in povedal, da je Uranjekova že prišla, in da čaka pri njih doma. Prosil me je, naj o tem obvestim tudi Jernejca. Vse, kar je sledilo, je v članku Slavka Smerdela objektivno sporočeno.

Da bi bilo dokončno prikazano, kako bratje Kaplani niso krivi, da jih kurirka ni našla po dogovoru, sem se odločil za dopolnitev Smerdelovega članka. Večkrat sem namreč že prej naletel na podobno trditev, pa sem zaradi tega menil, a je vendarle potrebno to nejasnost odpraviti, kakor tudi razjasniti trditve, da je kurirka »ob odhodu iz brivnice pozabila aktovko s propagandnim materialom.« Bolj je verjetno, da jo je pustila tam toliko časa, da se vrne od Kaplanovih. To napako bi lahko pripisali njeni neizkušeniosti, lahkovernosti ali precejevanju položaja, ki je bil v tistih dneh kaj resen. Saj je bilo neresno tudi njeno napovedovanje prihoda. Vse skupaj je pripeljalo do tako tragičnega konca desetih mladih ljudi.

Ce želi kdorkoli še podrobnejše podtke o tej izdaji in dogodkih po njej, sem mu vsak čas na razpolago.

MILAN STUPAR
C. 4. julija 129 b
68270 Krško

Spodbuden začetek

Tako lahko upravičeno rečemo za publikacijo »Ljubljanske ulice«, ki je pred časom izšla v počastitev 35. obletnice osvoboditve Ljubljane. »Ljubljanske ulice« je izdala in založila Geodetska uprava skupščine mesta Ljubljane, uredil jo je Stane Bernik, avtorsko sta gradivo obdelala dr. Vlado Klemenčič (zgodovinski prikazi in opisi ulic) in Rezka Traven (opisi ulic z imeni iz revolucionarne preteklosti in NOB), gradivo o ulicah, imenovanih po boric in aktivistih NOB, je pregledala Mira Scetina, strokovna sodelavka pa je bila Milena Kastelic.

Iz publikacije med drugim izvemo, da se je vzporedno z večanjem mesta Ljubljane večalo tudi število ulic, cest in trgov, ki jih je danes že več kot 1200. Imena za ljubljanske ulice, ceste in trge so bila izbrana v preteklosti po pomembnih osebnostih iz slovenske, jugoslovanske in druge kulturne in narodne zgodovine.

V novi Jugoslaviji pa so bila za nova imena ulic, cest in trgov izbrana tudi številna imena padlih, ubitih ali po osvoboditvi umrlih borcev NOB in aktivistov OF, predvojnih revolucionarjev in komunistov, narodnih herojev, po pomembnih datumih ali dogodkih v naši revoluciji. S tem je prav gotovo dan zavesten poudarek edinstvenemu obdobju naše zgodovine.

Podatke o boric NOV in aktivistih OF, po katerih so poimenovane posamezne ulice, in ki so zbrani tudi v kartoteki pri Geodetski upravi skupščine mesta Ljubljane, so dale krajevne skupnosti, družbenopolitične organizacije in drugi predlagatelji. Kljub preverjanju, je poudarjeno v publikaciji, in dopolnjevanju teh podatkov pred tiskom pa so še možne nepravilnosti in pomanjkljivosti, ki bi jih morali pozneje popraviti.

In zakaj naslov članka Spodbuden začetek? Ne samo prebivalci nekega mesta ali

kraja, temveč tudi obiskovalci ali naključni potniki se gotovo sprašujejo, po kom se imenuje ta ali ona ulica, kdo je bil tisti, po katerem so imenovali cesto itd. Zlasti mlajši ljudje upravičeno želijo vedeti podrobnosti o ljudeh, po katerih se imenujejo ulice, ceste in trgi. Zato je bila taka publikacija, kakršna je »Ljubljanske ulice«, zelo potrebna, tem bolj, ker so dovolj nadrobno navedeni v njej podatki o tistih, ki so zaslužni v NOB ali kot predvojni komunisti.

Mar ne bi bilo edino pravilno, da bi vsaj vsa večja slovenska mesta oziroma večji kraji imeli podobne priročne publikacije o svojih cestah, ulicah in trgih, če tega že nimajo? Na primer mesta: Maribor, Celje, Jesenice, Kranj, Trbovlje, Novo mesto itd. Če bi imeli take publikacije prav za vse kraje v SR Sloveniji, bi lahko iz njih sestavili posebno publikacijo za vse ulice, ceste in trge, poimenovane po padlih, ubitih ali po osvoboditvi umrlih boric NOB in aktivistih OF, predvojnih revolucionarjih in komunistih, narodnih herojih, po pomembnih datumih ali dogodkih v naši revoluciji.

Vsekakor bi bila takšna enotna publikacija edinstven pregled, koliko ulic, trgov oziroma cest se imenuje po ljudeh iz naše polpretekke zgodovine.

Tako bi se lahko čez nekaj let taka publikacija upravičeno uvrstila med že nekatere podobne publikacije oziroma knjige, kot sta Praznik slovenskih občin (izdala in založila jo je 1975. leta Skupnost slovenskih občin) in Vodnik po partizanskih poteh (izdala jo je založba Borec 1978. leta).

Č. N.,
Ljubljana

Uredništvu TV-15

Najlepše se vam zahvaljujemo tako pri objavah kakor tudi za finančno pomoč pri oglasih vašega časopisa ob srečanju 700 nekdanjih jugoslovanskih jetnic in jetnikov nacističnih koncentracijskih taborišč Ravensbrück in Auschwitz (Oświęcem) v dneh od 13. do 16. septembra v Medulinu.

Z vašo pomočjo ste veliko doprinesli k dobri organizaciji našega srečanja.

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance – Grupa Ravensbrück in Auschwitz

Neizpolnjene obljube

Odmev naRešitev v boljši povezanosti, 39. št. TV-15

V TV 15 z dne 2. oktobra, pod naslovom Rešitev v boljši povezanosti piše, da so se v četrtek, 25. septembra sestali predstavniki RO ZZZ NOV Slovenije s predstavniki Zavoda za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani, da bi skupaj pregledali nekatera pereča vprašanja preskrbe invalidov z ortopedskimi pripomočki, in da bi tudi nakazali rešitev nekaterih vprašanj funkcioniranja delovnih organizacij, ki se v Jugoslaviji ukvarjajo s proizvodnjo ortopedskih pripomočkov.

Med ostalimi je zapisana ugotovitev, da zmogljivosti v celoti ustrezajo vsem potrebam invalidov v SR Sloveniji, pri čemer ta zavod nudi delček svojih uslug tudi invalidom iz drugih republik in pokrajin, medtem ko kar 14 odstotkov proizvodov invalidskih vozičkov izvozijo od 4500 letno izdelanih.

Nimam nič proti, če se pomaga tudi drugim invalidom iz ostalih republik in pokrajin. Vprašam pa Zavod za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani TOZD-Soča-oprema, zakaj moram sam čakati več kot šest in pol meseca na invalidski voziček Tip VI7 na ročni pogon?

Bolj konkretno: 23. januarja 1980 sem oddal svojo vlogo za invalidski voziček na referat za VI pri SO Maribor. Komisija, ki obravnava te zadeve, je mojo prošnjo ugodno rešila in jo s svojim priporočilom poslala pristojni republiški komisiji v Ljubljano v nadaljnjo reševanje.

Tudi ta komisija je prošnjo kaj hitro in ugodno rešila ter jo vrnila SO Maribor v nadaljnje reševanje. Ta jo je 24. marca z dopisom 23751-32/80 poslala Zavodu za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani, kar pomeni več kot šest in pol meseca čakanja pri Soči, skupaj pa čakam na voziček več kot 8 mesecev.

Medtem je SO Maribor z dopisom posredovala pri navedenem zavodu. Odgovorili so, da bo voziček pripravljen avgusta. Tudi sam sem se po telefonu zanimal; prvič v maju in dobil isti odgovor. Na drugo moje poizvedovanje so odgovorili, da dobim voziček septembra. Toda do danes vozička še nimam.

Skopje se nenehno razvija v sodobno mesto

Makedonci proslavili svoj dan vstaje

Narod in narodnosti Makedonije so enajstega oktobra proslavili dan vstaje in se spominjali prvih partizanskih strelav pred 39. leti, ko so počili v Prilepu ter Kumanovu in označili začetek odločnega boja za narodno in socialno svobodo.

V prvem osvobojenem makedonskem mestu Kičevu je bila osrednja letošnja proslava ter zborovanje delovnih ljudi in občanov, ki jim je spregovoril predsednik republiškega odbora ZZZ NOV Makedonije Jovko Jovkovski. Ob slovesni priložnosti so v Kičevu odprli tudi muzej z zbirko Zahodna Makedonija v NOV, in sicer v stavbi, kjer so se v letih 1943 in 1944 mudili člani Vrhovnega štaba NOV in PO Makedonije ter člani pokrajinskega partijskega vodstva.

Ob dnevu vstaje makedonskega naroda je poslal v imenu predsedstva in v imenu delovnih ljudi Slovenije brzojavno čestitko predsedniku predsedstva SR Makedonije Ljupču Arsovu predsednik predsedstva SR Slovenije Viktor Avbelj, medtem ko je v imenu republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije in slovenskih borcev poslal čestitko makedonskemu republiškemu odboru ZZZ NOV predsednik slovenske borbevske organizacije Janez Vipotnik.

Ko sem prvič vprašal, so mi odgovorili med ostalimi tudi to, da so kontingent, določen za letošnje leto, že porabili.

Sprašujem planerje in vse, ki pri tem sodelujejo, kako je mogoče, da je vsota, ki bi morala zadostovati za vse leto, porabljena v prvih mesecih tega leta.

V meni se rojeva grenko razočaranje in spoznanje, da kadar iščeš pomoč, naletiš na gluha ušesa in na nerazumevanje za težave, ki se poglobljajo iz dneva v dan.

JOŽE ŽIVIC
Kneza Kocljica
Maribor

Na rob snemanju Dražgoške bitke

Zadnje čase številni časopisi objavljajo ne ravno razveseljeve vesti o nekakšni finančni polomiji, ki je nastala pri snemanju filma, ki bi ga prikazovali, menda celo v nadaljevanjih, na televiziji; nosil naj bi naslov Dražgoška bitka. Pri tem seveda ne manjka dokaj pikrih pripomb na vse tiste, ki menda imajo finančne vaje v rokah pri snemanju tega zgodovinskega filma in epopeje naše revolucije s posebnim poudarkom na tragičnem koncu Cankarjevega bataljona, ki je bil žrtev okupatorjevega napada. Ker sovražnim krvolokom ni bilo dovolj prelite krvi, so se znesli še nad prebivalci Dražgoš, ki so jih kar žive metali v ogenj, medtem ko so požgali Dražgoše.

Nedeljski dnevnik z dne 28. septembra 1980 piše na deseti strani: »Za ugotavljanje vseh nepravilnosti ob snemanju Dražgoške bitke bi morali angažirati cel Scotland Yard. Pa ni rečeno, da ne bi obupal.« Odgovoril bi: »Prepričan sem, da so zmožni narediti preiskavo tudi naši organi javne varnosti, če bi jim nekdo od zgoraj pač dal ustrezn nalog.«

Dalje piše Nedeljski: »Če bi vse stare milijarde, ki jih je že požrla Dražgoška bitka, raje investirali v gradnjo vrtcev, bi nam bili najmlajši, katerim bo posneti material služil nekoč za obujanje spominov na revolucionarno preteklost, verjetno bolj hvaležni.«

Naš humoristični tednik Pavliha je ob karikaturi, objavljeni v Pavlihi, številka 37, z dne 27. IX. 1980 pod naslovom »Čeljust (žrelo) po domače« narisal orjaškega kita, ki žre zavitke tisočdinarskih bankovcev. Škoda, da ni pri karikaturi prikazano, kdo vse te tisočdinarske bankovce za kitom pobira, kajti očitno je, da se bo kar veliko ljudi okoristilo na račun tega filmskega spektakla.

Novinar Mitja Cjuha je v Dnevniku med drugim zapisal tudi izjavo Ele Ulrih-Atene, znane partizanske borke s Pohorja in od drugod, ki je dejala: »Dražgoška bitka bo vzor za to, kako se moramo pri nas samoupravno dogovarjati« in še: »Zadnji podatki pa kažejo o tem, kako se ne bi smeli dogovarjati in da se verjetno vsi, ki pri projektu sodelujejo, slabo počutijo. Menda zaradi klime, ki ni najbolj ugodna.«

Za snemanje Dražgoške bitke so doslej porabili že več kot deset milijard starih dinarjev. Pri tem pa so posneli le kakšnih 30 odstotkov projekta. Če me spomin ne vara, naj bi bila končna cena tega filma približno 14 milijard. Pri tem mislim tako film kot tudi posnetke za televizijo.

Zanimivo pri tem je, kot piše Mitja Cjuha, da Viba film kot producent ne more napredovati, ker ni denarja, ker imajo cel kup neizpolnjenih pogodb in ogromno stroškov ni plačanih. Nazadnje pa poudarja, da bo Dražgoška bitka najširše potrošnike kulture še naprej tepla po žepu. Pa zapišimo še izjavo Cirila Zlobca, ki je dejal, da bo Dražgoška bitka največji slovenski (filmski o. p.) projekt spremenil v največji škandal.

Vse kaže, da bo res tako, če se ne bo nekdo zavzel ter temeljito pregledal dosedanje izdatke in njihovo upravičenost, da bi bilo plačano res le delo, ne pa, da si nekateri na račun naših najnovejših zgodovinskih dejstev, na račun padlih junakov partizanov – borcev Cankarjevega bataljona neupravičeno polnijo žepa. Po drugi strani toliko pišemo in govorimo o stabilizaciji, o varčevanju z družbenimi sredstvi, v tem primeru celo o kulturnem dinarju.

Menda je v ta namen že ustanovljeno nekaj komisij, ki naj bi delo in stroške raziskale ter čimprej s prstom pokazale na krivca te finančne polomije. Zanima me, kaj so komisije ugotovile in zakaj tega ne objavijo v javnosti? Ali so sploh kaj ugotovile, in če niso, zakaj niso? So prišle pod vpliv ustvarjalcev projekta? Menim, da je ob vsem tem res že čas, da snovalci Dražgoške bitke pa komisije končno pred vso slovensko in jugoslovansko javnostjo nalijejo čistega vina.

FRANJO HOVNİK

Evropska razpotja

Vrsta dogodkov, ki so kar se da močno pritegnili nase pozornost sveta – stavkovno gibanje na Poljskem z vsemi daljnosežnimi posledicami pa vojna med Irakom in Iranom, da omenimo samo ta dva primera, so nekako zatemnili nekatera, sicer vse prej kot nepomembna dogajanja v zahodni Evropi, ki niso brez posledic za nadaljnje družbeno in politično gibanje v tem delu stare celine.

Gre za nedavne volitve v dveh zahodnoevropskih državah, v zahodni Nemčiji in na Portugalskem. Čeprav so te volitve že mimo, pa je ostala za njimi globoka sled in to v dveh smereh. Po eni strani gre za nadaljevanje že nekaj časa trajajočega pojava na široko zasnovane ofenzive konservativnih sil v zahodni Evropi. Volilna zmaga britanskih konservativcev naj bi pomenila najbolj vidno oznanilo, da se zahodna Evropa, kjer je bilo zadrja leta več poskusov levih sil, da se približajo oblasti – primer sta bili Francija in Italija – vse odločneje obrača na desno. V tem smislu so tolmačili tudi zmago desnih in sredinskih strank ob letošnjih volitvah v zahodnoevropski parlament v deželah zahodne gospodarske skupnosti.

Prav pod tem zornim kotom je potekala tudi celotna predvolilna kampanja v eni najbolj pomembnih držav zahodne Evrope, v zahodni Nemčiji. Da so si desničarske sile tudi v tej deželi postavile za cilj dospeti na vodstvo državne politike, je bil naj-

bolj zgovoren dokaz pojav enega najbolj okorelih zastopnikov desnice bavarskega voditelja krščansko socialne unije Straussa kot kandidata za kancelerja. Njegove napovedi o spremembah zahodnonemške zunanje politike so zloslutno napovedovale vrnitev ne le Nemčije pač pa vse zahodne Evrope v obdobje najhujše hladne vojne in zaostritve med vzhodom in zahodom. Strausovi pristaši so na tihem pričakovali in tudi želeli, da bodo tudi bližnje ameriške volitve prinesle zmago zagovorniku take politike zahodnih sil, Reaganu.

Morebitni prodor zahodnonemških desničarskih sil na oblast – ob hkratnem občutnem premiku vsega političnega življenja v zahodni Evropi na desno ter ob možni zmagi Carterjevega nasprotnika v Združenih državah Amerike – bi zaradi obstoječega zaostrenega stanja na svetu, ki ga označujejo številna nevarna krizna žarišča, pomenil nedvomno še dosti hujšo grožnjo miru, kot pa je že tako in tako.

Prav v tem se kaže vsa daljnosežna pomembnost zmage zmernih sil v Zahodni Nemčiji, kjer se je vidno utrdila koalicija socialnih demokratov in liberalcev, ki je popuščanje mednarodne napetosti zapisala kot pglavitno geslo vsega predvolilnega boja. Zahodnonemške volitve pomenijo potemtakem doslej najbolj prepričljivo pregrado prodoru desničarskih sil na vodstva zahodnoevropskih držav.

Nasprotno pa so istočasne volitve na Portugalskem pomenile dokaz, da desničarske ofenzive v zahodni Evropi nikakor ne gre podcenjevati. Uda-rec, ki so ga dobile napredne sile na Portugalskem, je tembolj občuten, ker gre za deželo, ki je svoj čas – ob protifašističnem prevratu leta 1974 – tako rekoč že z eno nogo stopila na pot napredne družbene preobrazbe. Dejstvo, da ima sedanji parlament, v katerem ima močno večino koalicija zmerno desničarskih strank (v njej so prav desničarske sile pokazale trdno enotnost nasproti razkosani in sprti levici), ustavodajni značaj, pomeni, da stoji Portugalska pred obdobjem, ko bodo iz notranjega življenja iztisnjeni vsi sledovi naprednih dosežkov portugalske levice. Glede na to, da dežela v kratkem pričakuje tudi predsedniške volitve, je skoraj gotovo, da bo hkrati z zmago desnih sil v parlamentu dežela dobila tudi predsednika iz njenih vrst.

Vzroki, ki so pogojevali take procese v zahodni Evropi, so mnogoteri, eden med njimi je nedvomno tudi razcep med levimi silami. Skoraj v vseh deželah tega dela Evrope so drug za drugim propadli načrti o zbiranju levih sil in o enotnih nastopih socialistov in komunistov. Že dolgo ni bilo takega razkola med temi strankami delavskega razreda, kot je to primer prav v sedanjem času.

Drago Košmrlj

Korenite spremembe

Slovenski izvršni svet je izoblikoval osnutek družbenega načrta republike za prihodnjih pet let, o katerem bodo kmalu spregovorili tudi v delegatski skupščini. Takoj je treba reči, da se ta dokument v marsičem razlikuje od prejšnjih. Nekatere napovedi se zdijo docela nove, čeprav smo vedeli, da terja stabilizacija korenitejših spremembe ne samo v vsakodnevem ravnanju, ampak tudi v načrtovanju.

Izvršni svet zelo jasno ugotavlja, da je v Sloveniji (to pa naj bi delno veljalo tudi za vso državo) konec visoke gospodarske rasti. Sprva smo še računali, da bi družbeni proizvod lahko bil vsako leto večji za okrog pet odstotkov. Sedaj so načrtovalci od tega odstopili. Pravijo, da bo v novem srednjeročnem razvoju družbeni proizvod mogoče povečevati letno samo za okrog tri in pol odstotka. Stopnje rasti družbenega proizvoda sicer niso cilj, ki bi ga hoteli doseči na vsak način. Ne glede na to pa vendarle še kako vplivajo na gibanja na številnih področjih gospodarskega in družbenega življenja. Tako je že sedaj mogoče zatrditi, da bodo sredstva za razne oblike porabe v prihodnjih petih letih na moč skromna. Planerji so izračunali, da jih bo mogoče povečevati letno samo za dva do tri odstotke.

To pa pomeni, da bo treba porabo še kako uskladiti z razpoložljivimi sredstvi, saj bi se sicer lahko znašli v še težjem položaju kot v zadnjih letih. Vse bo treba postoriti za večji izvoz. Če bomo hoteli pokriti vse najnujnejše potrebe po uvozu, bo moral izvoz rasti vsaj dvakrat hitreje kot družbeni proizvod.

Na tem področju so stvari povsem jasne. Izvoz postavlja dokument na prvo mesto. Če hočemo imeti reprodukcijski material, opremo, in če hočemo uvoziti tudi nekaj blaga za široko potrošnjo, se bo slovensko gospodarstvo moralo še bolj vključiti v mednarodno delitev dela. V teh dneh je bilo slišati napovedi, da v prihodnje zahteve po izvozu ne bodo več tako velike, da se bodo delovne organizacije, ki izvažajo, lahko oddahnile in podobno.

Take prognoze temeljijo na kaj majavih nogah. Res je, da najbrž ne bomo izvažali za vsako ceno

tako, kot se to letos tu in tam vendarle dogaja. Najprej bomo poskrbeli za preskrbo domačega trga, zlasti z vsemi življenjskimi potrebščinami. Toda bilo bi močno narobe, če bi menili, da je naš napredek mogoč brez večjega izvoza blaga in storitev.

Izvoz bo vplival tudi na možnosti, ki jih bomo v naslednjih letih imeli na področju zaposlovanja. Takoj velja ugotoviti, da te možnosti ne bodo velike. Poti naj bi bile le za tako imenovano produktivno zaposlovanje. Število zaposlenih naj bi na leto poraslo za okrog dva odstotka. V celotnem združenem delu bi do leta 1985 lahko zaposlili okrog 165 tisoč ljudi.

V zadnjih letih pa je bil ta odstotek precej višji. Znašal je med tri in celo petimi odstotki. Na nekaterih območjih (na primer na Gorenjskem, v Novem mestu itn.) so zaposlili vso delovno silo, delo pa so našli tudi mnogi delavci iz drugih republik. V bodoče se bodo te stvari krepko spremenile. Tudi zavoljo potrebe po hitrejšem posodabljanju ponekod že dokaj zastarele tehnologije.

Velike spremembe je mogoče pričakovati na področju naložb. V osnutku družbenega načrta v Sloveniji je zapisano, da po starem ni mogoče več naprej. Delež naložb v družbenem proizvodu naj bi se občutno skrčil. V zadnjem času smo pogosto govorili, da namenjamo za razširitev materialne podlage dela kar okrog 40 odstotkov družbenega proizvoda.

V naslednjih letih naj bi za to ločili okrog 35 odstotkov družbenega proizvoda. Zmanjšali naj bi naložbe v razne upravne in druge stavbe in poskrbeli za večjo učinkovitost investicijskega dinarja. Nobenega dvoma ni, da bo v prihodnje za naložbe denarja manj, kot ga je bilo doslej. To velja zlasti za tuja sredstva, ki bodo po vsej verjetnosti precej skromna.

Povsem drugačna naj bi bila sestava sredstev, ki jih bomo namenjali za gradnjo novih objektov in za nakup sodobne opreme. Delež sredstev temeljnih organizacij združenega dela naj bi se povečal od

sedanjih 25 na več kot 50 odstotkov. Če bomo to dosegli, bomo izpolnili dolgoletna pričakovanja, saj bodo o naložbah v veliko večji meri odločali res delavci v temeljnih in drugih organizacijah, ne pa bančni aparati, strokovne službe samoupravnih interesnih skupnosti itn.

Na dlani je namreč, da bi se v tem primeru odvisnost združenega dela od bank, izvršnih in drugih organov močno zmanjšala. Danes o marsikateri naložbi odločajo drugi v imenu združenega dela. Ta odnos bi se temeljito spremenil. Zmanjšala bi se tudi sredstva interesnih skupnosti materialne proizvodnje, ki ta čas razpolagajo z velikimi sredstvi. Izračunali so, da je v njihovih blagajnah več denarja kot v vseh občinskih proračunih.

In kako bo z osebnimi dohodki? V izvršnem svetu menijo, da bodo vse oblike porabe tudi v naslednjih petih letih morale rasti počasneje od rasti dohodka. To zaostajanje naj bi znašalo okrog 10 odstotkov. Seveda pa so tudi načrtovalci bodočega razvoja Slovenije mnenja, naj realni osebni dohodki ne bi padli. Domnevajo da naj bi njihov porast znašal na leto okrog 3 odstotke. To povečanje pa bo močno odvisno od večje produktivnosti dela, učinkovitejšega in bolj racionalnega investiranja, večjega izvoza itn.

Pa še nekaj. Veliko govorimo v teh dneh tudi o bodočih stanovanjski zidavi. Slišati je, da bomo tudi to zidavo morali priškrniti, da tudi zanjo ne bo na voljo dovolj denarja in podobno. Poudariti je treba, da tega nismo zapisali v nobenem dokumentu. Nasprotno. Od leta 1981 do 1985 naj bi sezidali prav toliko stanovanj, kot jih bomo v tem srednjeročnem obdobju, torej 65 tisoč. Res je, da v izvršnem svetu ne govorijo o večji zidavi, res pa je tudi, da nihče ne govori o zmanjšanju sredstev za te namene.

Sicer pa časa, da vse predvideno temeljito pretehtamo, je še nekaj. In treba bi ga bilo dobro izrabiti. Posebej še, ker smo tu in tam še priča zahtevam, ki z realnimi možnostmi razvoja Slovenije v prihodnjih letih nimajo nič skupnega.

Darko Marin

Samostojna pot v socializem

A black and white caricature of a man with glasses, wearing a suit and tie. The drawing is signed 'H.K.' on the left side.

B. Ž. J. «

Res je, da tudi mednarodni odnosi in gibanja neugodno vplivajo na hitrejšo uresničevanje naših programov politike ekonomske stabilizacije, toda, tudi če spremljamo ta gibanja, ne smemo biti od njih odvisni. Vpreči moramo lastne moči, zavihati rokave in sami rešiti vse tisto, kar upočasnjuje hitrost naše hitrejšje hoje v družbo svobodnih, združenih proizvajalcev. »

Po pouku množičen vstop v teritorialne enote Največ poudarka praktičnemu urjenju

Mladince in mladinke, ki ne obiskujejo srednjih sol, je na dvajsetdnevni pouk poklical oddelek za ljudsko obrambo skupščine občine Nova Gorica, da bi si pridobili osnovne vojaške veščine in spretnosti in s tem tudi praktično znanje, da bi potem lahko stopili v enote, ki branijo našo družbenopolitično ureditev in neodvisnost. Pouk mladih je potekel v centru za vzgojo pripadnikov teritorialne obrambe Primorske. Izvajali pa so ga rezervni vojaški starešine iz občinskih enot teritorialne obrambe. Poudariti je treba, da so že prvi dan ustanovili aktiv ZSMS, v okviru katere-

ga delujejo tudi komisije na področju idejnopolitičnega izobraževanja, kulture, športa in informiranja. Omeniti velja tudi to, da kar 30 odstotkov udeležencev sestavljajo dekleta, kar dokazuje njihovo dolžnost in pravico za obrambo domovine.

Pri pouku so poudarjali predvsem stražarsko službo, razstrelivo, spoznavanje orožja, streljanje, orientacijo in varnostno službo ter ne nazadnje moralnopolitično vzgojo in izobraževanje, skupaj vsega tega pa je bila taktična vaja, ki so jo imenovali: Vojak in oddelek v napadu in obrambi.

Mentorji iz stalne sestave

občinskega štaba TO Nova Gorica so pripravili tekmovanja med posamezniki ter posameznimi enotami v odbojki, namiznem tenisu, malom nogometu, streljanju z vojaško puško, šahu, metanju ročnih bomb, plezanju po vrvi ter razstavljanju in sestavljanju orožja. Najboljšim posameznikom so podelili praktične nagrade in priznanja.

Posebno doživetje za mladinke in mladince je bilo streljanje z vojaško puško, ko so na strelišču drugič streljali v tarčo na oddaljenosti 100 metrov s puško M-48. Rezultati so bili odlični, saj je bilo 69 odstotkov odličnih,

23 odstotkov prav dobrih in 8 odstotkov dobrih, kar dokazuje njihovo prizadevanje za obrambne priprave in s tem pripravljenost za obrambo domovine.

Mladinci so bili obveščeni o možnosti prostovoljnega vstopa v teritorialne enote. Ob zaključku tečaja se je kar 32 mladink in mladincev zavestno odločilo ter slovesno zapriseglo, da vstopajo v teritorialne enote, kar dokazuje, da o prostovoljnem vstopu v teritorialne enote poprej niso bili seznanjeni. Pouka se je tokrat udeležilo kar 73 mladincev in mladink.

Mile Gojković

Nives Cotič in Aleksandra Lovec v zasedi s puškomitraljezom

Protitankovska skupina na položaju

Izdelali so program dela Boljše strokovno usposabljanje

Na osnovi smernic RK ZRVS Slovenije o izvedbi srednjeročnega programa dela je OK ZRVS Bežigrad z vso odgovornostjo pristopila k izdelavi srednjeročnega programa dela za leto 1981/85. Po skrbno pripravljenem gradivu, ki je bilo obravnavano in sprejeto na izredni seji OK ZRVS 10. junija, so se lotili izdelave ustreznega letnega načrta dela za leto 1980/81.

Najaktivnejša je bila vsekakor komisija za strokovno vojaško usposabljanje in idejnopolitično izobraževanje, saj je v celoti izdelala in sprejela letni program dela, pripravila potrebno gradivo kot pripomoček za pripravo seminarjev in izdelavo taktične naloge.

V organizaciji RK ZRVS se je septembra v Domu JLA 11 članov RVS iz bežigradske občine udeležilo seminarja za predavatelje osrednjih tem iz programa izobraževanja in usposabljanja.

Tudi v okviru občinske organizacije je bil že v za-

četku oktobra seminar za vse izvajalce strokovnega pouka, katerega se je udeležilo 41 aktivistov iz krajevnih organizacij. Na tem seminarju je bila obdelana organizacija metodike dela, posredovano je bilo gradivo, ki bo služilo prisotnim za sestavo teme »obramba« in pripravo seminarjev po krajevnih organizacijah. Prikazani in obdelani so bili tudi učni filmi, od katerih bodo nekateri prikazani RVS v KS.

Navodila za izdelavo taktičnoorientacijske vaje, ki bo spomladi 1981, so skrbno obdelana, zato krajevne organizacije oziroma njeni sestavljenci ne bodo imeli posebnih težav pri izdelavi elaboratov. Namreč, tako kot lani bodo tudi letos krajevne organizacije nosilke strokovnega pouka. Vsaka KO bo iz sestave svojega članstva oblikovalo skupino, ki bo sestavljena iz različnih rodov, za proučitev in izdelavo taktične naloge.

Posebnost v letošnjem programu bo večja skrb,

posvečena strokovnemu izobraževanju nižjih rezervnih oficirjev in oseb

brez čina, ki so na odgovornih mestih v SLO.

Dušan Rebolj

Posvet aktivistov ZRVS

Občinska konferenca ZRVS Bežigrad je prejšnji mesec organizirala posvet aktivistov. Na posvetovanju, katerega se je udeležilo prek 80 članov iz krajevnih organizacij, so jih seznanili z nalogami. Prisotni so bili tudi seznanjeni s sedanjo vojaško politično situacijo v svetu, ki jo je podal predsednik generalmajor Jože Šeme. V obravnavi nalog je bila predvsem naglašena potreba po takojšnjem ustanavljanju predsedstev in komisij ZRVS v novo oblikovanih KS, kjer jih še ni in odrejanje RVS za obdelavo taktične naloge, seminarjev ter drugih nalog, ki se postavljajo pred organizacijo. Predsedniki krajevnih organizacij in predsedniki komisij morajo poskrbeti za svoje namestnike, ki bi jih v primeru njihove odsotnosti nadomeščali. Tudi člane predsedstva je potrebno konkretno zadolžiti in vzpodbujati kolektivno vodenje in kolektivno odgovornost. Glede izvajanja nalog LO in družbene samozaščite v osnovnih in srednjih šolah pa je rečeno, da je potrebno delo še bolj popestriti.

Dušan Rebolj

Ubijajoča mrzla samota med čakanjem Odrešilna vžigalica

Morda se bo prenekateri pripadnik protipožarne zaščite, prostovoljni ali poklicni gasilec zgrozil ob temle naslovu, kajti znano je, kolikim nesrečam je v nepremišljenih igrah otrok botrovala vžigalica; tokrat pa to se pred tednom varstva pred požarom. Toda prav »ta teden je kriv«, da opišemo spominjsko pripoved partizanskega kurirja s TV-17 Antona Debeveca-Toneta.

★

V zgodnjih jutranjih urah 28. decembra 1944. leta so domobranci iz postojanke Borovnica vžgali na speče kurirje v šotorih. Na pol goli in bos, toda z orožjem v rokah so stekli v zimsko jutro štirje kurirji. Po dva in dva, vsak v svojo smer, da si rešijo življenje. Kurir Tone je bil ranjen v stegno. Pomagal in bodril ga je brat Zan, ki je prav tako bos premagoval do gležnjev visoki sneg. Kmalu, ko sta bila že na varnem pred streli, sta opazila v snegu sledove dveh parov bosih nog.

Čeprav prezebla, ju je ogrelo spoznanje, da sta se tovariša rešila. Zvečer sta se Tone in Zan zatekla na OT-8 in tam že našla poleg obveščevalcev tudi druga dva s TV-17.

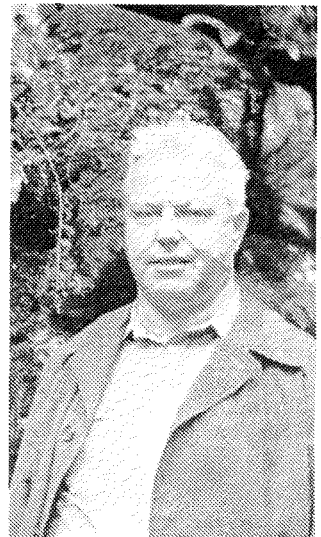
»S seboj smo imeli samo orožje, in to je bilo vse, kar smo rešili v tistem peklenem jutru 28. decembra 1944.« se spominja Anton Debevec-Tone in poudari:

»Na obveščevalni točki osem tudi niso imeli rezervne obutve in obleke za nas štiri. Spomnim se, da je brat Zan nekje staknil par starih že zavrženih gumijastih škornjev, jih za silo povezal in potem, ker me je rana čedalje bolj bolela in noga otekala, odšel po pomoč na Bloke. Vrnil se je naslednjo noč z desetino borcev Notranjskega odreda, ki je napravila nosila, me naložila nanje in okrog treh zjutraj smo na Silvestrovo odšli na dolgo pot priti Snežniku. Po dveh mesecih zdravljenja v snežniških bolnišnicah sem prišel v Babno polje. Nameraval sem na TV-11, ki je bila takrat v Travi nad Čabrom, da se tam priključim kurirjem, toda v Preziđu sem naletel na obveščevalca Pika in Bradiča z OT-8. Pregovorila sta me, naj grem z njima na Vrhniko, čeprav sem se bal, da po dvomesečnem ležanju v bolnišnici ne bi zmoget take daljave. Hodili smo ves dan in še celo noč. Zjutraj smo prišli po zmrznjenem in globokem snegu v znane gozdove pri Ljubljanskem vrhu.

Zatekli smo se v bivač OT-8 na koti 758. Tu sem omagal, kajti dolga in naporna pot me je res izčrpala, da nisem brez pomoči zmoget napraviti niti koraka. No, zdaj vama bom pa še v napoto na nevarni poti do Vrhnike, sem dejal Piku in Bradiču. Domenili smo se, da ju počakam v bivaču, češ da se bosta naslednje jutro vrnila tudi s hrano. Toda ...

Utrujenost me je premagala in kmalu po njunem odhodu sem zaspal. Proti jutru, ko naj bi se vrnila, me je pre-

budil mraz. Čudni občutki so me prevzemali, ko sem resda oborožen s puško in dvema bombama ugotavljal, da bi se tovariša že morala vrniti. Neko tesnobo sem čutil, toda ne zaradi samote, temveč zaradi mraza v samoti. Ne smem zaspati, ne smem obupati, saj bosta prišla, sem govoril sam sebi, ko sem skakal po zasneženi dolinici pred bivačom in telovadil s puško, da bi se ogrel. Varčevati pa sem moral tudi z energijo. Nisem imel vžigalic, da bi si zakuril ogenj. Tudi v bivaču jih ni bilo. Ogenj si moram zakuriti. Poskus s smodnikom iz

Anton Debevec - Tone na kraju, kjer je bil bivač OT-8 7. korpusa NOVJ-POS, o čemer priča tudi plošča, ki jo je on odkril

puškinega naboja, da bi ga vžgal, ko bi sprožil vžigalnik naboja, je žal spodletel. Zmračilo se je in lotil sem se vztrajnega brskanja po praproti na ležišču v bivaču. Končno sem z napol otrplimi prsti otipal škatlico vžigalic. Samo tri so bile notri. Vedel sem, da vlažne ne bodo vžgale, pa sem jih začel greti s premrzlimi rokami. Stiskal sem jih v pest in o pod pazduho kakšno uro. Prva ni vžgala. Nadaljujem z gretjem oziroma s sušenjem preostalih dveh vžigalic. Po nekako treh urah se odločim za naslednjo vžigalico. Zagorela je, toda brž ugasnila. Ostala mi je zadnja vžigalica. Stisnil sem jo v pest, dihaval vanjo topel zrak ... V tej zadnji vžigalici sem videl svoje življenje, upal sem, da me bo rešila pred zmrznitvijo. Dolgo časa grem in sušim to zadnjo vžigalico in skačem ter tekam, da ogrejem tudi sebe. Se ene noči ne bi vzdržal brez ognja, ta vžigalica me mora rešiti, sem si prigovarjal. Končno sem se le opogumil in prižgal na srečo. Krenilo je in plamenček, ki je vžgal papir in suhe smrekove vejice je naznanil nekakšno moje novo rojstvo. Kakšno nepopisno veselje me je prevzelo, ko sem premagal ubijajočo mrzlo samoto, ne morem povedati. Piko in Bradič sta prišla šele četrto jutro z izdatnim okrepcilom in seveda z opravičilom, da zaradi sovražnikovih pogostih patrolj nista mogla iz okupirane Vrhnike preko ceste in proge v svobodne gozdove.

Staš

OBLETNICE

Boris Zihlerl – človek in komunist

Spomin na prijatelja

Boris Zihnerl se je rodil 25. septembra 1910 v Trstu, vendar je bil z vsem srcem Škofjeločan, od koder izhajajo njegovi predniki. Zato ni naključje, da bodo Zihnerlovi dnevi, kakor je po njegovi smrti Fakulteta za sociologijo in novinarstvo poimenovala redna znanstvenostrokovna srečanja, 23. in 24. oktobra v Škofji Loki.

Profesorji in znanstveniki so že in bodo še razpravljali o liku Borisa Zihlerla in njegovi udeležbi na področju znanstvenega socializma, o njegovem prispevku k ustvarjalnemu nadaljevanju marksistične teorije v današnjih razmerah doma in v svetu. Sam pa želim v dneh, ko se spominjamo sedemdesetletnice rojstva tovariša Borisa, opozoriti na njegov osebni lik in tako, čeprav skromno, razširiti in dopolniti obravnavo o njegovem življenju, ki se je začela na znanstvenem sestanku Borisa Zihlerl kot marksistični mislec septembra lani.

Bil je dosleden komunist in teorija marksizma-leninizma zanj ni bila abstraktna znanost. Z osebnim zgledom je pokazal, kakšen naj bi bil novi, humani socialistični človek in njegov socialistični svet.

★

Prvič sem ga srečal leta 1937, po njegovem prihodu iz kaznilnice v Sremski Mitrovici, kjer je na tako imenovani komunistični univerzi prebil štiri leta.

Pro malem sem ga spoznaval na akcijah, ki jih je organizirala partija. Bil sem z njim na sestankih, ko so se pripravljale manifestacije in demonstracije proti osovraženemu režimu, proti okrnjenju študentskih pravic na univerzi, proti nacizmu in fašizmu, proti policijsko-zandarmerijskemu trpinčenju naših zapornikov, za mir, svobodo, proti vojni itd. Bil sem na nekaterih sestankih študentskega Slovenskega kluba v Wolfovi ulici, kjer je zelo prepričljivo razpravljal o nalogah napredne študentske mladine. Pogosto sva bila skupaj na izletih, kjer so se študentje družili z delavci. Rad je zahajal med delavce in kmalu sva postala dobra prijatelja, čeprav je bil izrazit razumski delavec, jaz pa ključavničar. Večkrat me je spravil v zadrego, ker me je – običajno iznenada – vprašal, če sem bral ali če poznam to in to Marxovo, Engelsovo in Leninovo stališče do tega in tega vprašanja. Drugič me je spet presenetil, če poznam besedilo ali napev pesmi, ki jo je pel ali žvižgal. Večinoma nisem vedel odgovora, in že mi je razlagal: to in to piše Marx v Kapitalu, to piše Engels v Anti-dühringu, to je pesem nemškega proletariata, to pojejo Rusi, to je iz te in te opere... Nikdar ni podcenjevalno govoril z menoj, vendar mi je dal vedeti, da premalo vem.

Mislím, da morajo komunisti tako delati.

Da je bil komunist na svojem mestu, dokazuje tudi to, da je vsa njegova družina delala za napredne ideje. In ne nazadnje, da so videli starši v svojem sinu ter sestra in bratje v svojem bratu, da je Boris človek, ki mu je treba pomagati in omogočiti, da s svojim revolucionarnim in humanističnim delom kar najboljše sodeluje in izvršuje partijske naloge; da daje partiji to, kar zna.

Koliko dragocenih navodil sta prinašala mati in sestra, ko sta ga obiskovali v kaznilnici! Odnášali sta pisna ali ustna navodila, ki jih je partijska organizacija iz kazilnice pošiljala našim organizacijam. Po vrnitvi iz Mitrovice ni prikrival, da je bil na strani Petka Miletića, kakor večina Slovencev, in da je moral Moša Pijade, ki ga je vodstvo centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije zadolžilo za ureditev razmer v partiji, vložiti, ob pomoči od zunaj, vse svoje sile in znanje, da je bil Petko Miletić razkrinkan kot protipartijski človek.

Navodil ni sprejemal nepreklicno. Če se mu je zdelo potrebno, je dajal svoje pripombe in stališča, čeprav so se nekaterim zdela nepravilna. Vedno je imel pred očmi dejstvo, da ljudje lahko grešijo. Svojega mnenja ni vsiljeval drugim in s tem prisilil sogovornika, da je razmišljal o njegovem. O partiji ni nikdar podvomil.

Njegovo življenje v precej številni družini s starši, sestro in brati, v svoji z ženo in otroki, v široki paleti prijateljev, tovarišev in znancev, je bilo zgledno; bil je dober sin, brat, mož, oče, prijatelj in tovariš. S svojim odnosom do vseh je pokazal pravi lik človeka – komunista.

Pred sprejemom v partijo, ki ji je Boris Zihl ostal zvest več kot petinštirideset let, je iskal napredne in revolucionarne sile v Orjuni. Razočaran nad njihovim fašističnim delom proti delavstvu in naprednim ljudem,

je z ogorčenjem, skupaj z mnogo drugimi, zapustil to organizacijo.

Poleg revolucionarnega teoretskega dela, posebno na univerzi in med intelektualci, je iskal tudi družbo delavcev. Rad je hodil na izlete, se udeleževal sindikalnih veselic. Bil je sproščen, rad je pel in ni bil siten teoretik in moralist, ki vidi pred seboj samo teorijo in ozke sponde meščanske morale.

Čeprav ni bil vojaški obveznik, se nam je na veliki petek leta 1941 pridružil kot prostovoljec za obrambo domovine. S koleti nismo prišli dlje od Trebnjega, kjer smo doživeli razpad stare Jugoslavije. Ta versajska Jugoslavija ga je preganjala, preživel je mučenja preiskovalnih policijskih in sodnijskih zapo-

prepričanju, je v dneh, ki so bili za narode Jugoslavije po vojni eni najtežjih, delal v redakciji Informbiroja v Beogradu, do leta 1948, ko se je uredništvo preselilo v Varšavo. Neštetokrat je glasno povedal, da ima rad ruskega človeka, ki je širok, demokratičen in človeški, veroval je vanj, saj je bil eden od pobudnikov in organizatorjev zbiranja podpisov za prijateljstvo s Sovjetsko zvezo. Stalina je odklanjal in celo pred vojno, ko je bilo to bogokletno, je večkrat z negodovanjem govoril o njegovih ukrepih. Spominjam se pogovorov o Stalinovih čistkah in ob državljanski vojni v Španiji.

S svojim zgledom, mirnim in treznim razpravljanjem, nevsiljivostjo svojih teorij, ve-

Še neobjavljen portret Borisa Ziherla (Bari, 13. 10. 1944, Sever)

rov, štiri leta kaznilnice, odtrgan od domačih in prijateljev, brez možnosti rednega študija. To Jugoslavijo je šel braniti, a ne zato, ker bi branil njeno politiko, marveč ljudi – človeka, ki je bil od nacistov, fašistov in domače reakcije obsojen na smrt.

V pripravi na upor proti sovražniku ni sodeloval samo s teorijo, temveč se je posvetil konkretnim nalogam, ki so bile takrat potrebne. Hodil je na seje in sestanke, razlagal in dopovedoval, bil zelo prepričljiv. Ko ga je Osvobodilna fronta poslala iz Ljubljane, ni pomišljal; bil je srečen, da gre med partizane. Prestal je vse težave naših bojev in vso veličino narodnoosvobodilne vojne in revolucije. Na tej poti je srečal tudi svojo Ančko, ki mu je čvrsto stala ob strani.

Konec vojne ni dočakal na slovenski zemlji, kajti naloge, ki so mu bile poverjene, so ga vodile iz ožje domovine. Odšel je v Beograd, v Moskvi je bil dve leti in se po dolgi odsotnosti vrnil v Slovenijo. Čeprav proti svojemu

selim značajem in še mnogimi drugimi lepimi lastnostmi, si je nabral zelo širok krog prijateljev, tovarišev in znancev. Celotisti, ki se morda z njim niso strinjali, so ga upoštevali prav zato, ker je bil tak, kakršen je bil.

Čeprav je imel rad vse, kar je lepo in napredno v svetu, le ni mogel skriti posebne ljubezni do ožje domovine, še posebej do Gorenjske, ki se je zanj začela v »najlepšem kraju«, to je v Skofji Loki. Rad je obiskoval hribe in marsikoga je navdušil za prelepe gore. Najin zadnji izlet na Velo polje ni bil ostal vedno v spominu. Zelel je, da greva na Kredarico, če že ne more na Triglav. Šla sva od Rudnega polja do Vodnikovove koč, kjer sva počivala, ter naprej do Kongskega sedla. Dalje ni šlo. Po daljšem počitku sva se tiho vračala. Blizu Vodnikovove koč se je ozrl na Triglav in dejal: »Veš, Viktor, drugo leto bom sel zagotovo na Triglav in s seboj bom popeljal najstarejšega vnuka!«

Viktor Stopar

BELEŽKE BELEŽKE BELE

RAZSTAVA O ŽIVLJENJU IN DELU JOSIPA VIDMARJA

– Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani sta ob 85-letnici rojstva akademika in častnega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti pripravili razstavo o njegovem življenju in delu. Razstava, ki so jo slovesno odprli v ponedeljek, 13. oktobra ob 19. uri, v Prešernovi dvorani Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, Novi trg 4, bo odprta do 22. oktobra 1980 vsaki delavnik od 10. do 12. in od 16. do 18. ure; v soboto le dopoldne.

★

**DO LETA 1981 UREJENO
SPOMINSKO PODBOČJE DA-**

SFUMINSKO PODROČJE DANIČA – Dne 29. aprila 1941 so ustaši v bližini Koprivnice odprli prvo koncentracijsko taborišče v tako imenovani Neodvisni državi Hrvatski. V zgodovini ustaških taborišč, ki jo je napisal I. Peršen, lahko beremo, »da je bilo to taborišče celo prvo na Balkanu«. Na tem prostoru je bila tovarna kemičnih izdelkov Danica in po njej je taborišče dobilo tudi ime.

Koprivniški ustaški poverjenik Martin Nemec je prišel z nekaterimi povratniki – ustaši, ki so bili pred letom 1941 v emigraciji – »preučevati teren« za taborišče. Sodelovali so tudi oficerji gestapa in esesovskih enot, sicer strokovnjaki za tovarne smrti in mučilnice. »Povratnike« so uporabljali kot najhujše rable za povračilne ukrepe po terenu, v zaporih in taboriščih. Ker se je Nemec, ki je bil prvi komandant Danice, ubil v avtomobilski nesreči, je njegovo mesto prevzel drugi krvolok Nikola Herman. Povelja so prejemali od Evgena Kvaternika, najvišjega oblastnika Ustaške nadzorne službe; pozneje ga je zamenjal Ravsigur.

Prvi transport je štel 300 ljudi, večinoma Srbov, Židov in komunistov z območja Grubišnega polja, Pakraca in Križevcev. Za temi so prihajale žrtve iz Bjelovara, Ogulina, Ralovca, Varaždana, Sarajeva, Bjeline, Tuzle in Zagreba. Ohranjen zapisnik pravi, da je bilo do 15. junija 1941 v Danici 2655 nedolžnih ljudi, do razpustitve taborišča pa je tod trpelo več kot 5000 taboriščnikov. Izza te žice je bilo odgnanih 1960 ljudi raznih starosti in spola v zbirno taborišče Gospić, kjer jih je v breznu Šaranove jame pri Jadovnu čakala gotova smrt. Do jeseni 1941 so Danico skoro docela izpraznili in do septembra 1942, ko je bilo taborišče dokončno opuščeno, je v njem ostalo le nekaj taboriščnikov. Taborišče je stražilo 106 do zob oboroženih ustašev.

Do 4. julija 1981 bo tod urejeno spominsko območje Danica. Zdaj obnovljajo objekte, dele zidu in vodni stolp. Urejena bo tudi zbirka dokumentov Danice: zgodovina delavskega gibanja, komunistične partije in narodnoosvobodilnega boja področja Podravnine. Po vojni je slikar Zlatko Prica izdelal mapo Danica, zbirko risb, ki jih je ustvaril kot taboriščnik.

Stane Kumar

BELEŽKE BELEŽKE BELE

NOVE KNJIGE

Založba Borec našim najmlajšim

Jesen je in z njo že običajno vabilo založbe Borec na tiskovni sestanek, na katerem prislusnemo predstaviti novosti mladinskega programa. Za tiste, ki ga morebiti ne poznajo, teh verjetno ne bo veliko, nekaj misli iz uvodne besede urednika Janeza Kajzerja:

»Mladinski program založbe Borec je star kot sama založba – dvajset let. Temelj tega in njegova os je revija Kurirček, ki stopa v enaindvajseto leto. Revija izhaja od lani dalje v precej povečanem obsegu, na dvainpetdesetih straneh, desetkrat v letu. Namenjena je predvsem učencem srednje stopnje osnovnih šol in je tudi prilagojena šolskemu programu te stopnje. Revija združuje ob sebi približno petdeset ustvarjalcev, pisateljev, pesnikov in slikarjev, in ima za razliko od drugega mladinskega tiska poudarek na literarnih tekstih; prinaša samo nova, izvirna, še nenatisnjena besedila. Kurirček si prizadeva, da bi na različne privlačne načine zvabil v ustvarjalno igro tudi same mlade bralce. Del revije napolnijo s svojimi likovnimi prispevki, predvsem pa s sestavki sami bralci, ki so komaj malo poprej obvladali abecedo. V vsem letniku objavimo več kot tristo enot prispevkov najmlajšim ustvarjalcem. Sam ocenjujem, da se odzivajo dosti zreleje, kot so se odzivali njihovi vrstniki pred leti. Vzrok bo bržkone v višji ravni našega šolstva, gotovo pa tudi v razvejanem mladinskem periodičnem in knjižnem tisku ter v rastočih bralnih navadah.«

Toliko o Kurirčku, ki se ponaša kar s 47.600 naročniki! Ob njem pa je rasel mladinski knjižni program. Ta program ima za razliko od drugih založb troje posebnih značilnosti. Prva je v tem, da temelji na izročilih naro-

dnoosvobodilnega boja, in da so dogodki iz narodnoosvobodilnega boja pogosto snov teh knjig. Druga je v tem, da se sicer ne zapira pred književnostmi drugih narodov, vendar so njegove knjige v veliki meri sad slovenskih pisateljev. Tretja značilnost mladinskega knjižnega programa založbe Borec so visoke naklade, ki dosegajo celo trideset tisoč izvodov. V povezavi s to zadnjo značilnostjo dosegajo njegovi ustvarjalci tudi nizke, dostopne cene, ki pa so tudi posledica skromnosti založbe, predvsem sorazmerno nizke založbine režije. Ko smo že pri nakladah, je treba povedati, da je lani ob koncu leta vladalo za Kurirčkovo torbico izjemno zanimanje. Morali so jo ponatisniti, tako da so v dveh mesecih razposlali trideset tisoč kompletov oziroma sto dvajset slikanic. Podobno zanimanje so mladi bralci pokazali za zadnjo zbirko Kurirčkove knjižnice. Vseh petinštirideset tisoč knjig je bilo dobesečno razgrabljenih v dobrem mesecu dni, kar je v načrtovanju narokovalo tudi višje naklade.

In kakšna je letošnja založbina najmlajša in najmanjša zbirka, poimenovana Kurirčkova torbica? Štiri drobne knjižice so to, namenjene najmlajšim, tako predšolskim otrokom kot šolarjem začetnih razredov: »Besedila so kratka«, je pojasnil urednik Kajzer, »lahka, večidel natisnjena v verzalkah, tako da jih obvlada tudi prvošollec. Predvsem pa so knjižice mikavne zaradi bogatih ilustracij. Kot rečeno, je bil prvi letnik zbirke nadse dobro sprejet, na založbo je prispelo nekaj pismenih čestitk, nekateri odrasli ljubitelji pa so ji čestitali celo po telefonu. Resnici na ljubo moram povedati, da je bil zamisel zbirke deležna tudi nekaterih kritičnih pripomb. Nekaj posameznih pedagogov je

menilo, da format zbirke ni primeren za otroke. Vendar lahko rečem, da so kritike mladi bralci samo zavrnili. Že na tiskovnem sestanku lani je bila izrečena misel, da

so založbine male slikanice pač majhni lepi predmeti za majhne roke. Poudariti moram, da ne gre za nikakršno igranje z majhnostjo, da ne gre za prave miniaturre, na-

menjene odraslim književnim snobom ali zbiralcem. Končno slike v teh slikanicah sploh niso majhne, saj obsegajo sto do dvesto dvajset kvadratnih centimetrov in so najmanj tako velike kot ilustracije v siceršnjih mladinskih knjigah normalne velikosti.

Naj zdaj z urednikovimi besedami predstavimo posamezne knjižice te zbirke:

Avtor prve je pisatelj Karel Grabeljšek. Duhovito-humorno zgodbo o najmlajšem kurirju, starem le nekaj mesecev, ki je pomagal prevažati ilegalno pošto, je stilno ustrezno dopolnila naša znana slikarka Marjanca Jemec-Božič. Drugo knjižico je prispevala Neža Maurer. Gra za zbirko dvanajstih motivno enotno ubranih pesmi, lirsko-razpoloženskih, igrivodomišljajskih, z bogatimi ilustracijami slikarke Ančke Gošnik-Godec. Tretja je knjižica Ferda Godine Polži podrejo oreh: zabavna zgodba iz polžjega življenja, a seveda ne kakršnihkoli polžev, temveč prekmurskih. Godinovo besedilo je omogočilo slikarki Jelki Reichmanovi ustvariti vrsto občutenih pesniških podob s posebnim smislom za najmanjše detajle. Zadnja je knjižica Uganke za Andreja našega znanega enigmatika Pavleta Gregorca. Da bi uganke ne bile pretežke, jih je z duhovito risbo sproti razrešil ilustrator Marjan Manček.

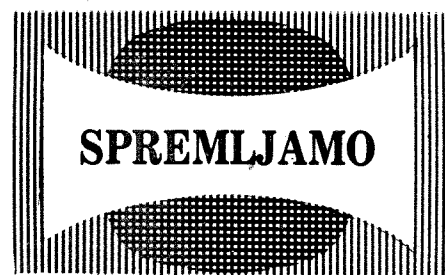
Kurirčkova knjižnica, ki izhaja dvajset let in prinaša pretežno izvirne tekste, prve natisne in v kateri je doslej izšlo dvaindesetdeset del, tudi tokrat ni razočarala. Tu je knjiga Leopolda Suhodolčana PraMatija ali Bučman in ilustracije Aca Mavca. »To zadnjo mladinsko povest Leopolda Suhodolčana lahko postavimo na polico njegovih najbolj uspešnih mladinskih knjig, v marsičem jih celo presega,« je dejal Ja-

nez Kajzer. Pisatelj Mitja Vošnjak pa je napisal knjigo o pionirjih, kakršni so bili med vojno, bodisi, da so bili kurirji ali so na kak drug način sodelovali z odporniškim gibanjem. Snov iz zgodb je nosil v sebi od tistih dni, ko je v Kočevskem Rogu, bilo je leta 1943, zasnoval in napisal prvo številko Slovenskega pionirja. Akcijske zgodbe z nežnim odnosom do mladih junakov in junakinj, ki nikakor niso brez humorja, nosi naslov Častna beseda, je ilustrirala Jelka Godec-Tomšič. Zadnja knjiga letošnje Kurirčkove knjižnice je pesniška zbirka Vojana Tihomirja Arharja, mladinskega pesnika. Naslov je Ogenček, ki pomeni avtorju toplino, s kakršno se obrača na najmlajši rod. »Mislim, da je Vojan Tihomir Arhar, ki se je pesnikovanja lotil dokaj pozno, s to knjigo enakopravno stopil v vrsto najboljših slovenskih mladinskih pesnikov,« je misel, s katero je urednik Janez Kajzer sklenil predstavljanje knjig letošnje Kurirčkove knjižnice.

To pa še ni vse. Na tiskovni konferenci, ki je bila 1. oktobra letos, smo dobili tudi knjigo Svetlane Makarovič Pravljice iz mačje preje, ki je izšla kot izredna knjiga Kurirčkove knjižnice. Avtorico ni treba posebej predstavljati, saj sodi v vrh slovenske poezije, in tudi reklamnih besed ni treba trošiti, saj je dve tretjini knjige že razprodane. Pravljice iz mačje preje je opremil in ilustriral Marjan Schmidt.

Komaj smo se dodobra oddahnili od toliko legepa in dobrega, je tu že novo vabilo: pred dnevom republike, tako so nam obljubili, bo založba Borec predstavila založniški načrt, v katerega so skupaj z avtorji vložili veliko sil in tudi denarja – pet knjig Kurirčkove zgodovinske slikanice.

– mš –

Zemlja domača
ni prazna beseda

Oddaja, h kateri me je v imenu visokih TV-namenov povabil moderator Lešnik, ni napovedovala nič več in nič manj kot pogovor o moji domovini in o mojem življenju. Tistemu ducatu inženirjev, zbranih v ljubljanskem in mariborskem studiu, in prek njih nam vsem, je skušala »v živo« zastaviti vsaj dvojje ključnih vprašanj. Ali jo bomo, to svojo domovino, njena rodovitna polja, še dolgo tjavendan pozidovali z neprijaznimi industrijskimi in prebivalnimi silosi? – je sklenilo izzivati prvo, drugo pa je tičalo v neposredni in soodvisni bližini: ali se bomo čez leta, čez pet, deset let in kasneje ob takem ravnanju z zemljo, kakršnemu smo bili in smo priča, zmožni sami prehranjevati?

Moderator je neusmiljeno, kot dobro podmazan kombajn, gnal svoje (zakaj zidamo na rodovitni zemlji, ne pa predvsem na manj rodovitnih, po možnosti zamočvirjenih tleh?), njegovi zbrani inženirji pa so se mu s predstavami svojih visokodonečih predsedniško-ogovornih funkcij vneto izmikali in domala ves čas stopali po nekakšnih zapletenih stranskih poteh svojega strokovnjačenja. Saj... kako zapleteno je spraviti vkup generalne urbanistične načrte, kako težko je sklepati dogovore s tem in onim tam prek, kako bi bilo, če bi bilo... no mi sami smo sicer vselej storili vse tako, kot je treba, le drugi... in tako naprej... dokler ni potekel čas... Daleč od domovine, od zemlje, daleč od razumljive slovensčine, daleč od tal, kamor bi morale nam vsem skupaj poganjati človeške korenine, pa so se, kot se zdi, zapletle nekam v postavke, s katerimi imamo opravka prek fasciklov.

Moderatorju vsa čast. Prizadeval si je ostati pri stvari. Ali nam bo čez pet let uspelo sedanjo 80-odstotno prekrbljenost s hrano z domačih polj in pašnikov povečati na načrtovanih 85 odstotkov? Vrtam po svojem poslušalskem spominu, a se ne zavedam, da bi bil dobil nedvoumen odgovor na to povsem nedvoumno vprašanje. Sicer pa je odgovor splošno znan: posrečilo se nam bo edinole, če bomo zemljo, vsako njeno ped, pričeli ceniti, kajti

zdaj... Toda, kaj vse bi bilo v ta namen potrebno premakniti v naši zavesti? To je tisto pravo vprašanje, ki pa ga sobesedniku svojemu moderatorju nikakor niso dopustili formulirati do kraja, s čimer so tudi nas, neuke radovedneže ob ekranih, kjer o težavah raznih uradov in skupnosti res ne vemo kaj prida, znali pa smo se identificirati s kmetom, ki so mu z občinskimi »fintami« pokupili njive ter mu njegovo dovčerajsnje življenjsko in delovno perspektivo spremenili v brezdušen pogled na nekakšen nikomur povsem dojemljivi industrijski kompleks, pustili na cedilu. Kajti vnaprej dvomimo, da bomo res začeli živeti in ravnati pametneje.

Oddaji v živo je kajpak zmanjkalo časa za vse, kar se s temo ponuja. Spet je zabredla v sheme tehnicizmov, ekonomizmov in politizmov raznih vrst, vendar pa je pustila človeka in njegov temeljni življenjski čut. Vse kaže, da bi bilo vredno in potrebno o stvareh, dokler so segrete, spregovoriti znova, bolj udarno, bolj konkretno, pa tudi s širšim krogom kompetentnih sobesednikov.

Neki jesenski večer

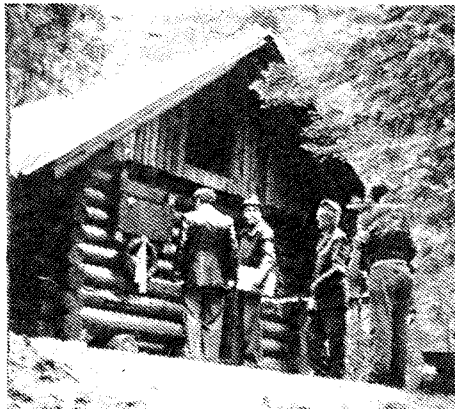
Včasih premišljam, kako bi jih potterjal, naj mi za slab in ničev program povrnejo ustrezni delež naročnine.

Kdo jim je dal pravico, da me podcenjujejo, kot so me, denimo, tisto deževno oktobrsko nedeljo zvečer, najprej z natezanko o tolmuških krapih, nato z nezaslišano stereotipnostjo posnetkov s celovškega plebiscitnega tabora in naposled – na meji človeške potrpežljivosti – z oddajo »v znamenju« tekmovalstva jugoslovanskih kovnostrugarjev, o kateri silijo jezne besede na papir. Nista kriva sobesednika televizijske dame, če ju je s svojimi skrajno »pišmeuharskimi« vprašanji o tem, kaj delavce v tovarnah spodbuja k delu in kako uresničujejo, kar imamo (citiram) »zapisno v ustavi in vsem tem«, pripravila do enako pavšalnih odgovorov. »Delavci dvakrat, trikrat poskusijo diskutirati, potem pa vidijo, da ni nič – in odnehaajo,« se je glasila »družbena analiza«, ki bi se ji veselo nasmehnil še sam Marx. Mene pa je popadla žalost. Ali res ne zmoremo spraševati globlje, brez »flavz«, s kakršnimi živi duša ne ve kaj početi? Mar res ni mogoče zagotoviti spraševalcev, ki bodo namesto papirnate brezdušnosti prinašali na ekran življenje in njegovega pravega duha?

Sprašujem se, kaj naj naredim. Denarja za postano programsko jed nekega oktobrškega večera mi ne bodo vrnili. Za moj glas proti plačilu za »delo« te vrste se ne zmenijo...

Viktor Konjar

JAVORNIK

Partizanski pomnik
vedno nudi gostoljubje

Kurirska postaja G-22 za Mavrami nad Pristavo v Javorniškem rovtu.

Za Mavrami nad Pristavo v Javorniškem rovtu stoji kurirska postaja G-22, ki so jo letos odprli. Postojanka je postavljena na skritem kraju, približno 50 metrov nad gozdno cesto za Mavrami. Kažipot ob cesti opozarja mimoidoče, da na tem območju stoji partizanski pomnik, ki je stalno dostopen vsakomur. Ob neurju ponudi gostoljubnost, saj kurirska postaja ni zaklenjena. Notranjost je lepo urejena, graditelji pa so se potrudili, da je kar najbolj podobna prvotni, tako da obiskovalci lahko dobijo predstavo, kako je med NOB potekalo delo kurirjev. Ta kurirska postaja stoji v bližini kurirske rejejne poti, ki je med NOB povezovala partizanske enote in službe v Sloveniji in izven nje.

Pokroviteljstvo nad kurirsko postajo G-22 je prevzela krajevna skupnost Javornik-Koroška Bela, za vzdrževanje pa bodo skrbeli lastniki vikendov z območja Javorniškega rovtu, ki bodo o tem podpisali tudi sporazum.

JANKO RABIČ

KOPER

Razstava
o prekomorcih

V počastitev 37-letnice ustanovitve 1. in 2. prekomorske brigade NOV Jugoslavije, so v petek, 10. oktobra 1980, v atriju Pokrajinskega muzeja v Kopru odprli razstavo o razvojni in bojni poti omenjenih brigad. Razstavo je omogočila kulturna skupnost občine Koper, tehnično pa jo je pripravil Muzej ljudske revolucije Slovenije iz Ljubljane (153 slik, shem in dokumentov). Razstavo je odprl Stane Bobnar, vojni politični komisar 1., 2. in 3. prekomorske brigade in eden od poveljnikov organizatorjev prekomorskih enot v južni Italiji pred 37. leti. Otvoritev omenjene razstave se je udeležilo veliko število borcev omenjenih brigad iz Kopra, delegacija borcev iz Trsta, predstavniki družbenopolitičnega življenja občine Koper in obale, predstavniki domicilnega odbora 1. prekomorske brigade iz Nove Gorice. Otvoritev sta se udeležila tudi sekretar RO ZB NOV Slovenije Marjan Lenarčič in član predsedstva RO Viktor Stopar.

ALBERT KLIN

IZOLA

Pestra izletniška
dejavnost

Občinski odbor ZBZB NOV Izola je 4. oktobra priredil izlet, ki se ga je udeležilo 150 borcev. Smer izleta je bila Slovenska Benečija s postanikom v mestu Čedad. Od tam so krenili na mejni prehod Robič ter po dolini Soče nadaljevali pot.

Obiskali so potresno območje Breginj. Tukaj sta predstavnika občinskega odbora ZBZB NOV Kobarid, in sicer predsednik Šterlinger in podpredsednik Bizjak, opisala aktivnost tega območja v NOB, kakor tudi seznanila s težavami, ki so jih imeli ob potresu. Delegacija ZBZB NOV Izola je položila venec v Kobaridu pred ploščo padlim borcem NOV in žrtvam fašističnega nasilja.

Izlet je bil enodnevni ter je potekal v veselem in zadovoljnim vzdušju vseh prisotnih, z željo, da bi bilo še več takih izletov.

Septembra je 56 borcev obiskalo grobnico maršala Tita v Beogradu. Veliko borcev pa si je grobnico ogledalo v sklopu raznih drugih organizacij. Desetega oktobra pa je bil organiziran izlet na otok Krk, 11. oktobra pa ogled Kurovca.

VIKTOR ZAJC

LJUBLJANA

Veliko
prireditev

Poveljstvo ljubljanskega armadnega območja bo v počastitev dneva republike in dneva JLA pripravilo tudi vrsto športnih tekmovanj. Dvoje tekmovanj bo že v mesecu oktobru. Tako se bo na ljubljanskem strelišču 11., 12., 18. in 19. oktobra odvijalo odprto prvenstvo LAO v streljanju in sicer v kvalitetni (tekmovali bodo samo registrirani tekmovalci), ženski in množični konkurenci. V streljanju s polavtomatsko puško na 200 metrov, z avtomatsko puško na 100 metrov in s pištolo na 25 metrov oddaljene tarče bodo poleg pripadnikov JLA streljali tudi člani strelskih družin, rezervni starešine, ekipe enot teritorialne obrambe in milice, delovnih organizacij, krajevnih skupnosti, družbenopolitičnih organizacij, šol, športnih in drugih organizacij. Letošnje odprto prvenstvo LAO v streljanju je zlasti pomembno za vojake in starešine, ker bo prihodnje leto na 33. športnem prvenstvu JLA ekipa LAO branila prvo mesto v streljanju, ki ga ima že vrsto let.

Devetnajstega oktobra bo poveljstvo LAO skupaj z atletsko zvezo Slovenije in ZTKO Radovljica pripravilo prvenstvo v jesenskem krosu v Radovljici v okviru tekmovanja za pokal uredništva Dela-1980. Do takrat bodo potekala množična kros tekmovanja po osnovnih enotah, na katerih bodo tekli prav vsi vojaki in starešine, izbrali pa bodo tudi ekipe za Radovljico. Prvenstvo LAO v kegljanju bo 22. in 23. novembra v Pivki, v šahu pa 13. in 14. decembra v Ptuj.

MATIJA HUDOVERNIK

LJUBLJANA

Množičnost v gasilstvu

„V vsako krajevno skupnost in v vsako temeljno organizacijo združenega dela gasilsko organizacijo: društvo ali enoto“, to je geslo letošnjega tedna varstva pred požarom, ki bo prihodnji teden, so med drugim povedali na torkovi tiskovni konferenci, ki so jo pripravili: Zveza samoupravnih interesnih skupnosti SR Slovenije za varstvo pred požarom, Gasilska zveza Slovenije in Zavarovalna skupnost Triglav.

Požarna varnost je nedvomno pomembna sestavina splošne varnosti ljudi in premoženja. Požarno varstvo se v celoti vključuje v koncept SLO in DS, saj prek najrazličnejših oblik preventive kakor tudi reševalne aktivnosti prispeva pomemben delež h krepitvi obrambne sposobnosti naše socialistične samoupravne skupnosti.

Poudariti velja, da so s samoupravnimi interesnimi skupnostmi bili ustvarjeni kvalitetno novi pogoji za bolj organizirano in številnejše vključevanje delovnih ljudi in občanov ter njihovih organizacij pri izvajanju požarnega varstva.

Pomemben dejavnik oziroma element požarnega varstva tako v miru kakor tudi v morebitni vojni, preventivnem in represivnem oziru so tudi gasilske in splošne enote CZ ter obrambno-zaščitno usposabljanje občanov in delovnih ljudi za gašenje začetnih požarov. V okviru priprav CZ je požarnemu varstvu že vrsto let namenjena vsa pozornost. Nobena skrivnost ni, da so gasilske enote civilne zaštite med najpomembnejšimi specializiranimi enotami CZ. Organizirane pa so tako rekoč povsod, kjer delamo in živimo. Velikost gasilskih enot v teh sredinah je odvisna od ogroženosti območja.

S.S.

DUTOVLJE

Lep izlet

Odbor krajevnega organizacije ZB NOV Dutovlje na Krasu je dne 24. septembra letos organiziral lep izlet v Beograd. Priporočiti velja, da nas je šlo kar 108, to je dva polna spalnika na vlaku. Ko smo zjutraj naslednjega dne pripotovali v Beograd, sta nas tam že čakala dva večja avtobusa, s katerima smo se seveda najprej odpeljali v Hišo cvetja na Dedinje, kjer počiva naš nesmrtni predsednik TITO.

Pod vtisom žalosti in ganjenosti smo potem obiskali še bližnji muzej 25. maj. Po kosilu smo se po dobri uri odpeljali na Avalo. Od tu smo se po dobri uri spet odpeljali po centru Beograda. Prišla je ura in morali smo spet na vlak za v Sežano. Izleta so se udeležili predvsem starejši ljudje in srednja generacija, mladih je bilo bolj malo, čeprav je ZB Dutovlje dala plakate po vaseh, da se lahko izleta udeleži vsak občan. Izlet je bil prav za vse zelo zanimiv. Za konec moram izreči zahvale vseh nas udeležencev tega izleta v Beograd, vodstvu, odboru krajevnega organizacije ZB NOV Dutovlje in še posebno velja zahvala našemu predsedniku krajevnega borčevske organizacije Francu Tavčarju iz vasi Kreplje, ki je tako lepo skrbel za nas.

ALBIN VIDMAR

JESENICE

Borčevsko
srečanje

V petek, 3. oktobra, so se v prostorih restavracije Kazina na Jesenicah zbrali še živeči borci Gorenjskega vojnega področja. Ob tej priložnosti jim je domicilni odbor Gorenjskega vojnega področja s sedežem v Škofji Loki podelil brošure 35-let Porezna in spominske plakete. Med 43 zbranimi borci s tega območja pa je bil tudi Friedl Krayer z Dunaja, španski borec, nosilec partizanske spomenice in drugih odlikovanj, ki je med NOB deloval v enotah Gorenjskega vojnega področja. Brošure in plakete pa so prejeli tudi Skupščina občine Jesenice, občinski odbor Zveze združenj borcev NOV Jesenice in domicilni odbor Jeseniško bohinjskega odreda. Zbrane borce je najprej pozdravil predsednik Skupščine občine Jesenice Ivo Arzenšek, o Gorenjskem vojnem področju med NOB pa je spregovoril Janko Urbanc, predsednik domicilnega odbora Gorenjskega vojnega področja.

Po podelitvi brošur in plaket se je nadaljevalo tovariško srečanje borcev in drugih prisotnih, ki so ob tem obudili spomine iz NOB po območjih, kjer so delovali.

JANKO RABIČ

MATERIJA

Borci so obiskali Krk

Tretjič in zadnjič v tem letu so se člani Združenja borcev NOV Materija in njihovi svojci odpravili na izlet, tokrat na otok Krk. Zamikal jih je predvsem novozgrajeni Titov most, ki so si ga želeli ogledati ob blizu. Pa tudi sam otok je pomenil za večino izletnikov neznanko, ki jo je bilo vredno spoznati.

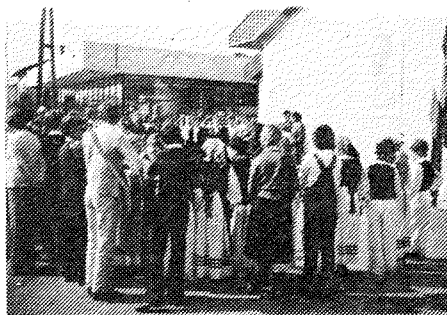
Cudoviti most, ki povezuje kopno z otokom, je napravil na vse izreden vtis. Skoraj vsi udeleženci izleta so šli čezenj peš, da bi jim tako ostal v globljem spominu. Spominjali pa se bodo tudi krajev, ki so jih na otoku obiskali: Malinske, Krka, Baške in Šila. Na poti proti domu so se ustavili še v Kraljevici.

G. S.

ČRENŠOVCI

Proslavili četrti
krajevni praznik

V krajevni skupnosti Črenšovci, ki združuje vasi Trnje, Žizki in Črenšovci, so proslavili 4. krajevni praznik v spomin na dogodek iz narodnoosvobodilnega boja, ko je bil leta 1941 v Trnjskem gozdu zbor aktivistov kot pomemben mejnik organiziranega boja proti okupatorju. Po tem zboru so se začele množične sabotaže in akcije zbiranja orožja. Središče delovanja je bilo Trnje, predvsem Hancova hiša, kjer so tiskali protisabotažne letake. Zaradi teh akcij oziroma sabotaž je okupator v zgodnjih jutranjih urah 27. septembra leta 1941 začel z aretacijami. Aretiranih je bilo 60 ljudi, ušla sta le znana aktivista Ferdo Godina in Martin Žalig. Na slovesni proslavi krajevnega skupnosti so pregledali

Praznovanje krajevnega praznika v Črenšovcih

delovne uspehe, pri čemer moramo omeniti zdravstveno postajo, sodoben trgovski lokal, novo tovarno TOKO v Žizkih ter številne telefonske priključke. Slavnostni govornik Jože Vidlič, predstavnik skupščine občine Lendava, je med drugim poudaril veliko zavest delavcev, ki so šli naprej v želji za lepši jutrišnji dan. V govoru je poudaril delež kmetijstva, ki je v sedanjem zaostrenem gospodarskem pogledu pomemben člen za proizvodnjo hrane. Za naslednjo petletko krajevna skupnost načrtuje izgradnjo otroškega vrtca, dograditev učilnic in telovadnice pri osnovni šoli, gradnjo kanalizacije in bencinske črpalke. Na slovesnosti so pripravili bogat kulturni program, v katerem so sodelovali domači mešani pevski zbor, učenci osnovne šole in mladinska recitatorska skupina. Krajevna konferenca socialistične zveze Črenšovci je na proslavi letos že tretjič podelila priznanja OF posameznikom in društvom, ki so s svojim delom pripomogli k boljšemu napredku krajevnega skupnosti.

JOŽE ŽERDIN

ŠENTJUR

Mala slikarska
kolonija

Na pobudo znanega akademskega slikarja Goceta Kalajdžiskega ter ob podpori zveze kulturnih organizacij ter komisije za spomeniško varstvo ter obujanje tradicij NOB občinskega združenja borcev NOV Šentjur so pred petimi leti ustanovili v Šentjuru malo slikarsko kolonijo na tematiko iz narodnoosvobodilnega boja »Bohor žari«. To je verjetno edina tovrstna slikarska kolonija v Jugoslaviji.

Vsako leto se zberejo v Šentjuru pri Celju mladi slikarji osnovnih šol, da pomerijo ustvarjalne sposobnosti med seboj. V soboto, 4. oktobra 1980, so se tudi to leto zbrali mladi slikarji pod vodstvom svojih mentorjev v osnovni šoli Frana Malgaja v Šentjuru: 72 mladih slikarjev iz 31 osnovnih šol vsega slovenskega prostora. Tema njihovih del je bila: Pionir – kurir. Pokroviteljstvo je prevzela občinska skupščina Šentjur.

Preden so pionirji pričeli s slikanjem, sta jim dva nekdanja partizanska kurirja pripovedovala o svojih doživetjih na njihovih nevarnih, samotnih kurirskih poteh, da bi tako motivirala mlade slikarje. Posebna žirija je po končanem slikanju ocenjevala izdelke.

Tovariša Kočica, znana slikarka in oblikovalka na steklu iz Rogaske Slatine, je pripovedovala, kako težko in odgovorno delo je imela ta komisija: »Pred nami so zaživele slike, vsaka zanimiva po svoje. Neverjetno, kaj zmorejo te mlade roke, kako bujna je fantazija, kako so znali zajeti bistvo: nevarna pot kurirjev, ki so kljub smrtni nevarnosti ponosno izpolnjevali svojo pomembno nalogo. Tu smo videli ranjene kurirje, ki so še v smrtnem boju krčevito stiskali k sebi svojo kurirsko torbico, ali kurirja, ki kljub mrazu pogumno zakorači v vodo, da bi odred pravočasno dobil važno sporočilo.«

Pet mladih ustvarjalcev je dobilo posebne nagrade, steklene svečnike, naslednjih pet je bilo nagrajenih s posebnimi priznanji; vsi udeleženci pa so prejeli pisna priznanja in spominska darila.

Ob 19. uri je bila prisrčna proslava na kateri je Zbor skladateljev Ipavcev zapel nekaj partizanskih in Ipavčevih pesmi.

V nedeljo, 5. oktobra pa je pripravljali odbor kolonije organiziral poučni izlet na partizansko Planino. Tu so si mladi slikarji in njihovi mentorji ogledali muzejsko zbirko iz NOB. Vodja izleta jih je popeljal tudi na planinski stari grad, kjer jim je živo opisal pomembne dogodke iz NOB, ki so se odvijali na planinskem kot tudi na celotnem kozjanskem področju. Ožarjen od jesenskega sonca se je pred njimi raztezal močno Bohor, prizorišče naštetih bojev 14. divizije, Kozjanskega odreda in drugih partizanskih enot.

Mladi so z zanimanjem poslušali pripovedovanja tovariša, ki je bil politični aktivist na tem območju, zato je bilo njegovo pripovedovanje še bolj doživeto. Mladi želijo, da bi se ta srečanja nadaljevala, in da bi tako rasla njihova likovna moč.

DRAGICA RAUTER

HOLMEC PRI PREVALJAH

Plošča enajstim
žrtvam

V nedeljo, 28. septembra, so vaščani obmejne kraja Holmec proslavili svoj veliki praznik. Na novi osnovni celodnevni šoli so odkrili spominsko ploščo enajstim padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja. To odkritje je bilo posvečeno krajanom Holmeca tembolji, ker so bile žrtve doma prav iz Holmeca.

Krajevna konferenca SZDL in vaški odbor ZBZB NOV Holmec so tokrat res pripravili presenečenje za ta mali kmečki obmejni kraj.

Slavnost je začel predsednik SZDL Holmeca Franc Leskovec. Slavnostni govornik pa je bil koroški aktivist in partizan Tone Vušnik. Med drugim je opisal zadnje boje druge svetovne vojne v Evropi, ki so pa bili zaključeni na Poljani in zadnje skupine ustašev, razoroženi prav na Holmecu. Civilno prebivalstvo kraja Holmec je v tem času pretrpelo veliko strahu, saj so ustaši pobijali, kradli in ropali.

Pritrjeno ploščo na zidu nove šole sta odkrila dva člana iz vrst SZDL in ZBZB NOV Holmeca. Sledilo je podpisovanje med SZDL Holmeca in Pionirskim odredom Mirka Zdvovca iz Holmeca. Ta pionirski odred je sprejel v trajno čuvanje to ploščo. Na spominski plošči je posvetilo padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja zapisal profesor Janez Mrdavič.

To slavnost so še popestrili godba iz Prevalj, Šentanevski pavri s svojim pevskim zborom, oktet iz Holmeca, recital so pripravili obmejni graničarji iz Holmeca in holmeška mladina. Vojaki iz Dravograda pa so izstrelili tri salve iz dvajsetih pušk.

Slavnosti so prisostvovali številni borci iz vse ravske občine s svojimi prapori ter druge organizacije in veliko število sorodnikov padlih junakov in ostalega prebivalstva iz vseh krajev.

Poleg vsega prebivalstva so se te slavnosti udeležili tudi zamejski Slovenci iz Pliberka.

IGNAC ZDOVC

Ob 11. oktobru – dnevu vstaje makedonskega ljudstva

Več kot dolg do domovine

Ko je stopila v revolucionarne vrste, je imela Fana Kočovska, kmečko dekletce iz okolice Bitole, komaj šestnajst let

Mnogi so, v svetu in pri nas, desetletja poskušali odkriti tajnost, kakšni pogoji in osebnost nagnjenost je potrebna, kaj se dogaja v bitjih in dušah otrok, ko jih usoda in življenje prisilita, da nenadoma, v trenutku, postanejo resni, odrasli? Kako se igračke zamenjajo z morilskim orožjem, a otroška domišljija z usodno pomembnim odločevanjem o tem, kako se rešiti, kako bojevati, kako zmagati?

Naša revolucija ima galerijo likov otrok – borcev, junakov, narodnih herojev. Ena od njih, v samem vrhu te liste, je po letih in po tistem, kar je ostalo izza nje, Fana Kočovska-Cvetković. Pred kratkim je dopolnila štiriinpetdeset let. Vzgojila je dva otroke, hčerko in sina. Zdaj vzgaja vnuka Iva.

Ko se je začela njena kandidatura za narodnega heroja, ki jo je potrjevala štiri leta bojevanja, je imela samo štirinajst let in nekaj tednov. Njen boj in revolucionarna opredelitev segata pravzaprav še nekaj mesecev nazaj; mislimo na dan, ko je Fana Kočovska, tako drobno, nerazvito, siromašno kmečko dekletce, stopila v odred, s puško v roki.

Ji bo uspelo odgovoriti na to večno izzivalno in nikdar do konca pojasnjeno vprašanje: kako postanejo otroci v teh letih neomajni, odločni, revoluciji izjemno koristni borci in narodni heroji?

Izjemna vojna epopeja: Fana Kočovska kot partizanka

Vpad bolgarskega okupatorja, v katerem so bila odkrita imena aktivistov in med njimi tudi moje, me je prisilil, da sem zapustila vas. Le tako sem si rešila življenje.

To je uvod v izjemno epopejo otroka, nežnega in krhkega dekletca, ki od tega avgustovskega dne leta 1941 do svobode ni zapustilo prve bojne vrste. Vsi borci iz enot, v katerih je prehodila vojne steze, brez trohice sentimentalnosti zaradi Faninih let in fizične moči, poudarjajo njeno herojstvo in vzdržljivost. Bili sta to lastnosti, ki sta v najbolj kritičnih trenutkih in najtežjih pogojih dvigali moralo borcev. Govorili so: »Če lahko ona – sramota, da ne bi mogli tudi odrasli, zreli ljudje.«

Spominjajo se, da za njene majhne, otroške noge niso mogli najti čevljev. Zaplenili so na desetine in stotine grobih in velikih vojaških čevljev, Fana je morala nositi opanke.

Grozljiva in slavna zgodba o vojni in bojevanju je to, a vedno poudarja usode drugih, ne sebe; mozaik najneverjetnej-

ni, polni megle, naleteli na močno zasedo bolgarskega okupatorja. Tolkli smo se za golo življenje, kakor smo vedeli in znali, se bojevali. Šele pred nočjo smo se nekako izvlekli. Zbrali smo se v vrsto, z nekaj izgubami, z manjšimi, kot smo mislili. Potem je komandant odreda javno pohvalil nekaj borcev, ki so z junaštvom in sposobnostjo rešili odred.

Neka druga zgodba

Nenadoma poln, širok nasme. Razpoloženje, ki je preprosto iskalo pojasnilo. Je to zaradi spomina na toliko zaželeni trenutek radosti, ki ga pričakuje vsak borec?

– Ne, neka druga zgodba je to. Rodilo jo je obnašanje našega komandanta tega februarjskega dne leta 1942. Njegova odgovornost in samokritika.

Potem je nadaljevala. Rekel je, da je on kriv, ker se je enota znašla v položaju, ki bi bil lahko usoden. Po tedaj ustaljenih merilih morale in samokritike je zahteval, da mu kolektiv, katerega komandant je bil, sodi za neuspelo vodenje, in če je potrebno, naj ga tudi razreši te dolžnosti.

– Nasmejala sem se, ker sem v tem

gibanje in obnašanje družbe, v kateri živi in za katero se je bojevala. Vsa vojna leta je Fana Kočovska opravljala visoke družbene funkcije, trenutno je članica makedonske delegacije v skupščini SFRJ in članica centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije.

Po vojni je delala v mladinski organizaciji, zadnja leta se posveča pionirjem.

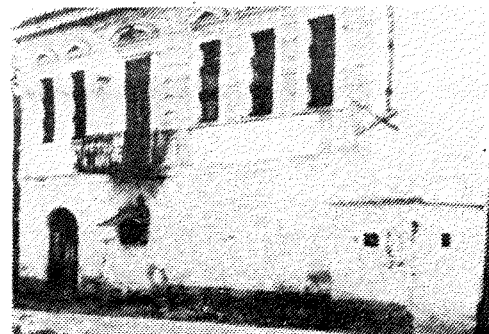
Pred vrhovnim komandantom

Prav na njeno ljubezen do mladih se je navezoval odgovor na drugo vprašanje:

Ste nosilka reda narodnega heroja, bili ste odlikovani z najvišjimi družbenimi priznanji. Katero je najdražje?

– Brez razmišljanja, in to povem vsem, so bile besede, ki jih je tovariš Tito namenil mladim na prvem kongresu Protifašistične mladine Srbije novembra 1944 v Beogradu. Zdelo se mi je, da govori meni.

Fana Kočovska pripoveduje, kako je prve dni novembra, komaj je bila osvobodjena rodna Bitola in je, medtem ko se je njena enota pripravljala na osvoboditev Ohrida, po nekaj letih prvič objela mater, dobila sporočilo, da gre kot delegatka makedonske mladine na prvi

Policijska postaja v Prilepu, v kateri je bil 11. oktobra 1941 izstreljen prvi strel makedonskih partizanov proti bolgarskim fašistom

Povedati to, kar je pomembno

Trenutek razmišljanja; v živahnih, vedrih, zelenomodrih očeh kot da je nezadovoljstvo zaradi vprašanja. In vendarle odgovor:

– Kadarkoli so me vpraševali o mojem življenju, sem vedno prosila, da o

Borca Prilepskega partizanskega odreda leta 1941

njem čim manj govorimo, da povem samo to, kar je zanj pomembno: o moji dninarski vasi Čavci pri Bitoli, moji siromašni družini, dobri ljudje so me obkrožali, in na koncu o močnem vplivu partijske organizacije in revolucionarne misli v tem kraju, posebno v letih neposredno pred vojnimi strahotami. Kot pionirka – kurirka sem pomagala partijski organizaciji v vsem, kar je bilo v moji moči. Od hiše do hiše sem nosila gradivo, sporočila. Niti jaz niti kdo od mojih tovarišev takrat ni mislil, da bom morala v odred, ki se je šele oblikoval.

ših dogodkov in usod, ki jih je težko zajeti v običajnem časnikarskem prostoru.

Zato se odločimo za dve vprašanji, postavljeni tako, da bo morala govoriti o sebi, o svojem vojnem in bojnem junaštvu.

Se spominjate, kdaj ste dobili prvo priznanje za junaštvo, o katerem vsi govorijo?

– Da spominjam se. Bilo je februarja 1942. Da bi si ohranili življenje, se je naš zdesetkani odred začasno umaknil v Grčijo. Nekega dne smo v zasneženi plani-

Demonstracije proti udeležbi Jugoslavije v trojnem fašističnem paktu 27. marca 1941 v Skoplju (D. Kondovski: umetniška kompozicija)

trenutku pomislila na nekatere današnje vodilne osebe, od delovne organizacije navzgor. Ne tako dolgo sem bila predsednica kontrolnega organa, ki je raziskoval, kakšni so medljudski odnosi (in druge nepravilnosti) v nekem podjetju. In ko smo na koncu pogovora spregovorili o odgovornosti, vključujoč direktorja tega velikega kolektiva, tudi sicer vplivnega tovariša v tem kraju, je zagrozil – kako si drznemo njega poklicati na odgovornost.

Podrobnost, ki kaže, da najmlajši narodni heroj Jugoslavije skrbno spremlja

kongres Protifašistične mladine Srbije. Bila je še vojna. Fana je imela sedemnajst let. Po mnogih dneh in raznih nevšečnostih je prek Bolgarije končno prišla v Beograd. Zavzela je svoje mesto v slavnostno okrašen dvorani Kolariceve univerze in, trepetajoča in vznemirjena, prvič videla tovariša Tita, svojega vrhovnega komandanta. Poslušala ga je, ne da bi trznila, a najgloblje so se v srce vrezale besede:

»...Kadar gredo v boj ljudje, vojska, ki jo je ustvarila država, odrasli ljudje, potem je to njihova dolžnost do domovine, potem je to dolg vsakega državljanca in rodoljuba. Toda, če gredo brez mobilizacije, prostovoljno, v boj otroci dvainajst, štirinajst, petnajst, šestnajst let stari in vedo, da bodo v njej padli, potem je to več kot dolg do domovine, potem je to nadčloveški heroizem mladih ljudi, ki žrtvujejo sebe, čeprav še niso vstopili v življenje – da bi bili prihodnji rodovi srečni.«

– Te Titove besede odzvanjajo v meni nenehno, od tistega trenutka do danes, in odzvanjale bodo, dokler bom imela moči, da razmišljam.

Koliba, v kateri je bil leta 1941 oblikovan Kumanovski partizanski odred

Radule Vasović
Prevedla: –mš–

Braniti domovino, pridobitve socialistične revolucije, narodnoosvobodilnega boja, vrednote, ki smo si jih s težavo in premnogimi odrekami osvojili in jih še osvajamo, to so pojmi, ki so že zdavnaj globoko preželi našo zavest. Izdelali smo široko razvejen obrambni sistem, kjer je vojak vsak: delavec za strojem, profesor za katedro, ljudje v pisarnah, kmet za plugom... Do potankosti so premislili – in ga še dopolnjujemo – sistem splošnega ljudskega odpora skupaj z družbeno samozaščito, kjer ima vsak svojo, natančno določeno vlogo in kjer vsaka krajevna skupnost, hišni svet, delovna organizacija ali osamljena gorska kmetija ve, kaj storiti v primeru ogroženosti. Nič ni prepuščenega slučaju, premajni smo, četudi prekaljeni in obogateni z izkušnjami narodnoosvobodilnega boja, da bi si lahko privoščili improvizacije.

Ambicioznost splošnega ljudskega odpora in ljudske obrambe raste iz izkušenj, in če danes vedno bolj poudarjamo, da smo se in da se moramo učiti in črpati iz vrelcev zgodovine, ki je bila v preteklosti gotovo zelo nepopustljiva do naših narodov in narodnosti, potem je na dlani, da mora takšna usmeritev roditi uspeh. Živeti in snovati, kot da bo sto let mir, in se pripravljati, kot da bo jutri vojna, je dejal veliki vzornik naših narodov in narodnosti, tovariš Tito.

Karkoli naredimo, naredimo sebi, koristimo sebi. Kar zna koristiti v vojnem času, nemalokrat koristi tudi v miru. Premnoge rešitve, ki jih je vzpodbudila misel na obrambno sposobnost, dajejo nove možnosti že danes. Po grapah je skorajda izumrlo šumenje mlinskih koles. Ob bistré potočke stisnjene in skrite elektrarnice, ki so nekdaž dajale električno energijo osamljenim, toda trdnim in samozadostnim kmetijam, so čez noč izginile. Konji, četudi težke in okorne tovarne živali, so se poslovi s strmih rebri naših gora. Nihče več ne kuri apnenic, po gozdovih prerašča grmovje zadnje ostanke oglarskih kop. Kmetije, ki so v zadnji vojni igrale tako pomembno vlogo v narodnoosvobodilnem gibanju, se selijo v dolino ali pa sploh odmirajo...

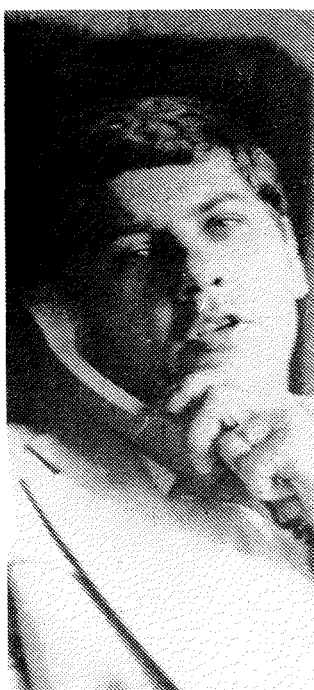
Vedno manj vzrokov za tarnanje

In vendarle ni čisto tako. V uradniškem jeziku bi rekli, da se stvari premikajo na bolje, in da smo v zadnjem času marsikaj storili, da bi popravili stare grehe. V mnogih slovenskih občinah resno računajo z obnovo nekdanjih mlinov in elektrarn, ki so navsezadnje tudi slovenska značilnost, predvsem v izrazito gorskih predelih. Tudi konj si znova utira pot med senožeti. Energetska kriza nas bo sama po sebi prisilila še v marsikaj in tako tudi ne hote okrepila naše obrambne priprave, našo družbeno samozaščito. Bomo pač poiskali tiste energetske vire, do katerih smo se do nedavna mačehovsko obnašali. Verjetno je navsezadnje tudi, da oglja posledj ne bomo uporabljali le za pečenje priljubljenih specialitet na žaru, pač pa še za kaj drugega.

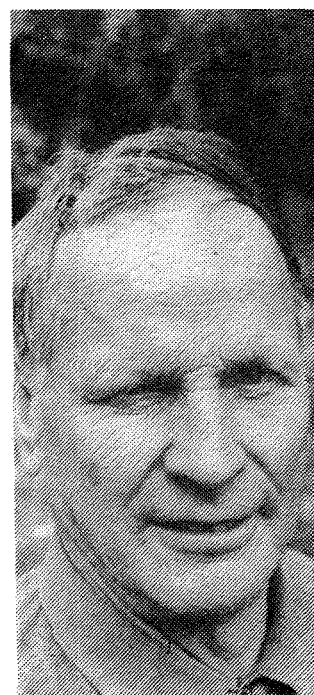
Kmetijstvo, četudi morda nekoliko neorganizirano, gledamo danes s povsem drugačnimi očmi, kot smo to počeli pred destimi leti. Proizvodnja hrane, ustvarjanje blagovnih rezerv, tako pomembnih v izrednih razmerah, vse bolj stopa v ospre-

Ivan Teržan: »Zdi se, da smo z obmejnimi kmetijami prišli najdlje...«

Stanko Vučko: »Sto starih milijonov letno za telefon!«

Avgust Tomaž

dje. Kmetije najemajo posojila, se modernizirajo, preusmerjajo, mladi ostajajo doma. To je naposled usmeritev ne le vse naše družbe pač pa tudi porok za uspešno družbeno samozaščito in ljudski odpor. Še posebej velja trditev za obmejne kmetije, žive mejnike ob naših mejah. Vojaki ob mejah bi brez sodelovanja prebivalstva bili močno osiromašeni in vsaj še v enkrat težjem položaju. Obmejne kmetije oprav-

ljajo pomembno poslanstvo. Res je, da se tega dejstva povsod ne zavedamo prav dobro, in da kmete ob kamnih, ki ločujejo našo državo od sosednje, največkrat obravnavamo kot vse druge, pozabljajoč, da jih ta njihov »posebni« položaj ločuje, in da so marsikdaj oškodovani na račun te »posebnosti«. Mnogi kmetje so namreč izolirani zaradi bližine meje, zaradi nerazumevanja ali togoosti bližnjih delavcev na mejnih prehodih pa tudi osamljeni: takšnega človeka je težko obiskati, ne da bi nenehno nosil v žepu potni list, pa četudi si iz vasi, oddaljene vsega skupaj sto metrov.

Mlinska kolesa administracije meljejo počasi, premikajo pa se vendarle. Ni moč reči, da nismo ničesar naredili. Nekje pač več, drugje manj. V ravenski občini, ki meji z Avstrijo na okoli štiridesetih kilometrih, so, po lastnih izjavah, mor-da celo za korak pred drugimi.

Telefoni v obmejnih kmetijah

Po hodnikih skupščine občine Ravne na Koroškem, v prvem nadstropju, mrgoli kot v panju. Fantje odhajajo v vojsko. Rdeči nageljčki, sramežljivi nasmehi rdečeličnih deklet, tu pa tam kakšna solza, stiskanje po kotih... nasvidenje Koroška, nasvidenje dečva!

Nekaj podobnega se dogaja na oddelku za ljudsko obrambo. Stanko Vučko, načelnik oddelka, hiti iz sobe v sobo. Na pomoč mu priskoči nekdanji načelnik Ivan Teržan. Problematiko obmejnih kmetij ima v malem prstu, o vsem je na tekočem, vse pozna.

Zakaj naj bi bile koroške kmetije ob meji za korak pred drugimi?

V sodelovanju z vojsko in gozdnim gospodarstvom, ravenskim tozdom Lesne iz Slovenj Gradca pa s kmeti ob meji je oddelku za ljudsko obrambo uspelo, da so napeljali telefonske žice do najbolj oddaljenih koticov, živahno razlaga Teržan. Od Koprivne do Strojne, mimo Vorančeve Jamnice. Res je, da uporabljajo trije, štirje kmetje en telefon, kar pa ničesar ne spremeni. Namen je dosežen. Štirideset kmetij je povezanih s svetom. Sto starih milijonov so na oddelku letno odškrnili za te žice, in zato so v ravenski občini na tem področju dolga leta prednjačili. Takšen razvoj seveda ni posledica nenačnosti. Plod dogovorov med vojsko, kmetijsko zadrugo Trata in gozdarji je. Plod tesnega sodelovanja, v katerem so imeli precejšnjo besedo tudi obmejni kmetje. Ne le zaradi telefona, tudi zaradi cest. V občini ni kmetije, četudi leži še tako visoko v gorah, da se ne bi dalo do nje pripeljati po kolikortoliko spodobni cesti. O asfaltu seveda vsaj zaenkrat ne razmišljajo.

»Mi, oddelek, vsako leto pripravimo natančen program del in se dogovorimo z izvajalci, govori Teržan, Vučko pa še kar naprej bega med mladostjo z rdečimi nageljčki. Precejšnjo oporo imamo v vojski. Rad bi omenil starešini Jožeta Berceta iz Maribora in Zarka Matica iz Dravograda, ki sta prav gotovo med najzaslužnejšimi, da smo iz obmejnih kmetij naredili to, kar so. Ne gre pozabiti Jožeta Logarja, direktorja privatnega sektorja temeljnega obrata kooperacije

Ravne, Lesna Slovenj Gradec. Trenutno prebijamo cesto od Koprivne mimo Olšave v Logarsko dolino. Kaj vse to, skupaj s telefoni, pomeni za ljudsko obrambo, ne bi pripovedoval. Omenil bi le, da tudi preskrba z vodo ni več problem, vodovode imajo vse obmejne kmetije. Na vrsti je torej zaledje, ki je prav tako pomembno.«

Ob bistrem potoku je mlin...

Ničkoliko mlinov je kalilo v še ne tako odmaknjeni preteklosti deviški mir naših gor in dolin. Sedaj se bodo vrnil.

Vrnil se je tudi Vučko.

»V srednjeročnem programu predvidevamo obnovo desetih mlinov in postavitev treh majhnih hidroelektrarn z močjo od desetih do dvajsetih kilovatov. Spet bodo sodelovali tisti, s katerimi že dolgo delamo, dolgo in uspešno, pridružilo pa se nam bo še spomeniško varstvo iz Raven. Tako je pač: narodno bogastvo je treba ohraniti, mline in elektriko pa tudi potrebujemo. Svoj delež bodo primaknili še kmetje, ki so bili nad ponujenim zelo navdušeni, še več, večkrat so sami razmišljali o tem, čemu ne bi energetske

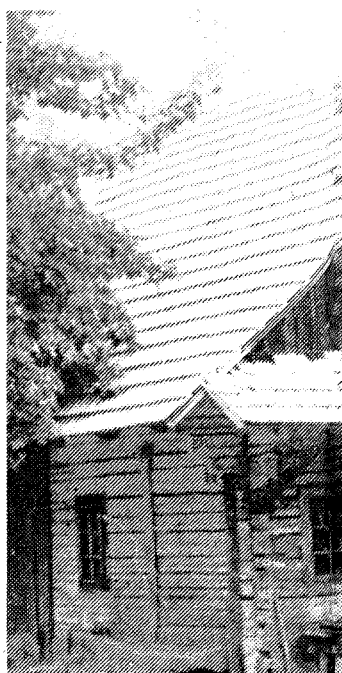
Nihče jih ni učil varovati domovino

Ljudje ob meji

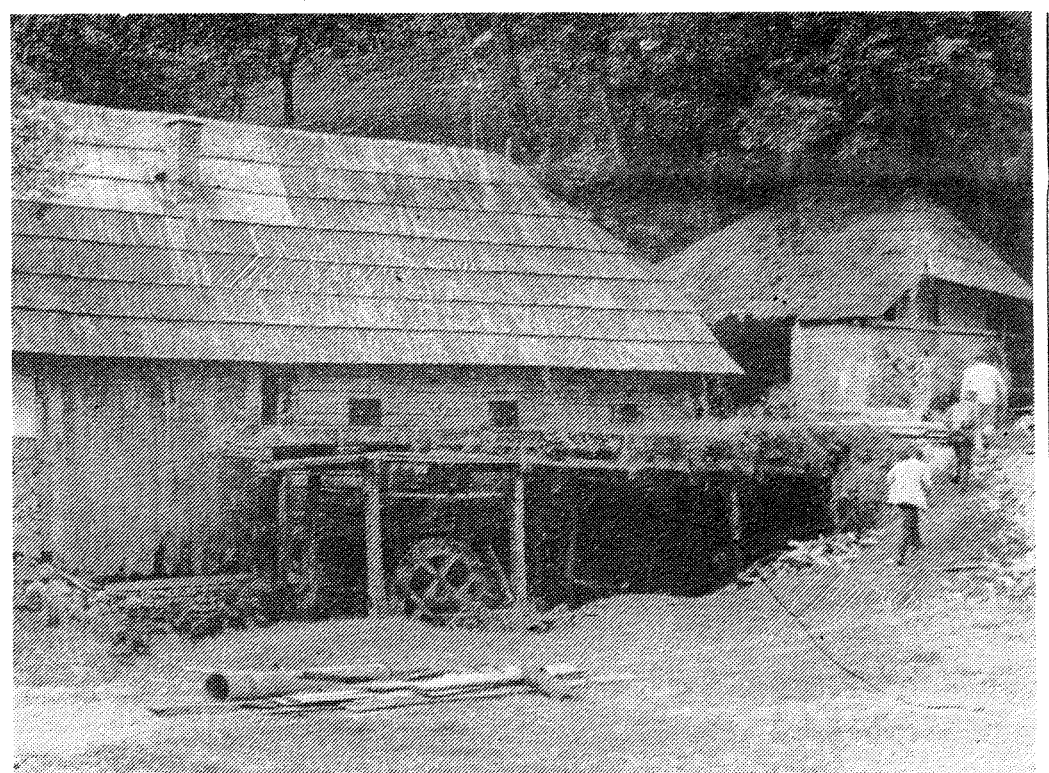
krize reševali na star pa preizkušen način. Tako kmetije kot mlina bodo navsezadnje tudi pomembni etnološki spomeniki.

Dva mlina že obnavljamo v Bistri in na Lešah, da pa bi vso stvar še bolj učvrstili, uvajamo še kmečki turizem kot dodatno dejavnost, ki naj obdrži kmečkega človeka na kmetiji, ob meji. Obmejna kmetija mora biti ekonomsko močna, čvrsta, sposobna se upreti marsičemu, skladišče blagovnih rezerv... Tudi ljudje so osveščeni. V načrtu imamo tudi cisterne za gorivo, za več kmetov skupaj. To je skorajda nuja, vse kmetije imajo traktorje.«

In tako smo se naposled le odtrgali iz pisarne in se prebili skozi mladež zardelih lic. Pognali smo se proti meji, tja do Holmca, mejnega prehoda in se znašli tik kamnov, ob razritem kolovozu, ki se je vijugal nekam navzgor.

Pri Lingu na Belšaku

Mlin v Bistri, ki ga pravkar obnavljajo.

Tomaževa kmetija

...

Nobene hiše ni bilo slutiti, čistina je samevala, v presledkih je zarohnel na mejnem prehodu avtomobilski motor.

Tik pod sedlom, še vedno z mejo pred nosom, sta dva možakarja pobirala jabolka. Krmežljave, drobne »mošančke«. Koš, vsakdanji pogovor, prihod neznancev, jabolka. Na avstrijski strani prav tako mir, tišina, blagodejna toplota jesenskega dneva.

Gospodar kmetije, ne pa lastnik, Avgust Tomaž, se pohvali. Pusti koš in jabolka in krene z nami. Prijetno je slišati, da živi dobro, da ima traktor, priključke, cesto, slabo, pa vendarle, da nina nobenih problemov z mejo, četudi je dvolastnik. Petnajst glav govedu se stiska v hlevu kooperanta Gustlna, katerega sorodnica, Matilda Rižnar, ki se pridno vrti po stari koroški kuhinji z ogromno krušno pečjo, »je čudno veliko prestala v življenju,

ko so ustaši vse pobrali in je hiša že petintridesetega leta cela pogorela«.

»Ne rečem, da ne živimo dobro, le cariniki nam delajo težave. Ko so delali mejni prehod, sem dal zemljo. Objubili so, da ne bom imel težav, če me bodo obiskovali ljudje, pa ni tako. Zemljo so vzeli, težave pa so ostale. Osamili so me, posel pa trpi. To se pozna tudi pri dohodku. Za vsak najmanjši obisk je treba pokazati potni list, imeti dovolilnico za maloobmejni promet. Na kmetiji ni obiskov, sami smo. Čutim se zapostavljenega, to bi morali urediti...«

Piko ima telefon in goste

Zapustimo Gustlna in Matildo Rižnar, ki je »čudno vel'ko prestala,« verjamemo ji, verjamemo Gustlnovim težavam, ki jih nemara z malo več razumevanja ne bi bilo treba. Če bi ne bilo težav s carino, bi imeli tudi kmečki turizem. Vlado Gorenšek vodi pospeševalne službe pri TZO Trata Prevalje, pove, da se Tomaž preusmerja, in da ima vso mehanizacijo, da so mu s krediti šli na roke. Zaradi carine, mejnega prehoda, se bodo skušali pametno dogovoriti. Tomaž se ne sme čutiti zapostavljenega.

Golak živi nekoliko dlje od

Tomaža, na prijetni ravnici s slivami, marelicami in s kopicco poslopij. Pravkar je zlezl iz cisterne za vodo, enkrat na leto jo očisti, je pač treba. Golakova kmetija, ji pravijo po domače, pove Piko Ivan, na Dolgem brdu, je lepo urejena domačija, ki bahato ponuja belo pročelje avtomobilistom, ki se za hip ustavljajo na mejnem prehodu. Včasih kdo tudi zaide sem gor in Piko ga pogosti. Z imenitnim »gnilim« sirom, ki sili v nos, s klobaso, ki je podobna savinjskemu želodcu in še bi se kaj našlo. Lahko bi se reklo, da je Golakova kmetija trdna domačija, ki bi jo težko strl vihar. Specializirana je za proizvodnjo pitane govedi, dodatna dejavnost je prehodni kmečki turizem. Le takšna kmetija bo kos nalogi, ki ji jo bo morebiti naložil čas, rečemo zunaj pred hišo, na trati. Zaradi pomanjkanja delovnih rok je močno navezana na mehanizacijo, mlade je težko zadržati doma.

»Z mladimi je križ in priznati moramo, da kljub vsem naporom, posojilom, nasvetom in podobnim, mlade težko zadržimo. Je pa tudi res, da obmejne kmetije v ničemer ne ločimo od drugih, in da imajo iste ugodnosti, razen morda telefona pa še česa. Moralo bi biti drugače. Prednost bi morale imeti. Skušamo zadržati kar največ kmetov v tem območju. Občina računa nanje zaradi blagovnih rezerv, v primeru izrednega stanja bi te kmetije morale prehraniti vso občino. To ni malenkost.«

Gorenšek, pravzaprav še zelo mlad kmetijski inženir, polaga v besede tehtnost, razgovor ga navdušuje, s srcem je pri tistem, kar govori. Piko, človek srednjih let, sin ilegalca in gospodarja partizanske kmetije, od koder so z vozovi odvažali hrano za partizane in kjer so se tiste viharne dni mudili partizani Marjetka Kastelic, Peter Tomazin in drugi, ki se jih še spominja, ni nezadovoljen, pa tudi čisto zadovoljen ne.

»Smo« za plotom«. Tišči nas omejeno gibanje, slabo cesto imamo. Za obmejne kmetije bi se lahko naredilo še več. Glejte, sami se dobro zavedamo pomena naših kmetij. Nismo samosvoji, ne moremo biti. Saj je prav tako. Telefon uporabljajo vsi: veterinar, poštar, miličnik, ta ali oni uradnik, kmetje. Tudi to je prav. Če ni kaj v redu, javimo. Človek ne sme stati ob strani. Udarniško delamo. Garali smo na cesti. Za vodovod, ki sem ga sam naredil. Kupil sem kombajn, da bi le bolje šlo.«

Pikova preusmerjena kmetija bi navsezadnje res potrebovala še kakšno malenkost, a kaj ko se vsem ne da usreči. Najnujnejše je. Zaenkrat. V hlevu moka dvajset glav. Na polje se je vrnilo žito, ki so ga gorjanci že skoraj črtali iz spiska poljščin. In vrnila se je rž. To je važno za blagovne rezerve, nekako mimogrede navrže Piko.

Sosedje na Belšaku

Tam ob meji je vse preprejeno s cestami. Skromnimi, makadamskimi cestami, ki so jih zgradili kmetje s pomočjo vojske in gozdarjev. Zažirajo se v gozdove, krčijo si pot skozi poseke, na rebruh, ki so ostale za posekanim gozdom, na krčevinah, se v vetru maje žito. Se se maje. Niso ga poželi. Nekoliko pozno dozori tu zgoraj, na Belšaku. Je pa vendarle. In velike zaplate koruze. Tu zgoraj rase – hrana!

Karavla Sonjak. Ravninica, jasa pravzaprav. Kot

Ivan Piko – Golak

Vlado Gorenšek meni, da bi bilo treba za obmejne kmetije storiti še nekaj več.

Desimir Antić

ustvarjeno za pašo divjadi. Gručica vojakov počne bogve kaj znotraj ograje, ki komaj kaže obrise svoje končne podobe. Starešina Desimir Antić, ki že triindvajset let živi med Slovenci, najprej dve leti v Logarski dolini in potem preostala med Korošci, resnobno zre v prišleke. Pozdravimo se, Antić sproščeno ogovarja znanca, Teržana, Gorenška, Vučka. Skupaj se spustimo k Lingu, Hermanu Potočniku.

Sprejme nas stara, a še ve-

dno trdoživa koroška hišica, pred njo pa še rase nova, »lepša, udobnejša, lažje se bo dihala,« pokima Ling, gospodar.

»Bi šlo težko, verjemite, če mi ne bi pomagali fantje s karavle. Kje naj bi dobil ljudi za ploščo...?«, vrže vprašanje proti novi hiši.

Antić se smehlja pod brki in je ves domač pri Lingu, sosed pač. Dober sosed, dober kot kruh, ki ga Ling peče za bližnjo in daljnjo okolico. Po trideset hlebcev na teden v dobri, stari kmečki peči. Domače žito, domača moka, domač vonj. Nič mestnega.

Antić se še kar smehlja.

»Brez kmetov ne bi pomenili tega, kar pomenimo. Skupaj smo, v hudem in dobrem. Delali smo skupaj pri kabliranju za telefon, ekipa iz Maribora je pomagala pri cesti in zdaj imamo povezane karavle od Strojne do Olševe.

Gorelo je pri Gradišniku in Zevniku, gasili smo. Pospravljamo žito, poljščine, delovnih rok ni. Pljunili smo v roke in Ling ima hišico, zgrajeno do prve plošče. Toda tudi Ling pomaga nam. Koristne so vse informacije, ki nam jih da. Ling ve, kje je njegovo mesto. Če potrebujemo, nam posodi traktor, to in ono, prav tako je varuh meje, kot mi vsi, ki smo za to tukaj. To je neprecenljiva pomoč.«

Začetna zapetost mine naposled tudi Linga.

Dobil sem posojilo, pitam bike, predlanskim in lani sem posejal žito na krčevini in spet bomo imeli domači kruh. Glejte, res bi morali nekoliko bolj gledati na obmejne kmetje. Živi mejniki smo. Pazimo na požare, pazimo na mejo, pri vsem tem pa smo še omejeni pri gibanju. Vsaj ceste naj bi nam temeljito izboljšali. Se je pa veliko naredilo v zadnjih letih, ne smemo biti krivični. Tudi telefon imamo. Ogromno nam pomeni. Vrag je le, ker se »dečve« ne morejo oženiti. Noben hudič ne mara dandane na kmetijo.«

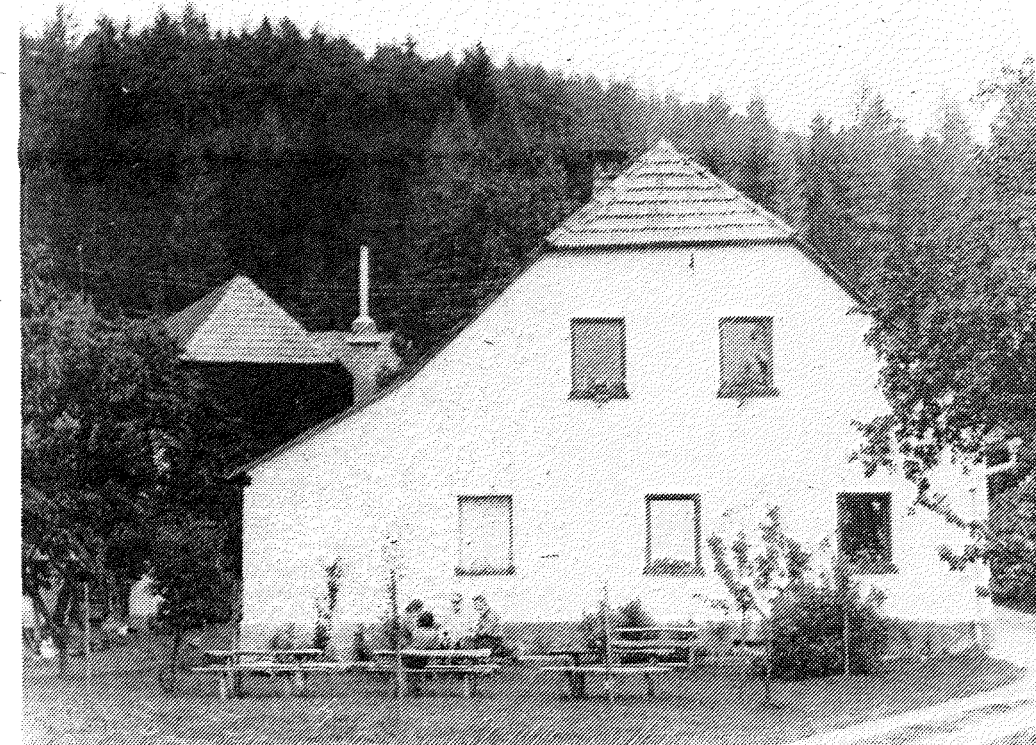
Mejaši so budni

Ne marajo. Kljub temu, da je Francka, Lingova hči dobila že dvakrat diplomu za imenitno oranje. Kljub temu, da je zgoraj kot v raj. Da je blizu Šentanel s svojim, močno razvitim kmečkim turizmom. Ling gradi novo hišo, lepše življenje. In vendar ne marajo. Pa čeprav so samo za telefonsko napeljava ob meji potrošili pol stare milijarde.

In vendar se živi mejniki držijo bolj trdno kot kdajkoli. Boljše so razmere, boljše je življenje. Vsi ob meji so si svesti svoje vloge, brez nerganja opravljajo še ono drugo, od nikogar določeno, od nikogar vsiljeno. Nenehno na preži, odprtih oči in ušes so neprecenljiva pomoč vojakom. Nihče jih ni učil pravih družbene samozaščite in vendar to opravljajo iz dneva v dan. Nihče jim ni vcepjal v glavo, da naj postore kaj koristnega za dobro vseh, in vendar to delajo. Nekako samoumevno je to, iz korenin revolucije in narodnoosvobodilnega boja zraslo. Nihče jim ni rekel, naj sejejo žito in koruzo. Sejejo ju. Kdo ve, kdaj pride prav. Dolina jih vzpodbuja po svojih močeh, a ne bi bilo slabo, če bi kanil še kakšen dinarček. Ljudje ob meji znajo ceniti pomoč.

V sosednjem prostoru je zavekal dojenček, še leto dni ne uživa dobrot tega sveta. Fantček, majhen, kakršen pač je, je že ob rojstvu postal temeljni člen družinskega načrtovanja. Bodoči gospodar? Čuvaj meje? Kdo ve. Vsekakor človek ob meji.

Milenko Strašek

Golakova ravnica se ponuja izletnikom, domačija vabi.

Ni dvorišča brez traktorja

V počastitev spomina so določili krajevni praznik

Sečovlje v narodnoosvobodilnem boju

Krajevna skupnost v Sečovljah je letos slavlila svoj prvi krajevni praznik v spomin na prvo hrvaško-slovensko vstajo v Sečovljah in okolici ter seveda v vsej Istri. Krajevna skupnost Sečovlje danes meji po reki Dragonji s sosednjo krajevno skupnostjo Kaštel, ki spada sedaj v sosednjo Hrvaško. V času pred osvoboditvijo pa so bila ta območja tesno povezana ne samo upravno, pač pa tudi življenjsko, saj je bil kruh težak tako za ene kot za druge.

Istrski ljudje se niso dvignili naenkrat, to je leta 1943 po razpadu Italije, pač pa se je upor pripravil že veliko prej. Njihovo življenje je bilo težko v času pod beneško republiko, pod avstrijsko oblastjo ali pod italijansko liberalno in kasneje fašistično oblastjo. Istrani na hrvaški kot na slovenski strani so se organizirano bojevali za svoje človeške pravice s svojimi zadrugami, s prosvetnimi društvi, s šolami, ki so bile večinoma privatne, vzdrževala jih je družba Cirila in Metoda. Seveda je pod fašizmom vse to zamrlo, toda ob izbruhu vojne so se vse te napredne sile prebudile in pojavili so se prvi aktivisti za osvoboditev Istre. Sečovljska dolina ob reki Dragonji je obkrožena z vencem razmeroma visokih hribov, in je zato vedno pomenila v strateškem pomenu zelo važen del Istre. Tu so prihajale od severa ob obali različne vojaške enote.

Sečovljska dolina je bila vedno rodovitna in bogata, in zato plen bogatih trgovcev in posestnikov ter raznih izkoriščevalcev. Zemlja je bogato rodila, hkrati pa so bile tu še velike soline.

Najhuje je bilo za kmeta in delavca pod Italijo. Italijanske oblasti so kmeta, ki je imel svojo zemljo, močno priviležirali z davki, tako da jih je veliko odšlo za delavca ali za spolovinarja. Ze do leta 1929 so italijanske oblasti prodale v Istri kar 1733 domačij, ker niso mogli plačati davkov.

Sečovljske soline, soline v Luciji in v Strunjanu so bile v času Avstrije že vzete prejšnjim lastnikom, in tako je bilo tudi pod Italijo. Poleg financarjev, italijanskih orožnikov je še veliko upravnih uslužbencev ter paznikov pazilo na sol. Solinarskih družin je bilo več sto in na vsakih šest do osem družin je bil po en delavec, ki jih je nadzoroval. Množica fašistov je skrbela za red in čuvala svoj fašizem.

Med NOB je močno primanjkovalo soli. Partizanska vojska ni imela možnosti, da bi

nabavljala sol prek svojih terenskih komisij, kaj šele za potrebe prebivalstva na osvobodjenem ozemlju. Najtežje je bilo v letih 1944 in delno v letu 1945. Tu se prvič pojavi pomoč, ki so jo nudile Sečovlje v narodnoosvobodilnem boju.

Soline v Luciji in Strunjanu so bile razmeroma majhne, in zato le premočno zastražene, todo nastopili so ljudje iz Sečovelj. Do razpada Italije so nosili le majhne količine mimo straž, pozneje se je množica domačinov sama odpravila na delo, da so prenašali sol prek razmeroma težko prehodnih blatnih kanalov in mimo močnih straž. V sečovljskih solinah so bile postavljene straže v treh kasarnah in v več manjših čuvajnicah in seveda na stalnih obhodih okrog solin. Domačini so preskrbeli sol za hrvaške enote, za prebivalstvo na osvobodjenem ozemlju Istre in v notranjosti. Hrvaške žene so prenašale sol z oslički na bregove nad solinami in od tam naprej. Naši ljudje so nosili sol večji del na hrbtih in to tudi po petsto in več metrov daleč, vreče po 50 in več kilogramov, nato s kravami na zbirno mesto. Od tu naprej so jo prevažali s transporti po dolini Dragonje mimo mlinov, ki jih je bilo devet, in nato naprej prek spodnjega Krasa v Brkine in prek pogorja Snežnika v Slovenijo.

V sečovljskem rudniku so med vojno delali pod fašistično kontrolo okoliški kmetje, mali posestniki in veliko jih je bilo tudi iz Idrije. Rudarji so se najprej zavedeli pomanjivosti boja za osvoboditev. Partizanom so pomagali pri preskrbi z eksplozivom in drugimi potrebščinami. Rudarji so bili tudi dobri obveščevalci. Pomagali so borcev Istrskega odreda pri onesposobljanju rudnika. Borci so odnesli večje količine eksploziva in drugega materiala.

Prebivalci tega območja so skupaj s Hrvati organizirali Slovensko-hrvaško brigado. Borec Toni Vok, po domače Kanon, iz okolice Kaštela, pripoveduje, da se je bilo zelo lepo vojskovati prve dni po razpadu Italije. Najlepše je bilo ob trgatvi. A približal se je 1. oktober 1943, ko se je zaslila od koprskih gričev in izpod kraških planin grmenje, ki ni bilo podobno navadnemu grmenju. Zvedeli smo, da Nemci prodirajo proti nam. Iz Buj so prišli k nam na položaje nad Sečovlje številni partizani. Napravili smo si zaklone.

Preden smo ta dan dobili kosilo, se je pokazalo izpod Kaštela in pri rudniku v Sečovljah. Ko se je razkadilo, smo videli, da je ostal

rudnik. Vseeno pa smo upali, da bodo eksplozije in rušenje mostov ustavile sovražnika. Toda ta je z veliko močjo z mnogo oklepnimi vozovi prodiral tudi po drugi strani od Šmarja.

Ob 14. uri je celo sečovljsko dolino pretresel ropot sovražnih vozil. Partizani so opazovali to vrvenje iz zaklonov. A sovražnik je pokazal svoj bes, streljal je iz večjih topov proti našim položajem. Zemlja se je tresla in nemška vojska je drvela proti porušnim mostovom. Imeli smo puške in mitraljeze, vendar proti topovom smo bili brez moči. Okupatorski topovi so bili močnejši. Nismo se predali, čeprav smo bili večinoma vsi prvič v boju. Trikrat so se Nemci približali mostu, a vedno smo jih zavrnili. Domačini so med bojem pomagali prenesti vojski vso opremo in material za potrebe vojske za svoj obstanek.

Popoldne, mogoče ob 15. uri, je prišlo povelje za umik. Šli smo proti Bujam, eni s kamioni, drugi peš. Upali smo, da bomo ustavili okupatorjevo prodiranje vsaj pri Bujah. Toda z oklepnimi vozili so zasedli Buje.

Nad Istro se je zgrnila najnesrečnejša noč. Na stotine ljudi je begalo po gozdovih in bregovih pred premočnim sovražnikom. Svabi so ljudi lovili in jih streljali kot zajce. Nemci so v Istri v teh dneh pobili prek 2.000 partizanov in prek 2.500 civilistov. V nemška taborišča so odpeljali 1.244 borcev, od katerih se jih ni vrnilo 422. Divjanje nemške soldateske je bilo neusmiljeno. Pobirali so ljudi na kamione, pa jih zopet metali s kamionov, mnoge pa so kar povozili s tanki, kot so to naredili malo nad Sečovljami, na Kaldaniji.

Teh strašnih dni se ljudstvo spominja in v počastitev spomina na te dni bo krajevna skupnost Sečovlje vsako leto praznovala svoj krajevni praznik. V spomin, ko so borci in rudarji podrl v Sečovljah mostove, kljub prodirajočim okupatorskim tankom.

Sečovlje so tako kot drugi kraji v Istri preživele te težke dni. Aktiv OF na terenu je pomagal, da se je odpravilo večje število fantov in mož k partizanom. Ustanovili so Istrski odred, ki je pomagal zbirati vse, kar je bilo naprednega v slovenskem delu Istre. Mnogo jih je odšlo tudi v 2. istrsko brigado, ki se je bojevala po severni Istri.

Pomembnost Istre v zadnji svetovni vojni je bila zelo velika, saj so se nemški okupatorji

najbolj bali, da bi se zavezniki ne izkrcali na tem območju, ki je od morja najbolj blizu srednji Evropi.

Kasneje so utrjevali tudi desetkilometrski pas ob morju, od koder so izseljevali prebivalstvo.

V Sečovljah pa je teklo življenje na videz v miru, saj ni bilo možnosti, da bi se tu zadrževale večje partizanske enote. Okupatorju so poizkušali odnesti čim več soli za našo vojsko. Mnogi, ki so nosili sol na zbirna mesta, so ostali nezapisani v naši zgodovini, napravili so pač svojo dolžnost. V letu 1944, v začetku poletja, so šli še drugič mladinci in moške k partizanom. To so bili tisti, ki so malo odrasli, ali ki so se pretolkli iz bivše italijanske vojske ali iz taborišč v domače kraje.

Okupator je zopet poslal večje vojaške enote, da so prečesale vse vasi in bregove v slovenski Istri in pozneje tudi v hrvaški Istri.

Zopet so partizani pokazali svojo moč. Ohranili so se dokumenti, poročila, ki so jih nemški oficirji napisali o tem boju.

Rušenje mostov prek Dragonje pa je bilo trajno. Most južno od Sečovelj je bil razstreljen ponoči med 14. in 15. julijem. Severno od Kaštela so zažgali lesen most v noči od 6. na 7. avgust.

V tej ofenzivi ni bilo toliko žrtv kot v oktobrski. Ljudje so bili že organizirani in pripravljeni na umik. Nemci so v svojih poročilih pisali, da ljudje ne priznajo zvez s partizani, in da so našli samo nekega Italijana, ki jim je dal nekaj podatkov o terenu in o ljudeh. Istrski odred je pri tej ofenzivi sodeloval s svojo 1. četo 1. bataljona, ki je imela nalogo, da prodre v rudnik Sečovlje in se oskrbi z razstrelivom. To se ji je posrečilo. Ko so hoteli razrušiti še zadnji most v Sečovljah, katerega so Nemci priredili za prehod prek Dragonje in je ostal od nekdanje železnice, jih je naval sovražne vojske prehitel.

Rešitev pa je bila možna tudi zato, ker je 12. avgusta 1944 okupator zaključil hajko. V Piranu je pokopaval svoje mrtve. Minerski vod Istrskega odreda je porušil še ta most. Tako so bili porušeni vsi mostovi v dolini Dragonje v krajevni skupnosti Sečovlje.

V spomin na prve porušene mostove, na prvo vstajo prebivalcev, delavcev, rudarjev in solinarjev bo vsako leto praznik Sečovelj. Letos so ga slavili 11. oktobra.

Milan Cirk

Franjo Fijavz

Delovanje
napredne mladine
na vasi

10

Poleg navedenih članov KP, ki so delovali v glavnem odboru Zveze, so učinkovito pomagali pri delu okrožnih ali vaških odborov še mnogi drugi člani KP in SKOJ-a. Razen teh so bili tudi nekdanji člani društev v 1941. letu med prvimi organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja in med prvimi oboroženimi borci. Poleg nekdanjih članov KP, nosilcev Spomenice 1941, med prvoborce so se uvrstili tudi nekateri člani glavnega odbora, ki pred vojno niso bili člani KP (Ivan Nemec, Stane Škrabar in dr.). Prav tako je dolgoletni predsednik Zveze Ivan Kronovšek postal član OF in šel 1943. leta v partizane. Po osvoboditvi je bil ljudski poslanec.

Na splošno je možno oceniti, da se je od nekdanjih članov DKFID (okoli 20.000) vključilo že v prvem in drugem letu boja proti okupatorju vsaj polovica in da je bilo v oboroženih enotah in odborih OF približno 5.000 borcev in političnih aktivistov, kar predstavlja za prilike med NOB v Sloveniji izreden uspeh.

Objavljamo zadnje štiri kitice iz obsežne pesmi Klic avtorja Branka Rudolfa, natisnjene v Grudi julija 1940 in pomotoma izpuščane iz besedila v 3. nadaljevanju o DKFID (štev. 34., 28. 8.):

*In kaj bi bil grofovski sin,
če kmet mu ne bi kruha dal,
če kmet mu ne bi bil oral?
Bi bil gospod, grofovski sin?*

*A čas veliki je prišel,
ko kmet se bo osvobodil,
in moč in silo bo dobil,
in sam usodo v roke vzeli!*

*Se spomniš dne, ko strl si bič,
ko v zemljo si sejal le kri,
ko z Gubcem kmetje v smrt so šli,
ko boj je vodil Gregorič?*

*Počasi seme kal rodi –
njih kri sred črnih, plodnih brazd...
Tvoj um, orač, z njim moč in čast
to zemljo naj osvobodi!*

DKFID v Bohinjski Bistrici je v letih 1936–38 priredilo vrsto uspešnih tekmovanj iz področja kmečkih del (predenje volne, žanjice, kosci, grabljice, sekanje in tesanje drevja, planšarstvo, sirarstvo itd.). Slika prikazuje čelo povelje po prireditvi.

Zbor borcev in aktivistov bivšega rajona Loški potok

Kolikor daješ, toliko žanješ

V brunarici TV 11 pri Malnih v Travniku (Loški potok), ki so jo s prostovoljnimi delom leta 1978. zgradili travniški mladinci, smo se 28. septembra zbrali borci in aktivisti OF Loškega potoka. Na sestanek nas je vabila občinska konferenca SZDL Ribnica.

V Loškem potoku je bilo 414 udeležencev NOB, od tega je padlo 113 borcev in aktivistov, po vojni jih je umrlo 93. Od preostalih živečih nas je bilo okrog sto, ostali pa so se zaradi bolezni in drugih tehničnih razlogov opravičili.

Vsi zbrani smo bili resnično veseli in srečni, da smo se po 35. letih zopet srečali v svobodni domovini in prav v tistem kraju, pri Malnih, kjer je bilo med vojno več sestankov, in to v Rusovi stari žagi in Tavisokem in Miklavovi mlinu in po drugih zaselkih in košenicah. Delovno predsedstvo je vodil aktivist Vinko Mohar. Predno smo začeli z delom, smo z enominutnim molkom počastili spomin na tovariša Tita in tovariša Kardelja.

Tovariš Karol Mikulič, predsednik podobora medvojnih aktivistov od Barja do Kolpe, je seznanil udeležence z delom, ki je bilo opravljeno v zadnjih letih. Opravljeno je bilo veliko dela. Tako je bilo odkrito več spominskih obeležij in spomenikov, posvečenih žrtvam in dogodkom od leta 1941 dalje. Za nas Potočane je bilo zelo pomembno odkritje partizanske bolnišnice Ogenca 1977. leta, 1978. leta spominsko obeležje partizanskim kurirjem TV 11 in v letošnjem letu zgraditev brunarice – muzeja pri Ogenci. Muzej nosi ime po pokojnem dr. Aleksandru Gali – Petru.

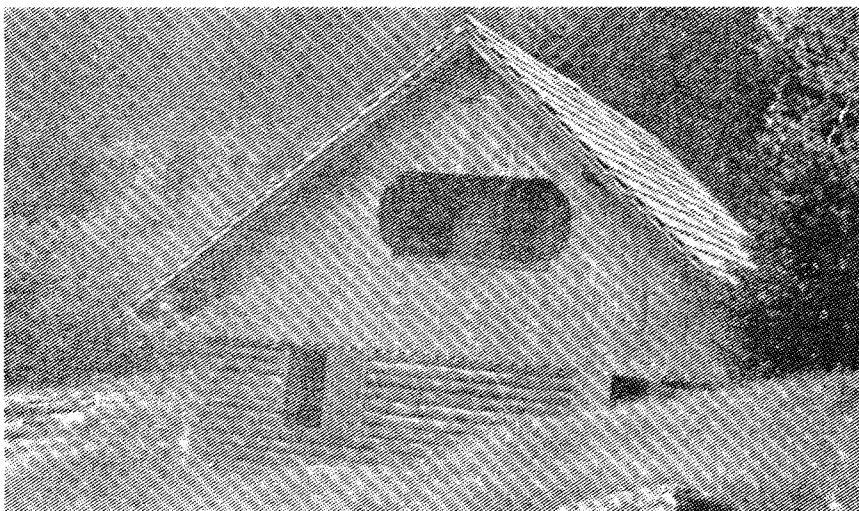
Ugotovili smo, da so se po osvoboditvi življenjski pogoji zelo spremenili. Tako je sedaj v našem kraju razvita industrija. Ko bo pa zgrajen nov obrat kovinske industrije v Malem logu, se bodo lahko vrnili še nekateri zdomci in tako bi tudi bilo manj vozačev v Sodražico, Ribnico in Cerknico.

Novozgrajena osnovna šola dr. Antona Debeljaka bi z razvojem industrije pridobila več učencev. Pred vojno je bilo okrog petsto osnovnošolcev, sedaj pa jih je le polovica manj.

Ljudje v teh krajih so pridni kot mravlje in s svojim delom in vlaganjem lastnih sredstev so ogromno prispevali za napredek kraja. Kako težko

je bilo nekoč življenje, prebiramo iz del potoške pisateljice Zofke Kvedrove. Naš Loški potok, ki združuje več vasi, ima zelo lepo turistično lego, kjer so poleg ostalega tudi lepa smučišča. Mladinci iz Retij so zgradili skakalnico po načrtih inž. Goriška. Žal pa kmečki turizem še ni razvit. Edina gostilna je Pri Kapcu, ki po stari gostinski navadi lahko postreže s toplim obrokom. Tudi v drugih gostilnah ne bi smeli točiti samo alkoholnih pijač. Če bi bilo mogoče na izletu dobiti kmečki topel obrok in lepo urejeno prenočišče, bi se turist še vračal, ker pa tega ni dovolj, se turisti usmerjajo drugam.

Vsi navzoči smo kritično ocenili stanje in dali vse priznanje Mikuliču, ki je s svojimi sodelavci pripomogel k boljšemu razvoju kraja. Sprejeli smo več sklepov z namenom, da se stanje še izboljša. Izvolili smo delegate za Okrožni odbor aktivistov OF, in komisijo za zbiranje gradiva o NOB v Loškem potoku, tako da bo čimprej mogoče tiskati knjigo. Določili smo člane komisije, da bodo skupaj s krajevnim odborom ZB Loški potok poskrbeli za postavitev ostalih spominskih obeležij žrtvam in drugim dogodkom, saj so bile tu skojevska konferenca in druge izobraževalne oblike ter sedeži raznih političnih in oblastnih organov.

Mladinci iz Travnika so leta 1978 postavili brunarico v spomin na kurirsko postajo TV 11

Naloga vseh navzočih pa je, da razmislimo in ustvarimo pogoje za postavitev centralnega spomenika vsem padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja. Čeprav je potoška mladina aktivna in je s prostovoljnim delom zgradila brunarico TV 11 in smučarsko skakalnico v Retjah, ji je treba tudi finančno in vzgojno pomagati, da bi se lahko še bolj posvetila celotnemu kulturnemu življenju v Loškem potoku.

Na tem srečanju smo tudi razpravljali o raznih drugih gospodarskih težavah, ki ovirajo Potočane pri prizadevanju za boljše delovne pogoje in za še večjo in boljšo kmetijsko proizvodnjo. Moti nas dejstvo, da nimamo stalnega zdravnika niti priročne lekarne v zdravstvenem domu. Preskrba kruha ni urejena in prav tako ni mogoče dobiti vseh kmetijskih potrebščin za napredno kmetovanje. Tudi neurejene ceste ovirajo razvoj kraja tako v proizvodnji kot tudi pri razvoju turizma.

Navedeni problemi Loškega potoka pa po izjavah Kersniča, predsednika ZB Ribnica, in sekretarja SZDL Ribnica Petriča, niso rešljivi samo v krajevni skupnosti Loški potok, temveč bodo pri naporih Potočanov morali pomagati tudi občinske in medobčinske službe.

Spomladi 1981 je predvideno snemanje televizijske nadaljevanke Manj strašna noč po knjigi dr. Petra Gale, ki obravnava junaška dejanja partizanske bolničarke Mimice Čepin in ranjencev v Ogenci. Za to snemanje bomo poizkušali dobiti prostovoljne sodelavce iz vrst aktivistov, da bomo pocenili TV snemanje.

Zadnji sklep našega srečanja pa je, da se vsaj enkrat na leto srečamo, da mo obračun dela in s tem pomagamo mladi generaciji.

Cirila Bambič

Šestdeset let je minilo od plebiscita

V bojih za severno mejo

Zadnje dni decembra leta 1918 je odpotoval iz Ljubljane na Koroško drugi bataljon planinskega polka, ki je bil sestavljen iz samih prostovoljcev, skoraj polovico je bilo primorskih rojakov, med temi tudi številni častniki.

Zlom stare avstroogrske države smo dočakali v Romuniji ob izteku reke Olt v Donavo ob bolgarski meji. Po sedemnajst dnevi peš hoji prek Romunije in petdnevni vožnji z vlakom prek Ogrske smo 22. novembra 1918 prispeli v Ljubljano. Tu nas je na železniški postaji pozdravil neki častnik in nas pozval, da naj bi se kot prostovoljci pridružili vojaškim enotam novorojene države Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Kar precej se nas je prijavilo, posebno primorskih rojakov, ko smo zvedeli, da je naše kraje na Primorskem zasedla italijanska vojska. Dva dni smo bili v barakah v Šiški, nato pa smo bili dodeljeni takratnemu planinskemu polku, nastanjenem v nekdanji domobranski vojašnici. Nekaj tednov smo stražili razna skladišča, nato pa smo bili poslani z vlakom na Koroško. Žal ne vsi, med nami je bilo veliko takih, ki so se ob straženju skladišč osebno okoriščali, ko pa je bilo treba odrediti na Koroško, so se porazgubili. Z nami bi moral iti tudi neki nadporočnik, ki ga nismo marali, ker smo ga poznali še od prej kot zagrizenega nemčurja.

Dobro se spominjam, kako smo na železniških postajah, kjer smo se vsaj za par minut ustavljali, premazali nemške napise, tako tudi v Sinči vasi, kjer smo izstopili. Od tu smo pešali v Velikovec, kjer nas je na glavnem trgu pozdravil general Rudolf Maister. Opisal nam je tedanje stanje na Koroškem in sploh ob severni meji ter nas opozoril na naše dolžnosti do naših rojakov na Koroškem. Še posebno nas je primorske rojake navdušilo, ko je dejal, da bomo po končanih bojih za našo severno mejo skrbeli za to, da izženemo Lahe iz naših primorskih krajev.

Naslednji dan smo dospeli v Grebinj, kjer je bilo takrat še veliko zavednih slovenskih družin. V patroljah smo dospeli celo visoko pod Pustrico, kjer je bila že skrajna meja našega slovenskega življa. Tako se je začela naša pot po naši lepi koroški deželi, kjer smo našli tudi še mnoge naše slovenske rojake, čeprav oddaljene od prometnih krajev. Velikovec, Grebinj, Trušnje, Dravograd, Ojstrica, Labot, Libeliče, in še dalje smo obhodili v raznih bojih z nasprotnikom. Tako vse do naše zadnje odločilne ofenzive, ko smo zasedli vse kraje na Koroškem, kjer prebiva naš slovenski rod, vključno Celovec. Hudi so bili včasih ti boji in zahtevali so tudi precejšnje število smrtnih žrtev. Naš oboroženi boj se je zaključil 6. junija 1919, ko je bila Avstrija prisiljena prositi za premirje. Žal pa so nam zavezniki pobijali našo pravico do teh krajev in tako je prišlo do plebiscita, pri katerem so Avstrijci zmagali z neznatno večino. Do tega bi pa prav gotovo ne prišlo, če ne bi bilo toliko lažne propagande o naši državi.

Srečko Šorli

Konjske dirke, ki jih je priredilo društvo iz Orle vasi 1934. leta v Grobljah pri Preboldu

Gradivo

– Gruda, glasilo Zveze KFID, letniki od 1934 do 1940 in 3 zvezki letnika 1941.

– F. Fijavž »Sentrupert, Trnava in Orla vas – zgledne postojanke v borbi za ljudsko oblast in svobodo« v brošuri »Trnava«, založila kulturna skupnost OS Zalec, 1977.

– F. Fijavž »Pregled nastanka, razvoja in delovanja OK KPS in odbora OF na področju današnjih občin Mozirje, Zalec, Celje in del občine Sentjur v obdobju 1941 do 1945 (za »Občana«, Ljubljana 1978.)

– arhiv CK ZKS (mapa Alenke Nedogove)

– razgovori, ustne izjave, zabeleške: Anton Avsec (1979), Dušan Bole (1979 in gradivo), Ivan Bratko (1977), dr. France Hočevar (1977 in 1979), Drago in Angelca Košmrlj (1977 in 1979), Milan Kožuh (1979 in gradivo) Ivan Kreft (1979), Lojzka Kronovšek (1977, 1979 in gradivo), Stefan Kuhar (1977, 1979 in gradivo), Anton Merslavič (1977 in 1979), Ivan Nemec (1976), Vida Nemec (1977, Vojkovo spom. gradivo), Jože Petrič (1979), Vilma Pirković (1980), Pavla Potočnik (1977), Mara Rupena-Osolnik (1979), Mira Svetina (1977, 1979 in 1980), Rezka Traven (1979), Andrej Verbič (1977).

Izlet članov DKFID celjskega pododbor 1933 leta na Mrzlico. Na sliki je razpoznan Franc Hribar, tekstilni mojster, že od 1932. leta član KPJ. Sodeloval je tudi v snovanju DKFID v tedanjem Šentlovrencu (danes F. e-bold). Kdo bi lahko navedel imena drugih udeležencev?

Del povelje udeležencev DKFID Dramlje na tekmi koscev in grabljic v Celju 1934. Na transparentu je viden napis »Dramlje«. Tekmo je priredil celjski pododbor, številni člani društev iz okolice Celja so prav tako prisostvovali in manifestirali pripadnost v kmetijsko delavsko gibanje na veličastni proslavi delavskih društev »Svoboda« v juliju naslednjega leta.

Proizvodno obrtno podjetje

»STEKLO« IZOLA

TOZD STEKLAR
66310 IZOLA — INDUS CONA

TOZD ZIDAR

Telefoni
066/62-614 — hišna centrala
62-603
62-632 — direktor
62-621 — komerciala

TOZD STEKLAR

zasteklitve stavb, uokvirjanje slik, izdelava zrcal in plastičnega kupilita

TOZD ZIDAR

popravila stavb za stanovanjsko skrb

GOZDNO
GOSPODARSTVO
POSTOJNA

Skrb za obnovo in eksploatacijo gozdov.

GOZDNO
GOSPODARSTVO
POSTOJNA

Temeljna organizacija kooperantov.

gradbeno podjetje
stavbar maribor
n. sol. o.
62000 maribor, industrijska 13

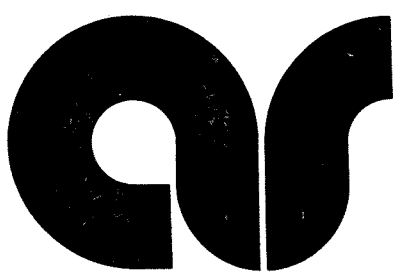
tozd gradbeništvo
Drava PTUJ n. sol. o.
62250 ptuj, osojnikova ul. 9

grafično podjetje

nova gorica

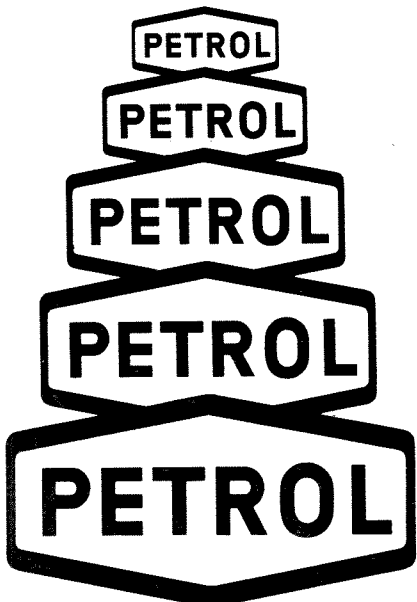
65290 šempeter pri gorici, prekomorskih
brigad 2
poštni predal 1
žiro račun 52000-601-10201 pri sdk nova
gorica
uprava tel.: 31-615
računovodstvo tel.: 31-354
enota ljubljana tel.: 061-325-700
prodajalna »naša knjiga« nova gorica tel.: 21-
557
prodaja na debelo »naša knjiga« nova gorica
tel.: 21-455
prodajalna »naša knjiga« šempeter pri gorici
tel.: 31-335
prodajalna »naša knjiga« ajdovščina tel.: 61-
107
prodajalna »naša knjiga« vipava tel.: 65-044

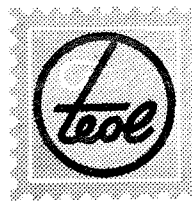
almira

modne pletenine

Modne pletenine za ženske, moške
in otroke.

NA VSEH NAŠH BENCINSKIH SER-
VISIH
VAS BOMO HITRO IN SOLIDNO PO-
STREGLI.
POLEG GORIV IN MAZIV VAM NUDI-
MO TUDI
AVTOMOBILSKO OPREMO, AVTO-
KOZMETIKO,
GUME IN NAJNUJNEJŠE REZERV-
NE DELE.
PROIZVAJAMO KVALITETNA MO-
Torna OLJA
»MOTOROL« IN »MOTOROL SU-
PER,« KI SO
ZNANA ŠIROM PO SLOVENIJI.
OKREPČALI SE BOSTE V NAŠIH
MOTELIH
IN RESTAVRACIJAH.

SOZD BIVET

DO TEOL - LJUBLJANA

TOVARNA POMOŽNIH SREDSTEV IN SINTETSKIH PRALNIH SUROVIN — Brojček: TEOL LJUBLJANA —
Žiro račun 50103-601-16031 — Uprava: Zaloška 34 — 81001 poštni predal 259-VI — Telefoni: n. o. (061) 44-162,
direktor: 41-738, šef tehniško-inovacijske službe: 41-979, šef splošne kadrovske službe: 41-257, šef
razpisno-vazilakovne službe: n. o. 44-162 — Tovarniška 48, n. o. 41-304, šef nabavne službe: 41-246, šef
prodajne službe: 41-321, šef finančne službe: 41-528, šef plansko-analitične službe: 41-304, Telefax: 31-324

proizvaja:

- tekstilna pomožna sredstva
- usnjarska pomožna sredstva
- surovine za detergente in šampone
- sredstva za hlajenje pri obdelavi kovin
- lepilo za čevljarsko industrijo
- etoksilirane proizvode

SOZD ZDRUŽENA PODJETJA STROJEGRADNJE

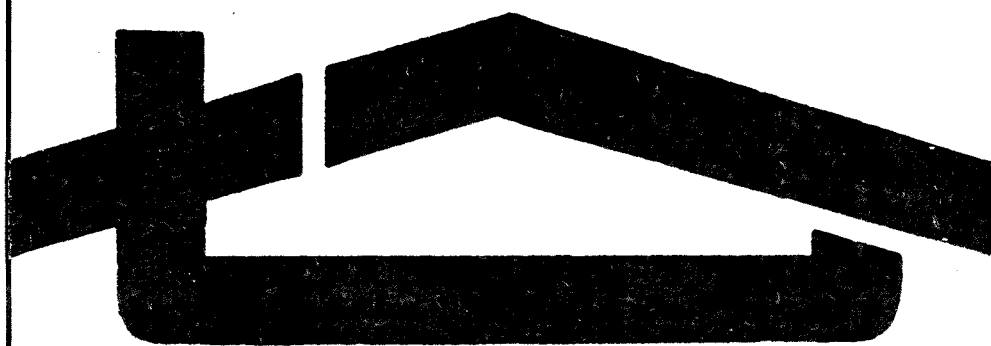

LJUBLJANA, O. S. O.

Kovinska industrija
KOVIND
P. O.
Unec pri Rakeku

IZDELUJE STROJNO OPREMO za notranji transport, za
lesno industrijo

GRADBENO OBRITNO PODJETJE

TRNOVO

LJUBLJANA, MIRJE 2

Opravlja vsa gradbena dela.

ILIRSKA BISTRICA

Pobratena planinska društva

Več kot dvesto planincev iz vseh šestih naših republik je pod skalno 1680 metrov visoko Su-bro v Orjenskem masivu 13. septembra sprejelo v krog pobratenih PD tudi prvo črnogorsko planinsko društvo, PD Subra iz Hercegnovega. Prisotne planince je pozdravil tudi predse-dnik Planinskosmučarske zveze Črne gore Sve-tozar Stojković in poudaril pomen utrjevanja bratstva in enotnosti naših narodov, pri čemer tudi planinci lahko prispevajo obilen delež. Slovensko planinstvo je v krogu pobratenih planinskih društev zastopalo PD Ilirska Bistri-ca, ki je nalogo častno opravilo.

VOJKO ČELIGOV

KOSTANJEVICA PRI LIGU

Velik napredek krajevne skupnosti

V Kostanjevici pri Ligu, majhni vasi na za-hodnem pobočju kanalskega Kolovrata, se je v nedeljo, 5. oktobra, zbralo več sto domačinov in občanov iz okoliških in oddaljenih krajev, da bi čimbolj dostojno proslavljali krajevni praznik krajevne skupnosti Lig. Praznovanje je bilo le-tos združeno z odkritjem spominske plošče na obnovljenem poslopju v Kostanjevici, kjer je bila med italijansko okupacijo osnovna šola, med NOB pa premična partizanska bolnišnica. Med udeleženci so bili številni borci in aktivisti, mladina, predstavniki krajevnih združenj bor-cev, DPO in skupščine občine Nova Gorica.

V Kostanjevici pri Ligu so odkrili spominsko ploščo

Krajevna skupnost Lig praznuje svoj krajevni praznik v spomin na 6. oktober 1943, ko je v Kostanjevico pridiviljal pobesneli nemški oku-pator in napadel bivšo osnovno šolo, kjer je bila takrat premična partizanska bolnišnica. Prepri-čan je bil, da bo dobil ranjene partizane. Toda zmotil se je, kajti ranjence so že pred napadom umaknili na varno. Ker okupator ni dosegel svojega namena, se je z nečloveško krutostjo maščeval nad nedolžnim civilnim prebival-stvom. Požgal je 17 poslopj in usmrtil 2 talca. Kostanjevica je bila tako prva vas na kanalskem Kolovratu, ki jo je nemški okupator požgal. Iz te vasi je bilo v NOV 30 aktivnih borcev, v NOB pa je padlo 7 borcev in aktivstov. Vsi domačini so aktivno sodelovali za NOB. Zato ni slučaj, da so letos izbrali prav Kostanjevico za osrednjo slo-vesnost ob krajevnem prazniku KS Lig in tu na obnovljenem poslopju bivše osnovne šole od-krili spominsko ploščo, na kateri sta vklesani imeni talcev Antona Blažiča in Antonije Toma-žič. Ploščo je postavilo združenje borcev NOV Lig.

Iz krajevne skupnosti Lig je v NOB padlo 22 borcev, 11 je bilo žrtev in talcev, 7 pa jih je umrlo v zaporih in koncentracijskih taboriščih. Okupatorjevo nasilje pa ljudi teh krajev ni zlo-milo. Nasprotno, rodilo je še večji odpor in osvobodilni boj se je še bolj okrepil in stopnje-val. Ljudje so ostali zvesti revoluciji in osvobo-dilnemu boju vse do osvoboditve.

Predsednik skupščine KS Lig Anton Strgar je najprej prisrčno pozdravil udeležence, zatem pa spregovoril o gospodarskih dosežkih v KS v povojnem obdobju, še posebej pri urejanju ko-munalnih vprašanj. Ljudje so tudi po zmagi nad sovražnikom ostali zvesti socialistični revoluci-ji. Zahtevali so priključitev k matični domovini Sloveniji in Jugoslaviji ter odločno odklonili zavezniško pomoč za obnovo vasi. Sami so pri-jeli za krampe in porušene vasi obnovljali. Žal pa so še poslopja, ki niso obnovljena. Zato bo treba tem krajem, ki so v NOB veliko žrtvovali, nuditi ustrezno pomoč. In temu bo morala pri-sluhniti širša družbena skupnost, tem krajem pomagati in omogočiti ritem življenja, ki ga raz-zvitejši kraji že imajo. Trdno smo prepričani, da bodo tudi krajinam nadaljevali začeto delo in sou-stvarjali še boljši in lepši jutri.

Združenje borcev NOV Lig je ob tej priložno-sti razvilo tudi svoj prapor.

LOJZE KRISTANČIČ – MINKO

SLOVENJ GRADEC

Uspelo srečanje invalidov

Srečanja invalidov v Mislinji sta se udeležila tudi predsednik Zveze društev invalidov Slove-nije Konrad Pavli in direktor skupnosti invalid-sko pokojninskega zavarovanja Ravne na Koro-skem Rudij Lenasi. Dober program in uspešna organizacija sta privabila na srečanje kar 160 članov društva. Potem ko je namestnik predse-dnika društva Ožbij Fajmut pozdravil vse nav-zoče in jim zaželel prijetno počutje, je spregovo-rila tajnica društva o problemih rehabilitacije invalidov. Na probleme, ki so jih nakazali inva-lidi, je odgovarjal Rudi Pavlin, direktor invalid-sko pokojninskega zavarovanja.

Zatem je sledil bogat kulturni program. Pod vodstvom pevovodje Janeza Kolariča je izvajal partizanske in narodne pesmi moški pevski zbor društva invalidov, petčlanska Breznikova družina iz Pameč pa narodne pesmi. Nato je sledil recital O TITU. Zelo uspela folklorna sku-pina iz Šmartna pri Slovenj Gradcu je žela pri izvajanju koroških narodnih peslov številne aplavze. V programu je bila tudi točka Pokaži, kaj znaš, ki je pri invalidih posebno priljublje-na. Zanimivo je, da so to točko invalidi sponta-no izvajali in s tem ustvarjali izredno razpolože-nje med invalidi.

ADOLF ANKON

ČRNA NA KOROŠKEM

Želijo si še več izletov

V soboto, 27. septembra, so se odpravili črnski borci na enodneveni izlet po lepi Štajerski in Hrvatski. Iz Črne sta odpeljala dva avtobusa 85. borcev proti Mariboru, Ptuju do Krapine. Tu so si borci ogledali muzej in najdišče okostja krapinskega človeka. Iz Krapine so se borci iz Črne odpeljali v Stubico, kjer so si ogledali tamkajšnje znamenitosti. Pot so nadaljevali do Brežic, kjer so borce iz Črne pričakali in razka-zali vse znamenitosti borci iz Brežic. V Brežicah je bilo tudi kosilo in pokušnja vin v brežiški kleti.

Iz Brežic so se borci iz Črne vračali prek Bi-stricte ob Sotli. Tam so si ogledali šolo, ki je poimenovana po materi tovariša Tita – Mariji Broz.

V Kumrovcu so si borci ogledali rojstno hišo tovariša Tita in nekaj ostalih znamenitosti Ku-mrovca. Nato so nadaljevali pot prek Podčetr-tka do Celja v Soštanj, kjer jih je čakala večerja v gostišču prvoborca tega kraja Eržena.

Borci iz Črne se zahvaljujejo krajevnemu združenju borcev iz Brežic.

»Takšnega sodelovanja med borčevskimi or-ganizacijami bi bilo treba še več,« so pripomnili borci iz Črne.

IGNAC ZDOVC

DORNAVA PRI PTUJU

Veliki načrti

V spomin na tragične dogodke v naselju Mez-govci v Slovenskih goricah, ki spadajo pod sicer napredno krajevno skupnost Dornava, so se to nedeljo krajinam spomnili na tragične dogodke, ki so se odvijali pri domačiji Čuševih v Mezgov-cih, kjer sta padla dva partizana in sicer Črešnik in Polanec, medtem ko je okupator domače izgnal v koncentracijskih taborišče, od koder se niso več vrnili. Njihova izmučena, sestradena telesa so pogotnili krematoriji.

Ob svojem prazniku so krajinam pregledali uspehe svojega dosedanjega dela, si zadali tudi naloge za v bodoče. Načrtujejo, da bo sleherno gospodinjstvo dobilo na svoje domove zdravo pitno vodo. Radi bi še zgradili transformatorsko postajo. V načrtu pa imajo tudi razširitev tele-fonskega omrežja.

Udeleženci vlaka prijateljstva plešejo kolo skupaj z brigadirji MDA Slovenske gorice 80.

Kot je sicer znano, je v Dornavi tudi stara šola preurejena za dom MDA, kjer vsako leto preživi kar nekaj sto mladih, ki prihajajo sem na udar-niško delo, ko gradijo omrežje primarnega vo-dovoda za območje Slovenskih gor. Ob letoš-njem obisku bratov Srbov v ptujski občini, so si le ti med drugim ogledali ter se med drugim seznanili tudi z brigadirskim življenjem mladih v Dornavi.

FRANJO HOVNIK

TRNOVSKA VAS

Za praznik nov kulturni dom

Ob četrtem prazniku krajevne skupnosti Tr-novska vas, ki stoji sredi idiličnih Slovenskih goric, so tamkajšnji kulturniki skupaj z družbe-nopolitičnimi organizacijami pripravili več slo-vesnosti, med katere prav gotovo lahko priste-vamo slavnostno sejo, na kateri so najzaslužnej-sim podelili priznanja.

Omenimo naj, da so se krajinam že pred leti odločili ter v svoj program dela zapisali, da bo-do večino sredstev iz krajevnega samoprispev-ka namenili prav za gradnjo njihovega hrama, ki je namenjen za kulturna udejstvovanja vašča-nov vse od pionirjev pa do najstarejših kraja-nov. Sicer pa so krajinam za gradnjo doma žrtvo-vali tudi kar 1800 ur prostovoljnega dela. To pa pomeni, da je bil njihov dom zgrajen tudi z žulji.

Poleg tega pa so pripravili tudi nekaj športnih srečanj ter likovno razstavo. Sledila je seveda zabava.

FRANJO HOVNIK

VELIKA POLANA

Krajevni praznik

Krajevna skupnost Polana je pred kratkim proslavila 27. krajevni praznik, ki ga občani v sklopu vasi Brezovica, Velika in Mala Polana proslavljajo vsako leto v spomin na dogodek iz NOV, ko so Nemci aretirali 60 ljudi, med kateri-mi je bilo tudi veliko Polančanov. Ob tej prilož-nosti so na spomenik v Veliki Polani položili venec. Da je Velika Polana kot policenter len-davske občine močno napredovala tako na ko-munalnem, kulturnem in športnem področju, ni treba posebej poudarjati. Omenimo naj le novo osnovno šolo, asfaltiranje vaških ulic itd. Na slovesni proslavi so sodelovali učenci osnov-ne šole in člani KUD Miško Kranjec Velika Polana so podelili priznanja za delo v društvih in v krajevni skupnosti.

JOŽE ŽERDIN

LJUBLJANA

Bili smo v Breginju

Bogat program in obeti za lep jesenski dan nas je 62 članov zveze borcev iz krajevne sku-pnosti Milan Česnik opogumilo, da smo se 20. septembra odpeljali na izlet. Najprej proti Cer-knem. Vreme nas je sicer nekoliko razočaralo, saj nas je vseskozi spremljala megla. Zato ni-smo mogli v taki meri uživati vseh naravnih lepot tega dela Primorske, kakor smo pričako-vali. Šele ob vračanju čez Vršič so se nam oddol-žili Prisojnik, Skrlatica in Spik, obsijani od za-hajajočega sonca. V Cerknem nam je predse-dnik SZDL izčrpno orisal življenje Cerknega in vsega Cerkljanskega med vojno, ko je tu dolgo časa skoraj nemoteno delovala vrsta pomemb-nih ustanov in celo vojaških misij.

Sprehodili smo se po Cerknem. Skoraj ni sta-rejše hiše, ki ne bi dajala strehe eni izmed usta-nov med vojno. O tem pričajo spominske plo-šče, vzidane na teh hišah. Novo Cerkno se razvi-ja ob izdatni finančni podpori tovarne Eta. Sta-novanjski bloki, hotel, plavalni bazen, spome-nik materi treh padlih partizanov, lepo urejeni trgi, čistoča in polno cvetja. Obiskali smo muzej NOB in novo osnovno šolo, ki je bila zgrajena iz prispevkov vse Slovenije, veličasten in funkcio-nalen spomenik bogatemu življenju teh krajev med NOB. O gradnji, sedanjem delovanju šole in uspehih nam je s ponosom pripovedoval njen ravnatelj. Na velikem izrezljanem emblemu, ki ga je tej šoli poklonil kmet-samouk namesto denarnega prispevka, smo prebrali »Vsi za naš dom – za mirno sožitje in napredek«.

Prepolni vtisov smo se odpeljali dalje. Vozili smo se ob Idriji, skozi Most na Soči in Tolmin. Ustavili smo se v Kobaridu.

Mestece je bilo ob zadnjem hudem potresu močno porušeno. Danes je popolnoma obnov-ljeno. Le tu in tam je še videti delo na hišah.

Naš cilj je bil Breginj. Ze v Tolminu sta se nam pridružila tovariša Ivan Kos, predstavnik občinske skupščine, ki hkrati odgovarja za ob-novo Breginja, in Ludvik Lipušček, zastopnik zveze borcev. Vso pot proti Breginjskemu kotu smo videli obnovljena naselja. Tovariš Kos nam je ob tem opisoval napore za ureditev teh krajev in še posebej opisal gospodarski položaj in per-spektivno razvoja.

Ogledali smo si del starega Breginja, ki bo ostal zaščiten kot del nekdanje kmečke arhitek-ture v teh krajih. Vsi Breginjčani stanujejo da-nes v novih hišah. Za živino pa so jim zgradili skupne hleve. Videli smo tudi novi zdravstveni dom, novo šolo z vrtcem in gasilski dom.

Obiskali smo še štiri kilometre oddaljeno va-sico Logje na skrajni meji, ki je prav tako ob-novljena. Globoko v dolini pod njo teče Nadiža. Na poti čez Vršič smo si v cerkvici v vasi Soča ogledali freske Toneta Kralja. Za pester, počen in ne preveč utrudljiv izlet iskrena hvala pri-re-ditelju, odboru zveze borcev KS Milan Česnik in vsem, ki so še prispevali k obogatitvi pro-grama.

UDELEŽENCI IZLETA

ZABUKOVICA

Obletnica planinskega društva

Planinsko društvo Zabukovica praznuje v le-tošnjem letu 30-letnico obstoja. Osrednja pri-re-ditev je bila na njihovi planinski postojanki Hom. Na osrednji prireditvi je bil poudarjen pomen gojenja tradicij NOV. Govorniki so pou-darili, da so planinske organizacije tiste, ki na obrobju gradijo planinske poti, planinske po-stojanke, in ohranjajo te predele pred popolno pozabo. Razmišljajo o tem, da bi planinska društva ali planinske postojanke prevzele po-kroviteljstva nad posameznimi kmetijami, in da bi planinske brigade obnavljale planinske paš-nike.

Gojenje tradicij NOV je v društvu zelo razvito. To je pokazala razstava, ki jo je društvo pripra-vilo ob jubileju. Razstavljene so fotografije s pohodov, našitki itd.

Spomin na slavno preteklost se je vil skozi celoten program proslave. Obujeni so bili spomi-ni na pohode, kot je bil tisti ob 80. in 85. obletnici Titovega rojstva na vrh Gozdника, na pohod ob 35-letnici delovanja Skoja na območ-ju Zabukovice in Griž, ob obletnici hajke v Za-hom, itd. Poudarjen je bil namen dela društva: »Namen našega dela je, da bi spoznali domovi-no iz višje in nižje perspektive, spoznali nje lepote, nje razvoj, pa tudi njeno preteklost. Spoznali naj bi tudi sedanje življenje ter rast in propad gorskih domačij, ki so že zapuščene in so nekoč nudile toplo zavetje nešim borcem, ki so se bojevali tod in nas na to opozarjajo včasih že preveč pozabljeni spomeniki.«

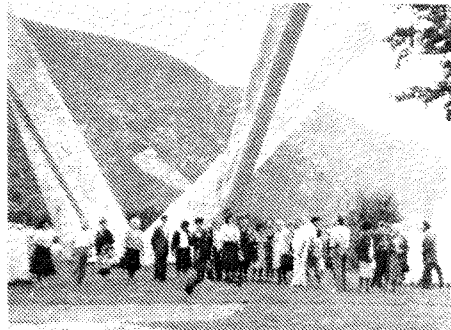
FRANC JEŽOVNIK

OREHOVLJE

Borci po poti Avnoja

Avgusta je krajevna organizacija NOB Ore-hovlje priredila tridnevni izlet po poti Avnoja.

Krenili smo v zgodnjih jutranjih urah na ne-pričakovano lepo, a dolgo pot skozi Postojno, Ljubljano do Kumrovca, kjer smo si ogledali rojstno hišo maršala Tita in politično šolo ter njeno prelepo okolico. Po ogledu smo krenili dalje po lepi široki cesti tja do Kozare, kjer smo se ustavili ter si ogledali prekrasen spomenik. Po ogledu smo nadaljevali pot do Banja Luke ter si ogledali del mesta in tam prenočili. Žal je bilo časa premalo, da bi si lahko ogledali več zanimivosti tega mesta.

Borci iz Orehovlj pred spomenikom v Dr-varju

Naslednji dan smo nadaljevali pot po slikoviti dolini Vrbsa do Jajca. Tam smo si ogledali rojstno hišo nove Jugoslavije in muzej 2. zasa-danja Avnoja. Nato smo nadaljevali vožnjo do Drvarja, kjer je sledil ogled spominskega parka s Titovo pečino.

Priporočamo katerikoli organizaciji ali usta-novi naj si najprej ogleda naše zgodovinske kra-je, ki so tako čudovito lepi, naj ne drvim v inozemstvo in tam trošimo naš dragoceni dinar.

Ko smo se vračali proti domu, je bilo tako veselo razpoloženje in v pesem in vzkliki, da ho-čemo še takih izletov.

Za vse, kar smo videli gre posebna zahvala vodiču Svetozarju in vozniku Marjanu za njuno razlago in varno vožnjo.

JOŠKO SILIČ

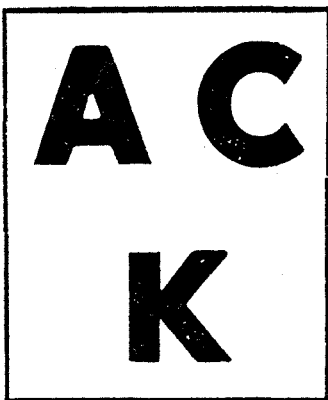
TRATA

Izlet in srečanje

Borci ZB NOV Trata pri Škofji Loki smo skupaj s taborniki že tretje leto organizirali izlet. Letos smo se namenili obiskati hribovske vasi na Primorskem. Junija smo na Otlici prisostvo-vali pri razvitju prapora. Pot smo nadaljevali skozi Trnovski gozd na Banjško planoto, kjer nas je pri spomeniku pričakalo veliko ljudi. Po-ložili smo venec pred spomenik. Dogovorili smo se, da nas tudi oni obiščejo. In res so prišli k nam septembra.

Naše združenje nadaljuje tradicije narodnoo-dvobodilnega boja tudi s tem, da mladim tabor-nikom pokažemo, kje so se bojevali njihovi očetje. Petindvajsetega oktobra bomo odkrili obnovljen spomenik trem ustrljenim borcem na Suhi pri Škofji Loki. Vse svoje ustrljenih vabimo na slovesno odkritje spomenika.

MARTIN PIŽENT

Delovna organizacija

INDUSTRIJA — VELETRGOVINA

ADRIACOMMERCE

EXPORT-IMPORT, n. sol. o.

66000 KOPER, JLA 25 a
JUGOSLAVIJA

DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH
SLUŽB KOPER, JLA 25/a
Tajništvo: 22-583
Gospodarsko-računski sektor: 21-057
Splošno-pravni sektor: 26-267
Telex: 34-111

TOZD Trgovina ADRIA Koper, n.sub.o.
66000 Koper, JLA 25/a
Izvoz-uvoz široke potrošnje: 22-171,
21-146
Koper, Vojkovo nabrežje 30
Telex: 34-129
Žiro račun:
Izvoz-uvoz: opreme, rezervnih delov,
kemikalij: 21-734, 24-165, 21-059
Izvoz-uvoz: živine, mesa in mesnih iz-
delkov: 21-050
Izvoz-uvoz: lesa in lesnih izdelkov:
22-590

TOZD Proizvodnja ELEKTROPLAST
Koper, n.sub.o. — 66000 KOPER, JLA
25/1
Upravno-komercialni sektor 22-470
Žiro račun:

PROIZVODNI OBRATI:
Obrat Tovarna električnih aparatov
66215 Divača, Kraška c. 79, Tel.: 74-546,
74-547

Obrat Industrija preciznih izdelkov
66310 Izola, Cankarjev drev. 15, Tel.:
71-343

POSLOVNE ENOTE:
Ljubljana, Celovška 268
Telefon: 554-041, 554-053, Telex:
31-597
Skladišče: 558-789

Zagreb, Savka c. 41/IX
Telefon: 511-505, 511-523, 518-917 Te-
lex: 21-788
Trgovina: 512-003, 513-705, 515-923

Beograd: Stanoje Glavaša 8
Telefon: 520-716, 323-315, 321-522
Telex: 11-580

Skopje: Cvetan Dimov 147
Telefon: 262-028

Industrija bombažnih izdelkov - Kranj

ZIRO RAČUN PRI SDK KRANJ 51500-601-10082

Industrija bombažnih izdelkov IBI — Kranj,
proizvaja kvalitetne jacquardske zavese v so-
dobnih vzorcih in v bogatem asortimanu, de-
korativne tkanine in gradle po konkurenčnih
cenah.

ZAŠČITNI ZNAK »IBI« JE ZNAK KVALITETE!

TO-MO-DI

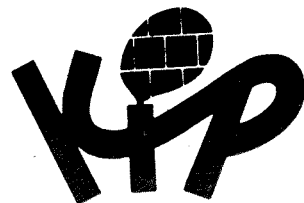
TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13

Tel. 22-113, 20-641

Telex 31420 YU KIP

Tekoči račun 50103-601-23238

• Z vami gradimo
• Z vami opremljamo
lesnina

Proizvodno in trgovsko podjetje z lesom, lesnimi izdelki in pohištvo n. sol. o. Ljubljana

Temeljna organizacija združenega dela

Notranja trgovina na debelo Ljubljana o. sub. o.
Ljubljana, Titova 51

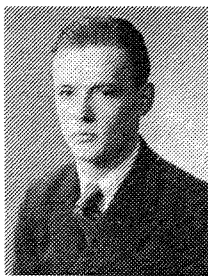
DONIT
DONIT
DONIT
DONIT
DONIT

Kemična industrija
Medvode

Telefon: 611-106, Telex: 31-365 YU
DONIT

Proizvodni program
delovne organizacije
Donit obsega:

- filtri za gorivo, zrak in olje za motorje z
notranjim izgorevanjem in industrijski filtri
- tehnični laminati
- tesnilni materiali – tesnit
- kovinsko plastična tesnila za motorno in
drugo industrijo
- sintetične smole
- mase za stiskanje
- odpreski iz plastičnih mas in frikcijskih
materialov
- sintetična lepila
- polirne in brusne paste
- elektroizolacijski materiali iz porcelana
- okrasna keramika
- poliesterski izdelki
- elektroimpregnacijski materiali
- antene in gumbi
- žične in plastične tkanine, pletiva, mreže
- poliesterski laminati

Franc Molj

V Kranju smo se avgusta poslovili od tovariša Franca. Rodil se je leta 1922 v Senčurju pri Kranju. Že leta 1941 je bil aktivist NOG. Januarja 1942 se je prostovoljno priključil partizanom v Kokrški četi. Maja 1942 je bil ujet. Zaprt je bil v Begunjah in nato poslan v Dachau. Po vojni je kot komunist aktivno nadaljeval delo v družbeno-političnih organizacijah.

Jožef Pregelj

Junija je na Jesenicah umrl član krajevne organizacije ZB terena Plavž. Rojen je bil leta 1909 v Tolminu. Od aprila do novembra leta 1941 je bil interniran in v Rimu obsojen na 25 let zapor. Po enoletnem zaporu se mu je posrečilo pobegniti k italijanskim partizanom. Vse do konca vojne se je bojeval po raznih krajih Primorske.

Franc Jereb

Julija smo se na pokopališču v Otaležu poslovili od Franca Jereba iz Pluženj. Za NOV je delal ves čas. Januarja 1943 so ga Italijani pregnali v delovni bataljon. Ob razpadu Italije se je vrnil domov ter se javil v Vojkovo brigado, vendar je zaradi boleznih opravljal delo na domačem terenu. Januarja 1944 je odšel v 1. bataljon Vojkove brigade, nato je bil dodeljen v Prešernovo brigado, kjer je ostal do konca vojne. Za zasluge in hrabrost je bil trikrat odlikovan.

Viktor Čarga

Avgusta smo se na pokopališču Idrija pri Bači za vedno poslovili od Viktorja Čarge, rojenega leta 1901 na Idriji pri Bači. V NOB je stopil septembra 1943. Bil je borec Goriške in Vojkove brigade. Za zasluge v NOB je bil odlikovan.

Lojze Glogušek

V začetku avgusta smo se na dobovškem pokopališču poslovili od tovariša Lojzeta, starega 70 let. Zgodaj se je vključil v NOG. Po vojni se je vključil v obnovo domovine. Bil je soustanovitelj mizarske delavnice v Brežicah in je aktivno delal v borcevski organizaciji.

Jože Bučar

Rodil se je leta 1898 v Budniku pri Ljubljani. Januarja letos smo ga pokopali na ljubljanskih Zalah. Od leta 1941 pa vse do osvoboditve je pomagal kot aktivist. V okupirani Ljubljani je bilo njegovo stanovanje mnogokrat skrivališče aktivistov OF. Zbiral je material in denar za OF in sodeloval še pri mnogih drugih akcijah. Bil je dvakrat zaprt in izgnan v Italijo.

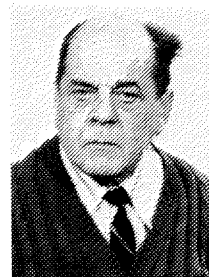
Ančka Kavčič-Stražar

Avgusta je umrla 76-letna Ančka Kavčič-Stražarjeva z Jesenic, mati dveh padlih borcev NOV. Ob vdoru okupatorja se je s svojimi sinovi takoj vključila v NOB. Starejša dva sta se med prvimi vključila v partizanske vrste, mlajši jima je sledil maja 1942. Sama je bila preganjana, prestajala je trpljenje zaporov in nečloveške strahote koncentracijskega taborišča. Izguba dveh sinov in težka pot v času štiriletnega boja je nista strli. Delovala je v vseh družbenopolitičnih organizacijah, raznih komisijah in oblastnih organih. Za uspešno delovanje je prejela več odlikovanj. Status borca je imela priznan od leta 1941.

Anton Hočevar

Rodil se je leta 1909 v Ameriki. Štirileten se je vrnil s starši na svoj dom v Malih Laščah. Leta 1942 je začel delati za OF. Po navodilih Renka, prvoborca iz Velikih Lašč, je deloval kot terenec do leta 1943. Takrat je bil izvoljen za poslanca na Kočevski zbor za območje Velikih Lašč. Po vrnitvi je bil aretiran in nato po zaporih v Ljubljani, na Reki in v Trstu. Zaradi bolezni je bil nato v bolnišnici do spomladi leta 1944. Do konca vojne je deloval ilegalno kot aktivist na terenu. Pokopali smo ga julija na pokopališču v Velikih Laščah.

Rudolf Belej

V 59. letu starosti je umrl Rudolf Belej iz Prevalj. Maja 1943 se je vključil v organizirano delo za NOB, aktivno pa je vstopil v NOV aprila 1944. Bil je zelo dober mitraljezec in borec vse do osvoboditve. Trikrat je bil odlikovan.

Franciška Rozman

V petinosemestrem letu je avgusta umrla Franciška Rozman iz Kamenj v Bohinj. Pokopali smo jo v Bohinjski Bistrici. Zaradi sodelovanja s partizani so Nemci celo družino izselili v Nemčijo februarja 1944. Vrnili so se julija 1945.

Jože Božičnik

Junija smo na pokopališču v Kozjem pokopali Jožeta Božičnika, ki se je rodil leta 1901 v Nemčiji. Bil je zaveden Slovenec in je začel leta 1943 aktivno sodelovati z NOV. Bil je aktivist na Kozjanskem. Po vojni se je aktivno vključil v obnovo porušenega Kozjanskega.

Katarina Feldin

Junija smo se na celjskem pokopališču poslovili od Katarine Feldinove. Rodila se je leta 1903 v Loki pri Zusmu. Zaradi njene sodelovanja s partizani so jo Nemci odgnali v Stari pisker v Celju, od kjer so jo osvobodili celjski aktivisti. Po vrnitvi domov je ves čas sodelovala v NOB.

Karel Petrič

V začetku maja smo se na pokopališču v Borovnici poslovili od Karla Petriča. Rodil se je leta 1908. Aktivno je delal za NOG od leta 1942.

Jurij Grešak

Na pokopališču v Sedražu smo julija pokopali Jurija Grešaka iz Breznice. Že leta 1941 je navezal stike z znanimi revolucionarji in je začel aktivno delati za NOB. Po izdajstvu je bil aretiran novembra 1942 in je bil zaprt v Laškem, Mariboru in nato poslan v taborišče Dachau, iz katerega se je vrnil junija 1945. Pri prvih volitvah je bil izvoljen v prvo ljudsko oblast kot odbornik za kmetijstvo. Bil je član raznih organizacij in dober pevovodja. Bil je tudi odlikovan.

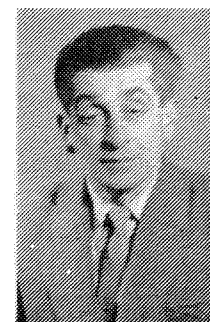
Lojze Lukač

Po dolgotrajni bolezni je julija umrl tovariš Lojze. Bil je zelo aktiven član borcevske organizacije v Zagorju ob Savi. Rodil se je leta 1896 v Zagorju. Takoj ob okupaciji je podpiral OF, organizirano pa je začel delati leta 1943. Leta 1944 se je vključil v Kamniško-zasavski odred, v katerem je ostal do maja 1945. Po osvoboditvi je bil zelo aktiven na vseh področjih. Avgusta smo ga pokopali na zagorskem pokopališču.

Andrej Mrak

Julija letos je na Jesenicah umrl Andrej Mrak, rojen leta 1910 v Čepovanu. Od leta 1946 je bil član ZB terena Plavž. Leta 1942 je delal kot aktivist v svojem domačem kraju, dokler ni bil aprila 1944 aretiran in so ga zaprli v Trstu. Po razpadu Italije je vstopil v NOV in se bojeval v Idrijskotelminkem odredu in Kosovelovi brigadi.

Vinko Weithauser

Na pokopališču v Križah smo se julija poslovili od našega člana Vinka Weithauserja. Rodil se je pred 71 leti. K partizanom je odšel septembra 1944. Bil je v Koroskem odredu, od tam pa premeščen v delovni bataljon v Belo krajino, kjer je ostal do konca vojne.

Poizvedba

Po italijanski kapitulaciji septembra leta 1943 je sel iz Ljubljane v partizane sodniški pripravnik Ivan Polović, rojen leta 1909 ali 1910 v Kočevju. Nekoč sem slišal, da je na poti nekje na Notranjskem v družbi še treh tovarišev prenočeval na nekem hlevu ali skednju, kjer so jih presenetili Nemci in belogardisti. Tri ujete fantke, med njimi Ivana Poloviča, so ustrelili, četrti, ki se je globoko zakopal v seno, pa je baje ostal živ in srečno prispel k partizanom.

Ivan Polović je bil moj sošolec na kočevski gimnaziji. Tudi njegov oče je bil tam profesor. Prosim vsakogar, ki bi kaj vedel o dogodkih v zvezi z njegovo smrtjo, da mi to sporoči na moj naslov. Mogoče ima kaj zabeleženega o tem tragičnem dogodku kateri od odborov ZB NOV na Notranjskem.

Zaprošene podatke potrebujem pri zbiranju gradiva za Zbornik o sodelovanju slovenskih pravnikov v NOB.

Henrik Kužnik
Celovška 108
Ljubljana

Vabilo

Odbor Skupnosti borcev goriškega vojnega področja vabi na tretji redni zbor skupnosti borcev, ki bo v soboto, dne 25. oktobra 1980, ob 10. uri dopoldan v dvorani kulturnega doma v BUKOVICI pri Volčji Dragi, občina Nova Gorica.

Zaradi izredno pomembnega zbora borcev, na katerem bomo obravnavali in sklepali o delu organov skupnosti borcev za minulo mandatno dobo 1978-1980 in sprejeli program dela za naslednjo mandatno dobo 1981-1982 ter izvolili nove organe skupnosti, pričakujemo, da se bo našemu vabilu odzvalo čimveč borcev. Po zboru bo tovariško srečanje z zakusko.

Za boljše informiranost pojasnjujemo, da je v Bukovico na zborni mesto po povsod do postaje Volčja draga. Odbor bo poskrbel na železniški in avtobusni postaji za prevoz z avtom do dvorane v Bukovici.

Odbor
Skupnosti borcev goriškega vojnega področja

Planinski pohod

Planinsko društvo pripravlja 18. oktobra 1980 planinski pohod Igriše-Hom. Udeleženci se bodo zbrali ob 10.30 (avtobusna zveza iz Zalca) pri Minervi v Zabukovici. Tu je bil rudnik Zabukovica, ki so ga partizani napadli v noči od 24. na 25. avgust 1941.

Prvi postanek bo pri spomeniku talcem v dolini Artišnice.

Glavna proslava bo na Igriših. Tu so Nemci 7. marca 1943 napadli del Veličkove čete in jo uničili skupaj z domačini. Rešil se je samo en borec.

Zaključek bo na planinski postojanki Hom. Fran Jezovnik

IZID ŽREBANJA NAGRADNIH KRIŽANK

»LIV« Postojna

Za rešitev nagradne križanke LIV Postojna je žreb razdelil tri knjige: »Domovina, si še kakor zdravje?« in sicer:

Alojz ZAVBI, Blagovica 2, 61223
Joža ŠOBAR, 68000 Novo mesto, Ragovska 2
Karolina HALOŽAN, 62000 Maribor, Veljaka Vlahoviča 67

Rešitev - vodoravno: lopar, Amor, Pad, sifoni, tekočina, kvestor, soja, et, rt, Morava, Pta, patos, Poljska, kolajna, Ane, Ajas, oda, nomadi, Nasa, žerjav, otka, Asan, Arno, Se, Th, DNB, Watt, kej, NL, okap, primež, kolobar, Aero, peta kolona, RG, na, per, Ge, NUK, to, R, Vis, alimentacija, samokolnica.

TERME ČATEŽ

Za rešitev nagradne križanke »TERME ČATEŽ« je žreb razdelil tri pesmarice: »Vstanite, sužnji«:

Janez RANZIGER, 61430 Hrastnik, c. H. Debelaka 3
Marija SAJČIČ, 64000 Kranj, Milene Korbarjeve 25
Franc OPEKA, 66310 Izola, Ul. Prekomorskih brigad 3

Rešitev - vodoravno: išias, sala, revmatizem, Ileana, Apo, Antara, on, ksi, Tati, Li, tat, obolenja, hrbtnice, tenzor, dril, Rava, enodnevica, ataman, rebra, rod, starka, Mr, Atos, Otero, os, EG, Valadon, tempera, čeri, trezor, Bacon, atom, kino, or, t, ti, Otakar, Ksanti, pa, eks, iridij, in, Alan, zar, Karasi, nav, Ina, data, hotel, terme, saar.

IZOLIRKA

Tudi za nagradno križanko »IZOLIRKA« je žreb razdelil tri pesmarice: »Vstanite, sužnji«:

Stefan DOMINKO, 69231 Beltinci, St. Kovača 9
Meta RUTAR-PIBER, 64260 Bled, Alpska 1
Matevž NAGERNIK, 62392 Mežica, Leska 6

Rešitev - vodoravno: iperit, RK, omot, VS, zarez, ol, Miron, ot, orator, Li, Ana, Orly, la, Iranec, red, zandr, ilo, osat, pirat, Lao, regal, rn, ica, Apo, P, klen, kvartal, No, go, Aare, Ra, ea, na, Lear, tri, UN, Sanger, izotekt, Dongen, Sas, artist, ps, tovor, Ta, bitumenski, eben, RC, iva, valirni trak, KR, staja, rt.

Potreben je bil le kratek posvet z vodstvom odreda in odločeno je bilo, da se Možina takoj vrne domov z živino in preostalimi živili, škodo pa, da je treba oceniti in poravnati. Toda kdo naj bi povrnil politično in moralno škodo? Smrtna obsodba za maščevalnega hlapca je bila premalo...

Tonetove slabe lastnosti so bile že toliko očitne, da je bilo potrebno nekaj ukreniti. In nekega septembrskega dne so ga poklicali v štab na zagovor. Šel je z občutkom slabe vesti, toda vseh svojih početij se v celoti niti zavedal ni. Bila so odraz prejšnjega neurejenega in nekritičnega življenja. Toliko kritičen pa je le bil, da je obljubil odstraniti očitane napake.

V štabu so marsikaj vedeli, in bil je presenečen. Povedali so mu, da njegovo obnašanje na mestu komandirja ni zgledno za borce, zato ne bo mogel biti več poveljnik čete. Vse so mu povedali, kar so vedeli, in ga svarili pred njegovimi lahkomišelnimi postopki.

Preveč vsega se je že nabralo, da bi Tonetu spregledali. Degradacija je nanj delovala kot mrzel tuš. Prizadet je bil njegov ponos. Notranjost je klicala po maščevanju, a kako? Neprestano je razmišljal, toda izhoda ni našel. Ob stiku s soborci, ki so se mu posmehovali, je še bolj vzvalovala njegova notranjost. V takih skripcih rešitve ni našel. Ali naj se preda Italijanom? Belogardistom, ki so tudi v njegovi vasi razpredali svojo mrežo? Vedno težje je prenašal breme očitajočega okolja...

Nekoliko pred septembrsko ofenzivo leta 1942 je skupina Gadove čete postavila zasedo ob cesti Rovte-Smrečje pri Praprotnem brdu. Poleg teh so bili na enem sektorju še borci čete, kateri je pripadal Tone Jakša. Borci so bili porazdeljeni skoraj deset metrov drug od drugega. Čakali so in mirovali, da bi presenetili belogardiste. Kmalu so se spopadli s prihajajočimi sovražniki, ki so jih začeli obkoljevati. Posrečilo se jim je priplaziti za hrbet borcem Gadove čete in prisilili so jih, da so v begu zapustili svoje položaje. Na srečo se je bitka zaključila brez smrtnega izida. Vseeno pa borcem ni bilo lahko, kajti namesto zmage so doživeli poraz. Brez uspeha so se morali umakniti. Po

Tone Kebe

2

Zadregi in konec partizanskega ubežnika

akciji so ugotovili, da jih je v »kašo« spraval borec druge enote Tone, ki je v najbolj kritičnem trenutku pobegnil s položaja. Ali je to napravil zavestno ali iz strahopetnosti, se ne ve. Zvedelo pa se je, da je tedaj Tone pobegnil iz partizanskih vrst in izginil prav ob začetku septembrske ofenzive.

Tone ni posnemal ne Martina na Crnija, ki sta tudi zbežala k Italijanom in gestapu. Ni se predal okupatorjem. Skrival se je pred enimi in drugimi. Podal pa se je na tvegano pot izobčenca, kar mu je nenehno bremenilo vest. Kesal se je, da svoje težave ni komu že prej zaupal, in da ni popravil svojih napak. Toda sedaj je bilo prepozno. S svojim ravnanjem se je že opredelil in zavrgel partizansko čast. Zadevo je morebiti jemal preveč preprosto, češ da bi se potuhnil in bi mislili, da so ga pokončali Italijani... Z grozo je pomislil na nekatere, ki so postali žrtve takih ravnanj. Preganjal ga je dvom, kaj bodo rekli njegovi soborci. Dolgo je razmišljal, preden se je odločil...

Partizanska obveščevalna služba je razmeroma hitro ugotovila, da Tone ni ušel k Italijanom, marveč da se skriva. Takoj po ofenzivi so dobile vse dolomitske enote nalogo, naj ga čimprej dobijo in aretirajo.

Tudi na terenu so vedeli za to akcijo. Prihajala so sporočila, da se Tone skriva nekje blizu Hruševega in Gabrja. Sporočila pa so si večkrat zelo nasprotovala. Nekateri so celo trdili, da so ga videli. Šele njegovi roparski pohodi so zožili sumničenja na ožji okoliš.

Ubežnik Tone je še kot partizan spoznal na Selu pri Hruševem Martinovčevo družino. Tja se je primožila njegova vaščanka Rojinova. Tako se je spoznal še z drugimi člani te družine, ki so tedaj pomagali partizanom, obenem pa so bili zelo previdni, da bi se jim ne zgodilo kaj hudega. Noben izmed fantov ni tvegaj kaj več kot dajanje strehe. V hiši so imeli pod štedilnikom skriti vhod v bunker, kjer so mu v primeru prihoda Italijanov lahko poskrili. Spoznal je tudi Martinovčevo Johanco in med njima se je »vnela« ljubezen. Naivno dekle je šlo Tonetu na led, čeprav se je zanjo le malo zmenil. Imel je dovolj drugih. Sedaj pa se je spomnil na Martinovčevo hišo, na skrit bunker in na »ljubezen«, ki ne bo odpovedala.

Partizanska čast na tehtnici

Tone si je izbral nenavadno in tvegano pot. Čeprav se ni predal sovražnikom, je s svojim ravnanjem izbral najslabšo možnost, ki mu ni prinašala varne prihodnosti. Nasprotno, z vlogo skrivača si je pridobil nenehne zasledovalce in vedel je, da si je zaslužil partizansko kroglo. Prejšnji grehi in pobeg s položaja bi bilo dovolj za tako odločitev partizanskega vodstva. Tone se je tega dobro zavedal, zato je moral po nečastni poti naprej. Nadel si je težko breme krivde in negotovosti...

Sprijaznil se je z usodo odpadnika in padel je še za stopnico nižje.

Nagonsko se je bojeval za svoj obstoj. Stare značajske usedline so prišle še izraziteje na površje, kritičnost je še bolj zbledela. Sedaj ni imel nikogar, ki bi ga opozarjal na napake. Tudi v Martinovčevih ne. Vedeli so, da se je podal na umazano pot izsiljevalca in roparja, pa ni bilo moči v njih, da bi ga javili partizanski komandi. Tone je torej postal terenski ropar in vse, kar je nagrabil, je prinašal v Martinovčev hram. Tam so se z ukradenim gostili in popivali. Z ropanjem po vaseh v partizanski obleki in z rdečo zvezdo na kapi je onečastil partizansko vojsko in jo izpostavil klevetam in obsodbam. Na teren je hodil z orožjem v roki, s katerim je grozil ljudem. Iz pripovedovanja oškodovancev so terenci in partizani kmalu zvedeli, da nočne teroristične akcije izvaja odpadnik Tone. Potrebno je bilo pojasnjevati Tonetov vandalizem in razlagati da ga je partizansko vodstvo že obsodilo na smrt. Za naše gibanje bi bila velika moralna in politična škoda, če Tonet pred ljudstvom ne bi razkrinkali.

Iz terena so o ropanju tedensko prihajale prijave. Pozneje, po aretaciji Martinovčevih, se je ugotovilo, da sta Tonetu na svojih pohodih pomagala še partizanski ubežnik Peter in eden izmed Martinovčevih. Petra so še pred odkritjem Toneta prijeli pri Mikelnovih in ga odpeljali pred partizansko sodišče na Log-Hrušovo, kjer so mu sodili. Takrat ni povedal, da je sodeloval na roparskih pohodih s Tonetom. Ker je ves skesan obljubil, da se bo poboljšal, so ga obsodili le na premostitev na Dolenjsko. Na poti tja, nekje na Krimu, pa je ušel in se zatekel v belogardistično postojanko Kršlanov grad pri Logu, od koder je kmalu prišel kot belogardist na Dobrovo. Do konca vojne je bil nato zagrižen pristaš belih in je bil zraven, ko so na Logu požigali Jurhcovo (Rusovo) hišo, kjer so mu partizani sodili. Še pozneje se je vračal v Martinovčevo hišo, kjer je imel še iz skrivaških in roparskih časov skrite balone žganja.

Tone je pri ljudeh pobiral vse, kar mu je prišlo pod roke, živila, žganje, denar. Zelo rad je pobiral prekajeno meso in pijačo. Med drugim se je oglašil še pri Frecegovih v Utiku, pri Potokarjevih pod hribom, pri Vodomet v Grabnu, v trgovini pri Glaviču na Šujici...

Pri mlinarju Vodometu je bila doma samo mati, kajti moža in sinova so odpeljali v internacijo. Odvzel je velike količine blaga, čeprav mu je povedala, da dela za partizane. Smatrala je, da je »partizan« ne bi smel izsiljevati in ji pobirati živila. Nič ni pomagalo...

se nadaljuje

Pohod novoustanovljene 10. SNOUB Ljubljanske

V soboto, 4. oktobra, je nova stalna pohodna brigada 10. SNOUB »Ljubljanska« priredila ustanovni pohod na Golo, kjer je bila 10. septembra 1943. leta ustanovljena istoimenska brigada. Glavni namen pohoda je bil ohranjanje tradicij NOB.

Pohodna brigada je imela v soboto ob 8. uri zbor na Kongresnem trgu, kjer so pohodnikom razdelili uniforme ter jim dali še zadnja navodila za pohod. Komandant brigade, tovariš Dušan Sved, imenovan Kekec, je pohodnikom prebral načrt pohoda, nato pa se je z brigado odpravil na štirideset kilometrov dolgo pot. Za dobro organizacijo pohoda pripada največja zasluga načelniku brigade Draganu Miklušiču ali preprosto Gajbi, kot so mu rekli.

Brigada je bila vsestransko dobro opremljena. S seboj je imela sanitetno osebje, sestavljali pa so jo tudi pripadniki JLA ter učenci kadetske šole iz Tacna. Pot iz Škofljice do Iga so prehodniki prehodili v zelo kratkem času. Le komandant Kekec je imel nekaj težav, saj je nepredvidni voznik podrli njegovega psa varovanca Bliska, ki jo je na srečo odnesel brez posledic.

Po kratkem počitku na Igu se je brigada odpravila po skrivnih, skoraj neprehodnih poteh v vas Golo. Pot je bila vse kaj drugega kot tista, ki smo jo že prehodili. Veliko napora je zahtevala. Pri hoji navkreber je bilo treba večkrat uporabljati tudi roke. Le tako smo bili kos strmemu pobočju. Kekec je bil z nekaj brigadirji v predhodnici. To ga je rešilo, da ni slišal marsikatero pikre iz ust onemoglih in preznojenih pohodnikov. Pa ni bilo mišljeno zares.

Po napornem vzpenjanju smo končno zagledali vas Golo. Naenkrat nismo čutili nobene utrujenosti več. Na Golem so nas pričakali nekdanji borci 10. SNOUB »Ljubljanske«. Pred Pangerčevo domačijo, kjer je bila 10. septembra leta 1943 ustanovljena 10. SNOUB »Ljubljanska«, je brigadirjem govoril eden prvih borcev te brigade, tovariš Boris Mihajl-Maj. Opisal je pota in boje 10. SNOUB »Ljubljanske«, opisal je boj na Ilovi gori ter povedal, da je bil to eden največjih bojev te brigade. V svojem govoru je posebej poudaril, da mora pohodna enota, ki nosi ime po nekdanji 10. SNOUB »Ljubljanski« ohraniti tradicijo ter z delom pokazati, da so dobri nasledniki nekdanje brigade. S svojo zakletvijo ter pesmijo Druže Tito, mi ti se kurnemo, so člani pohodne enote obljubili, da bodo nadaljevali pot, ki jo je začrtal tovariš Tito, ter širili bratstvo in enotnost med narodi. Po zakletvi so pionirji osnovne šole Golo pod vodstvom tovarišice priredili borcem in pohodnikom kratek kulturni program.

Za vasjo v bližini tabora pa se je že vnel taborni ogenj in s tem vabil borce ter brigadirje na večerjo. Ob tabornem ognju so se pogovarjali in peli. Govorili so o časih, ko so pri nas borci bili krvave boje za osvoboditev naše zemlje. Med borci so bili tudi tovariši Vinko Toni-Cene,

Ljubo Kastrin-Jugo in Dušan Popič-Dugi.

Ob 22. uri se je brigada odpravila spat, kajti naslednjega dne je bila pred njo še dolga pot. Gajba je svoj kotiček našel kar na bližnjem seniku. Nekateri so spali v šotorih, nekaj pohodnikov pa je našlo prostor pri gostoljubnih domačinih.

Naslednjega dne po skodelici domačega mleka in kruha je bila brigada pripravlj-

očetje ter matere bojevali za to, kar danes imamo. Okoli 12. ure so pohodniki stali pred turjaških gradom, kjer jih je pričakala oskrbnica ter jim pripovedovala zgodovino tega gradu pred in med drugo svetovno vojno, zlasti o boju z belogardisti, ki je trajal sedem dni.

Po kosilu je bila brigadna konferenca, na kateri so brigadirji ocenili pohod. Bili so iskreni v vsem. Vsak je sam

Šivanje znakov brigade

Govor tovariša Mihajla

Gajba že s tretjo porcijo

na za pot. Priti je bilo treba do Turjaka. Pred odhodom so pohodniki s pozdravom ter stiskom rok domačinom obljubili, da kmalu spet pridejo, in da bodo organizirali delovno akcijo v vasi, kadar bo to potrebno.

Pot na Turjak ni zahtevala večjih naporov, saj se je spuščala s hriba v dolino. Pesem je odmevala daleč naokrog, zastave z napisom 10. SNOUB »Ljubljanska« so plapolale ter oznanjale, da mladi nikoli ne bodo pozabili časov, ko so se njihovi

povedal svoje napake, ki jih je storil med pohodom. Tako je štab lažje ugotovil, kaj se v prihodnje ne sme zgoditi, kaj bi se morali storiti itd.

Po konferenci so pohodniki izrazili željo, da bi s takimi pohodi nadaljevali pogostejše. Le tako bi lahko pripomogli k ohranjanju revolucionarnih tradicij. Štab brigade razmišlja o kakšni delovni akciji, s čimer bi izpolnjevali vse naloge, ki so si jih naložili. Končno pa so to tudi obljubili borcem, na katere je brigada zelo ponosna.

Marjan Jerman

Prvi stiki niso tudi zadnji

Laze so prijazna vasica, le nekaj kilometrov oddaljena od Planine. Tam hodi v šolo le malo otrok. Imajo svoj pionirski odred T-2 ter lepo obnovljeno šolo, ki nosi ime po partizanskih kurirjih.

Ob občinskem prazniku je pionirski odred dobil svoj prapor. Povabili so nas na njegovo razvitje, mi pa smo se radi odzvali. Ob tej priložnosti smo si ogledali šolo, v kateri so pionirji pripravili razstavo o Titu. Že takrat smo sklenili, da naši prvi stiki ne bodo tudi zadnji.

In res, že na prvi športni dan smo jo mahnili v Laze. Stiki so postali še tesnejši in še bolj pristrčni. Povabili smo jih na obisk in sedaj jih pričakujemo v našem rodnem kraju.

MIRANDA LAH, 4. razred
OŠ Planina pri Rakeku

Prijateljske vezi

Pionirji s Planine pri Rakeku navezujemo prijateljske stike s pionirji sosednjih šol pa tudi s pobratenim pionirskim odredom G-34 Lom pod Storžičem.

Srečanje s pionirji iz Unca

Tovariško in prijateljsko srečanje s pionirji iz Unca smo pripravili že lansko leto. Iz Unca smo s tamkajšnjimi pionirji odkorakali proti Škocjanu. Naš glavni komandant je bil prvoborec in naš dolgoletni prijatelj Jože Simšič-Jelen. Ob železnici, kjer so med vojno partizani minirali progo, smo imeli zgodovinsko uro. Pripoved tovariša Simšiča smo popestrili s partizanskimi pesmimi in zvoki harmonike.

Pri spomeniku padlim v Škocjanu smo se spomnili vseh, ki so na tem koščku naše domovine padli za svobodo. Skupaj z unškimi pionirji smo pripravili komemoracijo.

V Rakovem Škocjanu smo se ustavili pod debelo hojo. Razdelili smo se v tri skupine in tekmovali v streljanju z zračno puško, v metanju ročne bombe in v skoku čez ovire. Najbolj pa smo bili veseli, ko je tovariš Jelen pionirjem obeh šol dal priznanje TV-15 za pošiljanje prispevkov v ta naš list.

TANJA PETROVČIČ, 4. razred
OŠ Planina pri Rakeku

Vezi pod Storžičem

Že pet let je, odkar smo na pobudo partizanskih kurirjev Slovenije, pododbora za Gorenjsko, podpisali na obisku v Lomu listino o pobratenju. Ves čas smo si dopisovali, potem pa so nas pionirji iz Loma obiskali. Septembra letos so nas povabili na praznovanje krajevnega praznika. Bilo je slovesno, saj smo istočasno proslavljali 35-letnico osvoboditve, 50-letnico lomske šole in 15-letnico pokroviteljev. Delegacija našega pionirskega odreda se je najprej kot gost udeležila sveta pionirskega odreda. Ob tej priložnosti smo jim izročili knjigo o Postojnski jami in jih povabili na obisk tega bisera podzemlja.

Tistega dne so Lomljani pripravili glavno proslavo na kmetiji pri Pavšelinu, kako uro hoda nad Lomom. Tam so odkrili spominsko ploščo kurirjem postojanke G-34, ki je bila med vojno visoko nas kmetijo skrita med skalami. Nekdanji komandant postojanke nam je opisal njeno zgodovino, gledališka skupina iz Loma pa nam je predstavila enodejanko Vrnitev.

SIMONKA FILIPIČ, 4. razred
OŠ Planina pri Rakeku

Teden otroka

Nastopila je jesen in z njo nove obveznosti. Mednje sodijo tudi razne akcije, kot so: teden boja proti kajenju, teden otroka, teden boja proti alkoholizmu in drugo. Te akcije nas opozarjajo, da naše življenje ni tako, kot bi moralo biti. Nekateri se zasužnjujejo s tobakom, alkoholom, drugi onesnažujejo okolje. Teden otroka pa nas opozarja, da tudi z najmlajšimi člani človeške družbe ne ravnamo vedno prav.

Teden otroka smo proslavili tudi v naši občini, in tudi na naši šoli. Učenci nižjih razredov so si ogledali šolsko knjižnico in se seznanili z njenim delovanjem. Učenci višjih razredov pa so si svoje znanje razširili z ogledom študijske knjižnice v Novi Gorici. Že prvi dan smo po radiu zvedeli, kako praznujejo teden otroka v drugih državah.

Večkrat razmišljam o otrocih vsega sveta. Misli se mi ustavijo pri črnih otrocih, ki trpijo zaradi nepravilnih bojev s kolonisti, pri indijskemu otroku, ki so mu poplave odnesle dom, pri Kampučijcu, ki že več dni ni okusil hrane, in pri mnogih drugih, ki si morajo s trdim delom služiti vsakdanji kruh. Šele takrat se zavem, kako sem srečna, da živim v svobodni družbi. Zanj moramo biti hvaležni našim očetom in dedom partizanom in tudi malim pionirjem kurirjem med NOB. Mi pa moramo čuvati našo težko priborjeno svobodo.

MARTINA KRAMAR, 5.a
OŠ Solkan

Tekmovanje klubov OZN

Šestega oktobra je bilo v Novi Gorici občinsko tekmovanje klubov OZN. Udeležil se ga je tudi klub naše šole. Tekmovali smo v poznavanju zgodovine in dela združenih narodov. Začetno tremo smo premagali in se poskušali znebiti občutka, da ničesar ne znamo. Na koncu smo ugotovili, da le nismo tako slabi. Od štirih predstavnikov naše šole se bosta regijskega tekmovanja udeležila dva učenca.

DARJA MAVRIČ
Dopisniški krožek
OŠ Solkan

Pionirski dan

Iz osnovne šole Drago Bajc v Vipavi:
Iztok Šeme iz 3.b razreda: Za pionirje, ki so pomagali partizanom v hudih bojih, so leta 1942 ustanovili organizacijo pionirjev. Vsako leto 29. septembra praznujemo pionirji spomin nanje. Prirejamo razna tekmovanja in pohode. Novi člani so tega dne sprejeti v zvezo pionirjev. Takrat obljubimo, da se bomo pridno učili in da bomo zvesti svoji domovini. Slovesnost še povečata rdeča ruta in titovka s pionirsko značko.

Tomaž Ambrožič iz 3.b razreda: Moj pionirski dan ni bil vesel, saj nisem mogel z ostalimi sošolci na pohod v Lože, ker sem bil operiran. Pa kljub temu me je razveselila novica, da je naš razred na Ložah zmagal v igri med dvema ognjema.

Slovesna zaprisega

Mladi največkrat živimo v svojem okolju srečno in zadovoljno. Veselimo se svojih uspehov in smo žalostni, kadar nam kaj ne gre. Ukvarjamo se s športom, organiziramo akcije in podobno. Vemo, da je naše okolje le sestavni del naše dežele, ki je vključena v sodoben svet.

V takšnem svetu lahko svojo veljavo do svobode, do enakopravnosti in mirnega sožitja z drugimi zagotavlja le močna in vsestransko aktivna pripravljenost, da kakršnemukoli nasprotniku in njegovim ukrepom odgovorimo z istimi metodami in sredstvi. Prepričani smo, da ni nasprotnika, ne sredstev in ukrepov, ki bi zagotavljali premoč nad ljudmi, vsemi ljudmi te dežele. Takšen odpor zagotavlja zamisel splošnega ljudskega odpora. V njej imamo mladi posebno mesto. Prevzemajo nas posebne vrednote. Starejši so revolucijo priborili, mi jo gradimo, zagotavljamo pa tudi, da jo bomo ohranili. Ohranjamo jo na mnogo načinov. Med drugim tudi tako, da se kot prostovoljci vključujemo v enote teritorialne obrambe na območju svoje občine.

Slovesno zaprisego, ki pomeni našo dokončno odločitev, da se aktivno vključimo v obrambo in obrambne aktivnosti, smo izrekli minulo soboto pri spomeniku Pohorskega bataljona na Osankarici.

MLADINCI PROSTOVOLJCI
OBČINE MARIBOR

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Širok krog ozko povezanih

Najprej naj odgovorim naši novi dopisnici Darji Mavrič iz Solkana. Takole je napisala v svojem uvodu: »Prvič se vam oglašam. Sedaj vas bom jaz obveščala o novostih v naši šoli. Verjetno ne bom tako pridna kot Anka (Anka Krpan, lani učenka 8. a razreda osnovne šole v Solkanu, nam je namreč doslej redno pisala), vendar se bom trudila.« Draga Darja, dobrodošla na naši strani! Prepričana sem, da boš prav tako pridna in prav tako vestna kot Anka. S tem pa ne mislim, da Anka nima več prostora v naših vrsticah za mladino. Nasprotno! Veseli bomo, če bo z nami še naprej sodelovala, če se nam bo oglašala iz svojega novega okolja, nam pisala o novih stvareh in dogodkih iz novega zornega kota. Tudi naši redni bralci bodo radi prebrali njen podpis pod kakšnim člankom, kot bi srečali starega znanca. Naj bo Anka samo primer. Isto velja za vse ostale naše dopisnike, ki ste se poslovlili od osnovne šole. To ne pomeni, da ste se poslovlili tudi od mladosti, naša stran pa hoče biti neprekinjena mladost, tudi zunaj šolskih klopi.

Sedaj pa drugo, kar se moramo pogovoriti oziroma o tem temeljito razmisliti. Osmega oktobra sem bila spet med mladimi dopisniki iz šol občine Ljubljana Moste-Polje, ki deluje že četrto leto. Jesen je tu in spet so staknili skupaj glave. Iztuhtali so zelo obširen program dela za letošnje leto. Kar krepko bodo morali poprijeti vajeti. Med drugim so sklenili, da bo aktiv negoval pridobitve narodnoosvobodilnega boja. V ta namen bodo člani aktiva obiskovali udeležence NOB, skojevece in predvojnne komuniste ter pisali o teh obiskih. Bolj ko razmišljam o njihovem povezanim delu, izmenjavi izkušenj, prenašanju novosti iz posameznih šol v Mostah, iz katerih so člani aktiva, in obratno iz aktiva v krožke posameznih šol, bolj sem prepričana v koristnost in uspehe takega dela. Poglejte malo svoj šolski okoliš. Morda pa imate tudi vi možnosti ustanoviti takšen aktiv. Če boste vi sami pokazali zanimanje, vam bodo tudi mentorji pripravljeni pomagati. Pa tudi mi smo vam pripravljeni svetovati. Predlagajte.

Živa

»Sejemo, sejemo goste besede...«

O Julki Tajnikar, ki dan za dnem marljivo ždi za papirji v temačni sobici občinskega odbora zveze borcev v Slovenskih Kojnicah, ne bodo pisale literarne zgodovine. Nihče ne bo v njenih pesmih iskal vznemirljivih, duhovitih metafor, nihče ne bo opozarjal na retorične figure, na stilske posebnosti, nikogar ne bo zanimal vpliv iz zahoda in zahoda, s severa ali juga. Literarni zgodovinarji bodo mirno odkorakali mimo Julke Tajnikar in njenih preprostitih pesmi, dediščine ljudskih pesnikov Andreja Šusterja - Drabosnjaka, Mihe Andreaša, Matveža Kračmana, Andreja Kančnika in drugih, ki jim pesniška žilica ni dala miru in so pač pesnili, kakor jim je velevalo srce. Preprosto, doživeto, nerodno morda, pa prisrčno so znali povedati svoj pogled na svet, na dogajanja v srenji... Julko Tajnikar je, kot mnogo njej podobnih, rodil boj, v njem je iskala smisel in namen življenja, v njem se je uredila in zaživela, njemu so posvečene pesmi.

Partizanski ljudski pesnik.

Osem otrok je zavekalo v Božju, vasi v hribih, in pet jih je kmalu odromalo na drugi svet. Takšni so bili časi...

»mamica, še veš takrat... ko smo gledali polne izložbe belega kruha in vedeli da je očkova denarnica suha...«

Trije so ostali v revščini nad Oplotnico. Uro hoda do šole. Ure in ure je pletla in predla in strmela v nalezavajoči sneg. Poleti se je zažrla, bajtarsko dekle, v brazde in služila, služila kruh pri imetnikih. Za krompir: »Mamica, še veš takrat nam je bilo hudo ko smo se za drobne krompirčke stopili grdo...«. Za korenje, repo, za življenje. Julka je to življenje morala odslužiti. Devet let staro dekletce, pahnjeno v neusmiljen boj za ljubi kruhek.

Slišalo se je iz gozda, da trgajo sovragu orožje, da se upirajo, da umirajo za domovino. V Božjem so to vedeli, ni jim bilo znano, Julka je že slišala za drugi Pohorski bataljon, za akcije, junaštva...

V poletni vročini 1943 je mlatila pri Kameniku, kašljala in se jezila nad težkim prahom, ki se ji je zalezal v pljuča. Takrat so prvič prišli. Rekli so si, da si bodo pomagali.

Za njimi sta se prikradla v uporno vasico Priški Lojze in Tone Reder-Ja-

ske. V vasi so ustanovili vaški odbor mladine in skojevsko organizacijo. Nenadoma so se prikazale enote Štirinajste udarne divizije. Julkin brat je izginil. V partizane. V bližini Julkine domačije so postavili tiskarsko tehniko Mernik in poslej je mladi Julki veljala vsa skrb le zanjo. V gozdovih na Pohorju, nad Oplotnico, se je naselila partizanska bolnišnica Košuta. Dekle, ki jo je neusmiljeno igranje s krompirjem vso in naenkrat potisnilo v hudournik življenja, je moralo misliti še na ranjene, na hrano, zdravljenje, o kakršnem Julka, pohorsko dekle, do nedavna še slutiti ni upala. Doživetje hudega se je pomešalo z doživetjem veličastnega. Povej, dekle, ljudem, kaj čutiš, razgrni besneče valovje misli, hrepenenje in strast...! Julka je začela pisati verze, okorne, neprisiljene, za vsakdanjo rabo. O ljubezni, svobodi, žrtvovanju, slovesu.

»V gozdove, v partizane si fant moj se podal. Če kliče domovina, kdo ne bi se odzval.«

Hodila je na sestanke, štirinajst dni pred koncem vojne je naredila upravnopolitični tečaj pri Podgrajšku na Planini na Pohorju. In strastno verjela v tisto, za kar je delala. Ponoči, streljanje ni in ni ponehalo, je pisala. Bodrila, prepričevala, hrabrila. Pesmi so z zoro odpotovale. Med partizane. V brigade. V vasi. Na polja. V gozdove. Julkine pesmi.

Prinašale so privid svobode, dekle je sanjalo, sanjalo z odprtimi očmi, presrečno dekle.

»Medtem se skozi okno zazrlo je dekle, radostno kot še nikdar ji lica žare. Poglejte mati draga, resnične sanje so, po vasi proti mestu že trkoma gredo.«

Vile in škrate, berače in desete brate, prvine ljudske pesmi, ki ji je sledila Julka, so zamenjali domači fantje in dekleta, partizani in sovražniki.

Tistikrat se je Julka vprašala, kje so dobili pogum?«

Zrli so smrti v oči a vendar pogumno so stali, ko hrasti v viharju, polni moči.

Pisala je kot nikoli doslej. Včasih se je rima opotekala, toda čustvo je

razbičano sililo na dan, zrlo v ščemeče sonce. Spomin slovesa. Pogumni partizan. Pogled s planine. Kajuhu v spomin. Pozdrav bratu partizanu. Pomlad na Pohorju 1945. V tistem grobu. Sanje. Svoboda. Vrtnica. Ob grobu talcev.

Naslovi, desetine naslovov.

Življenje je vrtoglavo drvelo naprej. Julka se je znašla v komisiji za ugotavljanje okupatorskih zločinov. Zaposlili so jo z agrarno reformo. Dva meseca se je nekdanji Nedičevi vili na Jajincih v Beogradu pripravljala za novinarski poklic. Pisala pesmi in vihtela kramp in lopato v mladinskih delovnih brigadah. Življenje je postajalo lepše. Hči težaka, ki je lomil plemeniti pohorski kamen, je čez noč postala »nekdo« in »nekaj«.

Radovedno se je ozirala okoli sebe. Spoznanja so romala, v prozi in v rima, v Ljudsko pravico, v Mladino, Slovenski poročevalec, Novo dobo... Bila je novinarka. Ljubila je svoj poklic. Ljubila je poezijo.

In je pisala. O volitvah. Udarne mladine. Zakričala, da ni poti nazaj. O odločnosti...

izklesani v letih, ko smo najhujše trpeli, v dneh ko so padali talci, ko so domovi goreli.

Nenadoma se je zavedela, da časnikarski po-

klic zahteva celega človeka. Hotela je imeti družino. Pero se je skrilo med papirji.

Ljubezen do poezije je ostala. Julko so v Poljčanah, na okraju, izvolili za prosvetnega referenta.

Julki so zaupali skrb za otroke v konjiškem otroškem vrtcu. Brez posebnega hrupa so prišli medtem na svet še trije njeni otroci, brez udarcev velikega zvona je pri petinštiridesetih maturirala na večerni ekonomski šoli.

Takrat je zapisala:

»Z jablan cvetočih veter je otresal cvetje, ko sem prvo svoje dete na srce privila. Takrat me je vso prevzelo razodetje, da pozna ljubezen žena le, ki je rodila.«

Zakopana med papirje je Julka danes leva roka konjiškega predsednika občinskega odbora borcev.

Vprašajte jo za osamelca na Resniku, ker je partizanil, kakšne težave ima? Le vprašajte, brez zadrege. Morda za kamnarja iz Oplotnice, kmetiča iz Loč in Špitaliča... Julka vas ne bo razočarala, Julka deli dobro in slabo s svojimi. Bistro se ozira naokoli, ničesar ne prezre, in ko se noč spusti med konjiško hribovje, se zgodi, da postane hudomušna, vedra, zatopi se vase in zapiše, da

sejemo, sejemo goste besede.

ko bi le kdaj napolnile nam sklede. Če bi vsaka beseda le klasek rodila pa bi vse kašče navrh napolnila. Sicer pa kaj? Beseda ni konj. To se najlažje damo zastoj.«

Včasih se Julka nemočno nasmeje. Grenkoba je težko požreti. Zakaj že imajo konji plašnice?

Zgodilo se je zadnjič. Nekaj se ji je vsadilo v srce in je pogumno napisala. Zalepila kuverto in poslala. Objavili so. Pa je prišel k njej človek, uradno trd in neizprosno, učene besede je sipal pred Julko, za prgišče in več. Da tega ne bi smela zapisati, da bi morala prej pokazati njemu, da tako ne gre.,

Julka se je zatekla k poeziji.

»To kar imamo, je naše, pa če je dobro ali slabo. Dobro razvijajmo, slabo odpravljajmo pa bo spet lepo.«

je zazvenela njena ogorčena duša in hladnost je izginila.

Vedrina sije iz oči, preteklost strumno koraka s sedanostjo, verzi preletavajo papir. Človek, če ti je hudo, ne zapiraj se. Ljudje, mislite tudi na druge. Prijatelj, ne zameri, ne delaš prav. Nihče ni brez napake.

Naslovi se vrstijo.

Titu bolečina bi se rada izgubila med vrsticami, a ne more Julka zajoče.

»Mi smo Titovi, Tito je naš, četudi je moral umreti. Človek, ki ves za ljudi se razda nikoli ne neha živeti.

Pletilja.

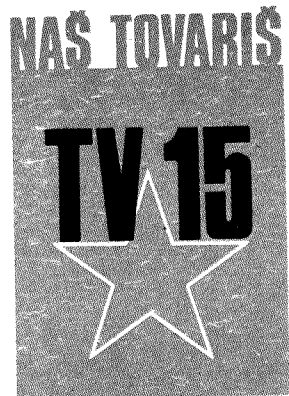
Julka baja.

»Pletem, pletem, pletem... zanke se vrstijo. Plete, plete, se življenje in lasje sivijo Rada bi napletla toplo, dolgo ogrinjalo, da pod njim bi mi srce utrujeno zaspalo. Rada bi napletla prede sreče vsem ljudem, preden me zagrne zemlja v svoj objem.«

Julka ve.

»Ni vedno lahko se smeri držati, toda v neznano ne smemo capljati. Mnogo zavzetosti, strpnosti hkrati pa se ni treba bodočnosti bati. Saj bomo vendar znali deliti kar smo uspeli pridobiti.«

Milenko Strašek

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik: DRAGO VREŠNIK

Odgovorni urednik: TONE URBAS

Novinarji - uredniki:

ZIVA DROLE TV-15 za mladino

MILENKO STRASEK - reportaža

MILENA STRAJNAR - kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIH - naša organizacija

Lektor-redaktor: KATJA HVALA

Tehnični urednik: SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave: MILAN SENIČAR

Uprava in naročninski oddelk: Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/L-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35